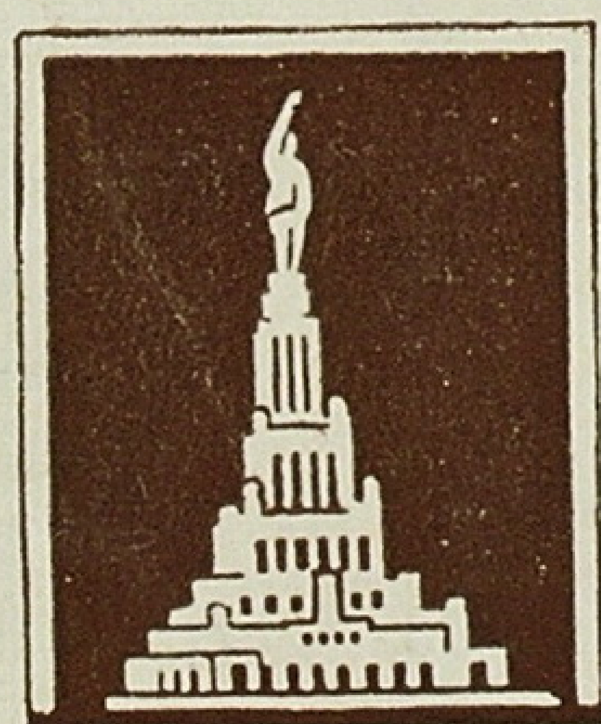
Жс 22360

АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

6

1941

„МИСТЕЦТВО“

АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

№ 6, червень 1941 р.

ЗМІСТ

L'ARCHITECTURE DE L'UKRAINE SOVIÉTIQUE

№ 6, juin 1941

SOMMAIRE

Відп. редактор Г. В. ГОЛОВКО.

Адрес редакції: Київ, Пушкінська, 1, тел. 3-17-00.
Adresse de la Rédaction: Pouchkinskaïa, 1, Kiev, RSSU.

Журнал „Архитектура Советской Украины" (на украинском языке).

БФ 3202. Тир. 1450. Підписано до друку 3/VI 1941 р. Зам. № 299. Друк. арк. 6, автор. 7. В 1 друк. арк—47 т. л.
Фабрика художнього друку Державного вид-ва „Мистецтво". Харків Пушкінська вул., 44.

АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Жур. 2236 U

ОРГАН СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ АРХІТЕКТОРІВ УРСР

РІК ВИДАННЯ ЧЕТВЕРТИЙ

№ 6, ЧЕРВЕНЬ 1941 р.

Нові творчі горизонти в будівництві і архітектурі

Рішення останнього, травневого пленуму Центрального Комітету КП(б)У відкриває найширші перспективи перед радянськими архітекторами.

Рішення пленуму—це велика програма дальшого піднесення і розвитку бази місцевих будівних матеріалів. Розширення програми випуску цегли, черепиці, личкувальних плит, блоків з шлакобетону і горілих порід, організація видобування каменю-ракушечника та інших місцевих будівних матеріалів дає архітекторові великі можливості створювати свої архітектурні твори з нового місцевого, дешевого і разом з тим високоякісного матеріалу.

Щоб забезпечити високу якість місцевих будівних матеріалів, Спілка архітекторів повинна бути найактивнішим учасником виконання рішень пленуму. Їй потрібно зв'язатися з усіма організаціями і підприємствами, що безпосередньо здійснюють заходи до розвитку бази будівних матеріалів, щоб своєчасно поставити перед ними вимоги, які відповідали б завданням радянської архітектури.

Для цього кожний обласний відділ Спілки повинен вислухати на своїх засіданнях доповіді представників обласних відділів Наркомбудматеріалів, Наркоммісцевпрому, облпромради. І не тільки ставити перед ними свої вимоги, це, між іншим, найлегше зробити, а й подавати цим організаціям максимальну допомогу в виконанні завдань, покладених на них рішеннями пленуму ЦК КП(б)У.

Кілька років тому, з пропозиції правління Спілки радянських архітекторів, Київський цегельний завод взявся виготовити партію цегли, яку можна було б використати одночасно і як будівний, і як личкувальний матеріал. А коли з цієї цегли почали будувати школу, то виявилось, що цегла ця не тільки не може бути використана як личкувальний матеріал, а в значній мірі була непридатна, і як звичайний будівний матеріал, хоч окремі, спеціальні зразки цегли не раз були одностайно схвалені. Тут повторилось те, що у нас буває досить часто, тобто, на засідання або виставку надсилають добрі зразки, а масова продукція не видержує ніякої критики.

Пленум ЦК КП(б)У закликає всі партійні і радянські організації виконати програму виробництва місцевих будівних матеріалів якісно і кількісно.

„Зобов'язати партійні організації УРСР посилити увагу справі розвитку виробництва всіх видів місцевих будівних матеріалів.

Пленум зобов'язує обкоми, міськкоми, райкоми КП(б)У, виконкоми обласних і місцевих рад депутатів трудящих повністю завантажити виробничі потужності наявних підприємств будівних матеріалів. Треба в кожній області організувати сітку невеликих підприємств по виробництву цегли, вапна, черепиці, по видобуванню каміння, щебеню, будівного піску. Ці матеріали повинні вироблятися кожною областю в розмірах, що забезпечують її потреби. Треба створити підприємства по виробництву цементу, віконного скла, керамічних труб, личкувальних плиток та інших будівних матеріалів".

Рішення пленуму ЦК КП(б)У намітило конкретну програму створення на Україні потужної бази місцевих будівних матеріалів. Поряд з будівництвом у цьому році нових гіпсових, цегельних, цементних і інших заводів, поставлено питання про повне використання наших величезних ресурсів на існуючих вже заводах. Необхідність цього стане особливо ясна, коли взяти до уваги грандіозні масштаби будівництва, що провадиться в цьому році на Україні з розрахунком, щоб більша частина підприємств, що будуються, була пущена в експлуатацію в 1941 р.

Державна Публічна БІБЛІОТЕКА УРСР Інв. 1005205

Країна наша будується, вона являє собою єдиний величезний будівний майданчик. В степах, на пустирях споруджується будівля за будівлею, виростають нові фабрики, заводи, МТС, цілі міста і селища. І в цьому величезному будівництві надзвичайно важливу роль відіграють місцеві будівні матеріали, а також доброякісні проекти, розроблені з урахуванням використання цих матеріалів.

А тим часом, скільки у нас є випадків, коли архітектори, проектуючи, не знають, з якого ж, кінець-кінцем, матеріалу споруджуватиметься та чи інша будівля за їх проектом.

Таке ставлення до справи пояснюється, поперше, тим, що архітектор часто погано знає виробничо-будівні питання, а, подруге, небажанням навіть на деякий час вийти з проектної контори і тісно зв'язатися з будівництвом на місці. В такому випадку на будівництві немає не тільки авторського, а й технічного нагляду і керування. Адже не можна по суті відривати авторський нагляд від технічного керування, від будівних матеріалів.

Пленум Центрального Комітету з усією більшовицькою прямотою і рішучістю відзначив, що „керівництво справою капітального будівництва, організація і технічне керівництво з боку господарських органів на будовах—з одного боку, і робота промисловості по виробництву місцевих будівних матеріалів—з другого, відстають ще від вимог, що випливають з програми капітального будівництва на 1941 рік, яка має величезне політичне і народногосподарське значення".

Деякі наївні архітектори можуть заявити: „Дозвольте, при чому тут ми? Адже у рішеннях нічого не сказано про архітекторів, не згадуються наші прізвища". Відповідь може бути одна: там, де провадиться будівництво, де мова йде про місцеві будівні матеріали, там повинен бути і архітектор. Архітектор повинен стати душею будівництва, бо у всі часи слово „зодчий", „архітектор", „будівник" були синонімами. А в нашій практиці є непоодинокі випадки, коли архітектор і інженер-будівник в питаннях архітектурно-художньої якості споруди розмовляють різними мовами. Ще є непоодинокі випадки, коли під виглядом „здешевлення" будівництва виключаються навіть найпростіші елементи художнього оформлення. А будують взагалі дорого, недоброякісно, об'єкти переходять з року в рік і руйнуються ще до закінчення.

Правління Спілки радянських архітекторів України на основі рішень пленуму ЦК КП(б)У теж повинно намітити конкретні заходи, по-діловому взятися і допомогти відповідним наркоматам і трестам цілком виконати план виробництва місцевих будівних матеріалів на 1941 р.

Успішне виконання наміченого в цій галузі плану матиме вирішальне значення не тільки в промисловому і міському, а й у сільському будівництві.

Лозунг сьогоднішнього дня відомий кожному архітекторові—будувати швидко, добре і дешево. Для цього потрібно вижити з будівництва кустарництво, своєчасно забезпечити будівництво добре розробленими типовими проектами, посилити авторський нагляд.

Пленум ЦК КП(б)У поставив вимогу: „Організувати широке застосування в будівництві збірних конструкцій, деталей і півфабрикатів, збільшивши централізоване їх виробництво на будівних дворах і підсобних підприємствах будівних організацій..,"

Тепер у будівництві висувається на одне з перших місць такий будівний матеріал, як гіпс, який в недалекому майбутньому повинен замінити собою дефіцитні матеріали. В житловому будівництві він замінить дорогий цемент.

Поряд з великими економічними і технологічними даними, гіпс, як красивий і надійний будівний матеріал, дає творчому працівникові великі можливості створювати архітектуру високої художньої якості.

Поклади гіпсової сировини в СРСР, особливо, на Україні, найбільші в світі, вони обчислюються мілі-ардами тонн.

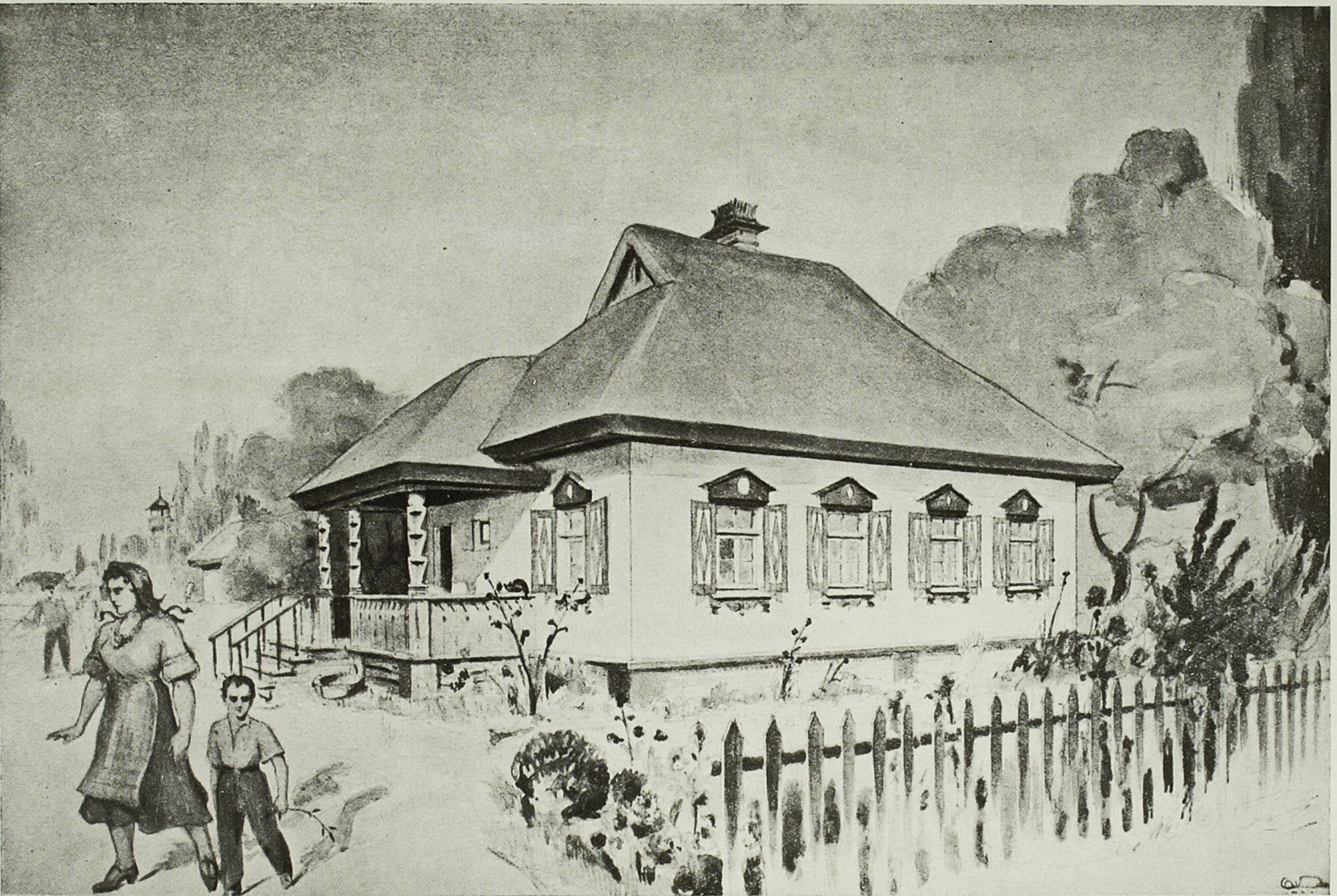
Щоб розширити виробництво і переробку гіпсу, з ініціативи М. С. Хрущова, на Україні в четвертому кварталі 1941 р. закінчується будівництво п'яти гіпсових комбінатів (Київ, Харків, Львів, Артемівськ, Микитівка), що вироблятимуть будівні деталі і суху штукатурку.

Гіпс потрібно пропагувати. Архітектори повинні змінити своє байдуже ставлення до гіпсу і стати ініціаторами широкого вкорінення його в будівництво. З цього погляду треба вітати ініціативу управління міського архітектора м. Києва, яке намічає будівництво малих архітектурних форм с гіпсу.

Питання про місцеві будівні матеріали, на які така багата наша Україна, відкривають великі творчі можливості перед кожним архітектором і будівником.

Рішення пленуму Центрального Комітету Комуністичної партії (більшовиків) України повинні бути енергійно, по-бойовому проведені в життя. Успішне виконання цих рішень є запорукою дальших і нових успіхів на фронті архітектури і будівництва.

Архітектори України, натхненні рішеннями пленуму ЦК КП(б)У, дістають у них могутній стимул боротьби за нові перемоги радянської архітектури. І немає ніякого сумніву, що під керівництвом М. С. Хрущова, при його безпосередній допомозі, яку він так щиро подає архітекторам, ці перемоги покладуть широкий шлях для дальших досягнень в шуканнях архітектурного стилю епохи великого Сталіна.

Державний інститут проектування міст Наркомгоспу УРСР. Проект житлового будинку колгоспника. Перспектива. Автор—архіт. О. М. Касьянов.

За новий архітектурний образ села

Повсякденне піклування про піднесення і процвітання нашого колгоспного села висуває нові, дуже актуальні проблеми перед радянською архітектурою. Архітектура колгоспного села набуває виключного значення серед всієї нашої громадськості. Ось чому Спілка радянських архітекторів останнього часу так широко ставить ці питання на своїх засіданнях, пленумах, підносить їх на висоту найважливіших завдань соціалістичного будівництва.

Недавній V пленум Спілки радянських архітекторів УРСР, присвячений питанням проектування, будівництва і благоустрою колгоспного села, свідчить про те, що до цієї роботи виявляють дедалі більший інтерес проектні організації, інститути. Ряд здібних, талановитих архітекторів (Касьянов, Тацій, Котков, Буценко, Андрущенко, Повстенко і ін.) почали серйозно займатись питаннями архітектури колгоспного села. Цим товаришам треба допомогти, підтримати їх ініціативу. І поряд з цим потрібно залучити до цієї роботи старих майстрів, провідних архітекторів.

Пленум і проектний матеріал виставки пленуму свідчить про певні успіхи в колгоспному проектуванні. Але ці покищо ще незначні успіхи не повинні нас заспокоювати і заступати ті недоліки, що є на цій ділянці. Треба усвідомити, що питання планування колгоспного села—це великі творчі питання. Якщо цього не усвідомлять деякі товариші, а насамперед, ті, хто працює в Полтавському інституті інженерів сільськогосподарського будівництва, то вони нічим не відрізнятимуться від звичайних ремісників.

Мова йде про наполегливу творчу роботу над створенням архітектурно-художнього образу нашого села. Дехто вважає, що тут форма не має значення. Аджеж були серед архітекторів (та, мабуть, і тепер ще є) такі, які вважали: які можуть бути творчі, та ще й великі, архітектурні питання в проектуванні для колгоспного села? Мовляв, питання архітектури стосуються лише безпосередньо міст, та й то великих. Тим, у кого погана пам'ять, треба нагадати, що основні творчі питання радянської архітектури безпосередньо зв'язані з масовим будівництвом як у місті, так і на селі. І це особливо треба пам'ятати, коли так успішно ліквідується, створена капіталістичним ладом протягом сторіч, протилежність між містом і селом.

Питання архітектури—це питання великого мистецтва, глибоко народного в своїй основі, що з давніх-давен належало народові, але потім було відібране у нього. Всі кращі будівні матеріали і твори з них належали тільки багатій знаті, призначались тільки для її палаців і замків. Радянська влада повернула мистецтво народові. Народ—кращий і найавторитетніший цінитель мистецтва, а в тому числі й архітектури. Якщо ми так багато говоримо про хату, то це тому, що хата—справжнє народне мистецтво, якого ми не маємо права ігнорувати. Будівні й художні прийоми, якими керувалось все народне зодчество, нам потрібно вивчати для того, щоб успішно і правильно розв'язати чергові проблеми радянської архітектури, яка створюється людьми нової соціалістичної епохи, на новій технічній основі, не втрачаючи при цьому зв'язку з кращими традиціями народного мистецтва.

Принцип соціалістичного реалізму в архітектурі колгоспного села повинен знайти своє конкретне виявлення в правдивості колгоспної архітектури, в єдності архітектури з природою, в застосуванні дешевих місцевих будівних матеріалів, в тому високохудожньому оформленні, яке логічно випливає з простоти і конструктивної суті народних споруд.

Всі ці і інші принципіальні питання були обмірковані на V пленумі правління Спілки радянських архітекторів УРСР спільно з представниками найбільших республіканських проектних організацій і Академії Архітектури. Пленум ухвалив докладні і конкретні рішення, що є керівним матеріалом в руках архітекторів, які працюють в цій галузі.

Проектні організації, які серйозно підготувались до пленуму, взяли на себе і деякі конкретні зобов'язання щодо опрацювання окремих питань будівництва колгоспного села уже на основі рішень пленуму. Зокрема, Діпроміст (директор тов. Новіков) і Інститут комунальної гігієни (директор—заслужений діяч науки Марзеєв) зобов'язались опрацювати таке важливе питання, як норми і правила планування, забудови і благоустрою районних центрів сільського типу.

З робіт, що були продемонстровані на пленумі, заслуговує на велику увагу робота Діпроміста над складанням проекту планування і реконструкції села Зачепилівки, Харківської області. Виконком обласної ради депутатів трудящих Харківщини спеціально обговорював це питання на своєму засіданні і схвалив ініціативу Діпроміста й Зачепилівської районної ради депутатів трудящих.

З цього прикладу слід зробити висновок не тільки проектним організаціям, а й районним радам, які повинні по-справжньому очолити роботу над реконструкцією соціалістичного села. Без більшовицького

керівництва, без систематичної допомоги районних партійних і радянських організацій неможливо виконати величезну програму сільського будівництва, обсяг якої з кожним роком збільшується. Культурне будівництво, будівництво за грамотними проектами, розробленими архітекторами, теж неможливе без керівництва районних рад і райкомів партії.

Група архітекторів, що після пленуму виїжджала в колгоспи сіл Червона Слобода і Талдики, Черкаського району, захоплена тією увагою, з якою ставиться до сільського будівництва райком партії (секретар т. Пальоха) і районна рада депутатів трудящих (голова т. Вербівський). І Спілка радянських архітекторів спільно з Київським будівним інститутом правильно зробили, що взяли одне з сіл цього району — Червону Слободу, щоб скласти проект планування цього села, а також спроектувати всі необхідні для нього об'єкти. Ентузіазм районних керівників поєднається з творчим ентузіазмом архітекторів і студентів, що складатимуть цей проект. А це буде певною запорукою того, що проект не залишиться картинкою, а з таким же ентузіазмом буде поступово, але наполегливо запроваджуватись у життя.

Цим самим і буде покладено край тим „експериментам" в сільському проектуванні, що провадяться різними халтурниками, які називають себе спеціалістами, наживаються на цій справі, використовуючи довір'я керівників колгоспів, і дискредитують саму ідею колгоспної архітектури.

Київський будівний інститут не зупиняється тільки на згаданому селі Черкаського району. Для реального дипломного проектування він бере ще одне село Полісся (Кагановичський район), виходячи з відмінності бази місцевих будівних матеріалів, тобто конкретних умов, у яких доведеться в майбутньому провадити будівництво за розробленими проектами.

Ініціатива Київського будівного інституту заслуговує схвалення. Але самого лише схвалення мало. Треба, щоб таку ж ініціативу виявили і інститути Харкова, Одеси, щоб цю ініціативу дружно підтримали обласні відділи Спілки радянських архітекторів і допомогли здійснити її. Треба не галасувати, а працювати. Працювати так, щоб колгоспники, районні організації відчули конкретну допомогу.

На пленумі правильно критикували Полтавський інститут інженерів сільськогосподарського будівництва за те, що його тематика в проектуванні багато в чому відірвана від реального життя колгоспного села, від його насущних потреб. Колектив викладачів інституту по-більшовицькому сприйняв цю критику і це допоможе йому швидше ліквідувати недоліки, що є не тільки в його сільському проектуванні, а й у проведенні науково-дослідної роботи.

Активна участь в роботі пленуму голів передових колгоспів тт. Мельника (колгосп „Комсомол", Базарського району), Дубковецького (колгосп „Здобуток Жовтня", Тальнівського району, Київської області), Засядька (колгосп „Червоний Жовтень", Ворошиловградської області) і ін. допомогла архітекторам вирішити ряд практичних питань, зв'язаних з проектуванням клубів, житла, колгоспної садиби. Це знову свідчить про те, що тісний зв'язок Спілки радянських архітекторів з колгоспним селом, періодичні виїзди в колгоспи мають величезне значення для творчої діяльності архітектора в проектуванні об'єктів колгоспного будівництва.

Виступи голів колгоспів на пленумі здивували багатьох присутніх ясністю і чіткістю міркувань про потреби і вимоги колгоспного села, що вони ставлять перед архітекторами. Вони показали, на яку висоту підносяться питання культурного будівництва і планування села самими колгоспниками, бригадирами будівних бригад і головами колгоспів. Треба не мудрувати, сидячи в майстерні над проектуванням для села, а потрібно, підтримуючи постійний і живий зв'язок з селом сміливо творити, виходячи з конкретних умов сільського будівництва, активно йому допомагати, щоб ця допомога відчувалась безпосередньо в роботі будівної бригади.

Рішення про видання матеріалів пленуму, в яких будуть розроблені окремі робочі рисунки, з короткою пояснювальною запискою, безперечно, буде конкретною допомогою в роботі колгоспним будівним бригадам, а також буде керівним матеріалом для районних техніків. Проектного матеріалу багато було показано на пленумі, але він розрізнений, не зовсім ще завершений не тільки в плановому, а й в архітектурному рішенні. Найближчого часу його треба розробити з урахуванням всіх ділових критичних зауважень, зроблених на пленумі і, особливо, зауважень голів колгоспів, щоб цей проектний матеріал можна було використати для видання.

До цього видання треба також включити і премійовані, після остаточного розроблення, проекти конкурсу на дитячі сільські ясла і сільські амбулаторії. Підсумки конкурсу показали, що інтерес архітекторів до сільського проектування все ж великий, але цим не можна задовольнятись, бо в основному учасники конкурсу — архітектори Києва, а організації з інших міст, наприклад, з Харкова, Одеси зовсім не брали в ньому участі. Більш ніж дивним є поведінка в цій справі обласних відділів Спілки і багатьох архітекторів, які все ж таки байдуже ставляться до проведення цієї дуже важливої творчої роботи.

Цього року має бути оголошений конкурс на сільські клуби і житло. Треба активізувати архітек-

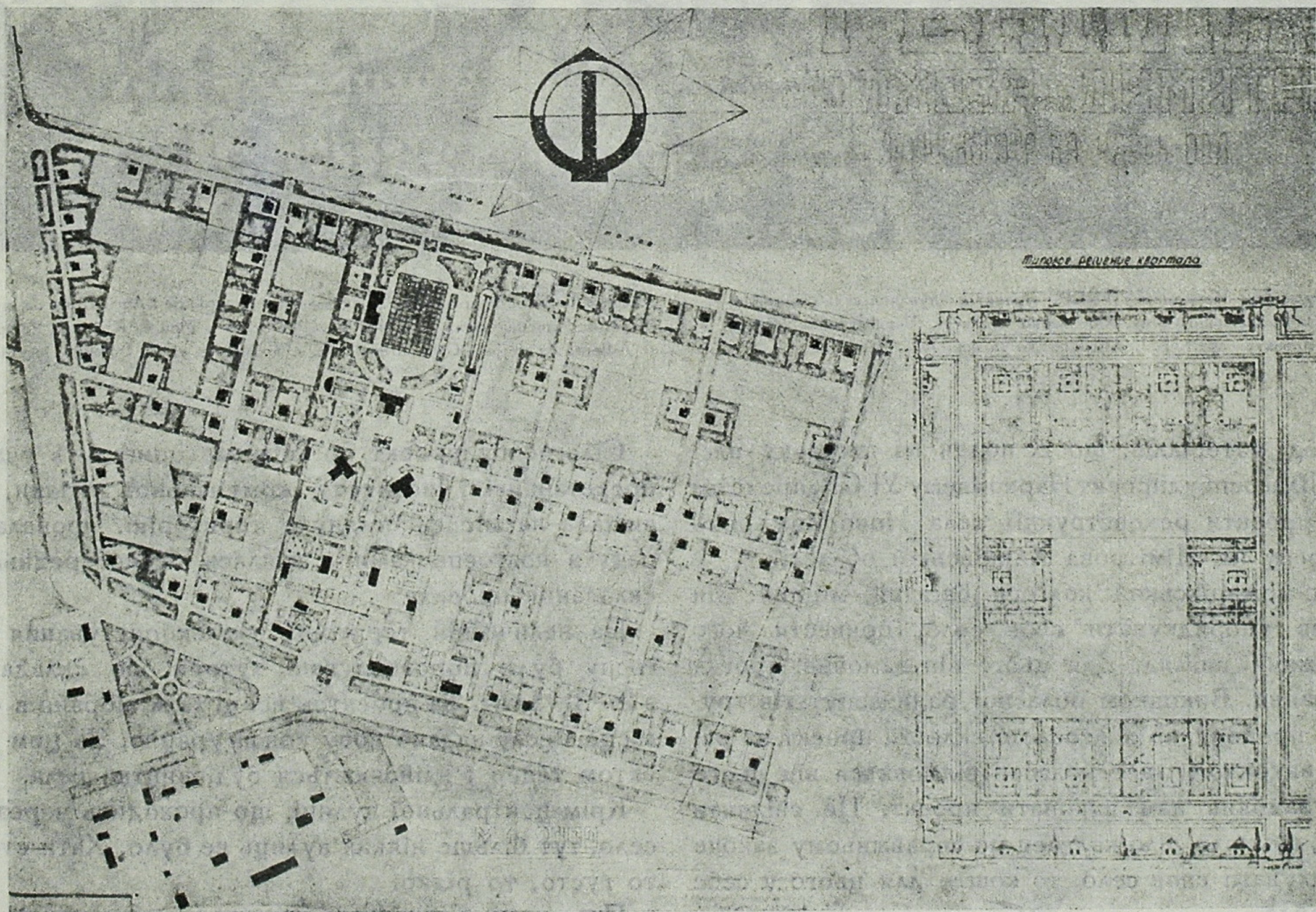
торів, щоб вони взяли широку участь у цих конкурсах. Деякі архітектори стоять на дивній позиції: коли будьяке цікаве проектування здійснює один автор, вони виявляють своє незадоволення і запитують, чому, мовляв, не оголошено конкурсу? А коли оголошується конкурс, то ці ж товариші стають осторонь цієї справи, ніби це їх не стосується. Вони, звичайно, не роблять, як кажуть, „творчої погоди" на цій ділянці, та проте до них не можна ставитись байдуже, коли мова йде про проведення в життя дуже важливих творчих завдань в сільському будівництві.

Правління Спілки радянських архітекторів України правильно зробило, що поставило питання колгоспної архітектури на широке і всебічне обговорення спеціального пленуму. Секретаріат Всесоюзного правління схвалив ініціативу українського правління щодо скликання пленуму і рекомендував республіканським та обласним правлінням провести такі ж пленуми або наради, присвятивши їх будівництву в колгоспах. Але на цьому заспокоюватись не можна. Треба не послаблювати уваги до проектування і будівництва в колгоспах, максимально допомагати цій справі, систематично узагальнювати досвід, усувати всі недоліки і єдиним фронтом, разом з усіма відповідними організаціями, проводити в життя намічені заходи в галузі соціалістичної реконструкції села.

Немає сумніву, що заклик керівника більшовиків України М. С. Хрущова до архітекторів УРСР завжди нагадуватиме про те, що при вирішенні цього важливішого завдання соціалістичної перебудови села треба керуватись, насамперед, ідеєю сталінського піклування про потреби найширших мас колгоспного селянства.

Сільгосппроект НКЗему УРСР. Архіт. Г. І. Андрущенко. Генеральний проект планування колгоспу ім. Дімітрова, Лозівського району, Харківської області.

Ateliers d'études de projets du Commissariat du peuple de l'Agriculture de la RSSU. G. Androustchenko, architecte. Projet général d'aménagement du kolkhoze Dimitrova, région de Kharkov.

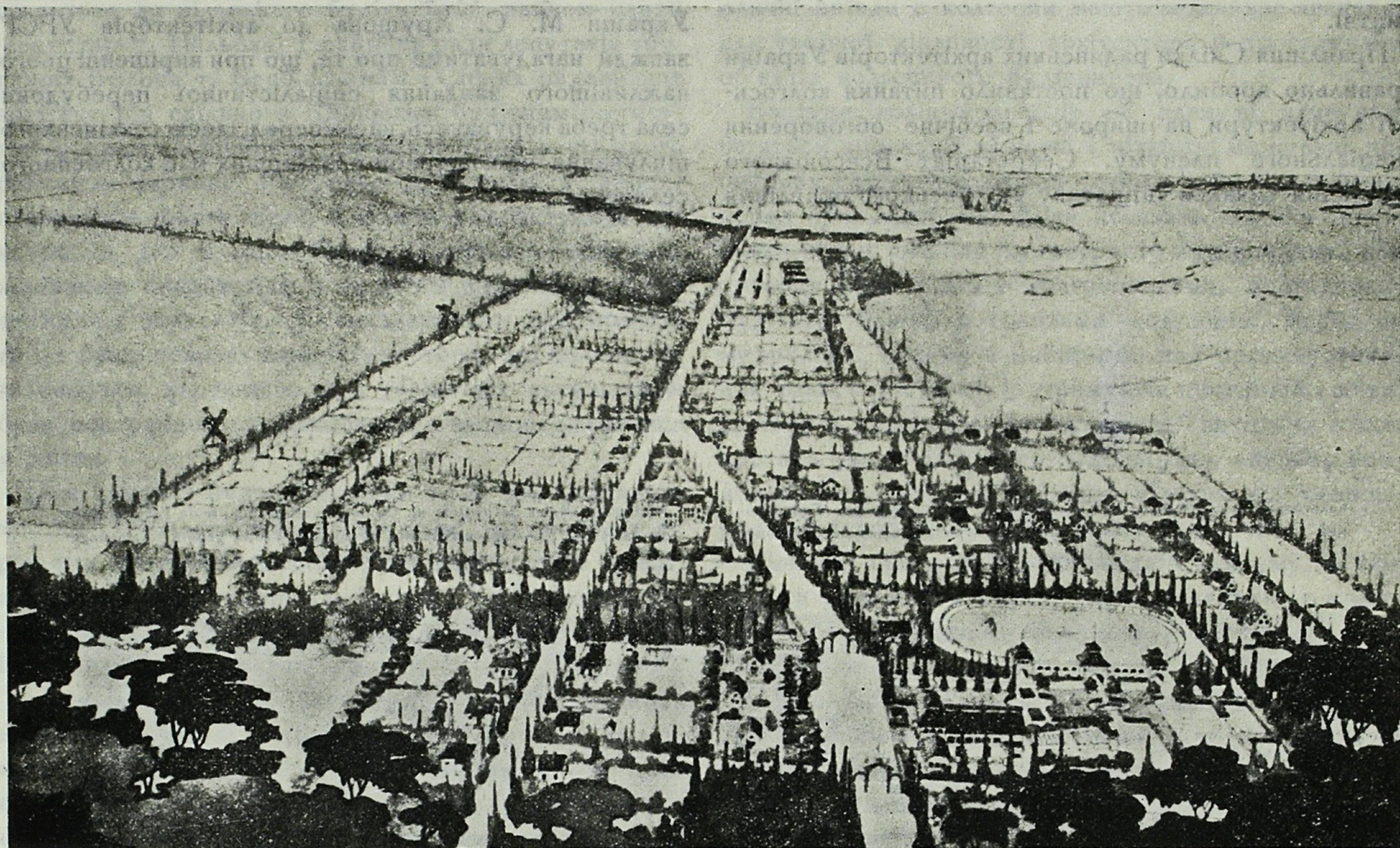

БУДІВНИЦТВО КОЛГОСПНОГО СЕЛА

(З матеріалів V пленуму Спілки радянських архітекторів УРСР)

Досвід Сільгоспбудпроекту УРСР

Г. І. Андрущенко

Сільгоспбудпроект Наркомзему УРСР. Проект планування села Ново-Можарово, Зачепилівського р-ну, Харківської області. Перспектива. Автори проекту—архіт. Г. І. Андрущенко та інж. А. І. Доленко.

Ateliers d'études de projets du Commissariat du peuple de l'Agriculture de la RSSU. Projet de l'aménagement du village Novo-Mojarovo, région de Kharkov. Perspective. Auteurs de projet—G. Androustchenko, architecte, et A. Dolenko, ingenieur.

Серед матеріалів, що їх подав на виставку пленуму Сільгоспбудпроект Наркомзему УРСР, представлено проекти реконструкції села Ново-Можарово і колгоспу ім. Дімітрова Харківської області.

Ново-можарівський колгосп багатий, міцний. Він вирішив упорядкувати своє село, привести його в належний вигляд. Для цього він замовив проект планування. Виконком обласної ради депутатів трудящих пропонував колгоспові скласти проект за рахунок виконкому, але колгосп відмовився від цього і сам замовив нам виконати проект. Це свідчить про те, що коли село-колгосп по-справжньому захоче впорядкувати своє село, то кошти для цього у себе він знайде.

Сільгоспбудпроект організував бригаду з участю представників Інституту комунальної гігієни, яка виїхала на місце, оглянула територію, провела нараду з колгоспниками і взялась безпосередньо до складання проекту.

На величезній території землекористування колгоспу були порозкидувані хутори, що складались з 2—3—5 хат. За проектом всі ці хати зібрано в одне місце і селу надано нову конфігурацію. За цим проектом тепер і здійснюється будівництво села.

Крім центральної вулиці, що проходить через все село, тут більше ніяких вулиць не було. Хати стояли то густо, то рідко.

Перед нами стало завдання, не зносячи існую-

чих хат, зібрати їх в одне місце, організувати в один центр, вписати їх у квартали, надати селу стрункий вигляд і спланувати сітку вулиць, інакше кажучи, організувати повністю населений пункт.

Під час впорядкування цього села виникло питання про приведення до якоїсь певної одиниці колгоспної садиби. Це питання ми поставили перед колгоспниками, і вони вирішили залишити садиби по 0,4 га, а решту землі приєднати до польової. Це дало змогу надати плануванню колгоспних садиб потрібної стрункості.

Вся територія села, в якому є 170 дворів, дорівнює 167 га. Частина будівель тут уже стояла і на це довелось зважати. Вже були збудовані капітальне цегляне приміщення клубу, сільрада, правління колгоспу, родильний будинок, школа, медпункт, будівлі тваринницької ферми. Всіх цих будівель, які розташовані не досить організовано, не можна було переносити. Вздовж шляху районного значення тягнеться озеленена ділянка, на ній нами організовано місце відпочинку і спортивну групу, футбольне поле і фізкультурні майданчики. Недавно в селі почалось спорудження будинку споживчого товариства, поруч розміщено готель, недалеко від нього намічено будівництво родильного будинку. Чимала ділянка відводиться під дитячі ясла.

В тій частині села, де стоїть клуб і медпункт, організовується центральний майдан.

Планування і будівництво колгоспу ім. Дімітрова за нашим проектом вже здійснено—всі будівлі вже споруджені, крім будівель в центральній частині села. Виділено нову територію під житлове і культурне будівництво, на старій території планується будівництво корівників, свинарників, стаєнь, тобто господарсько-виробничої частини колгоспу.

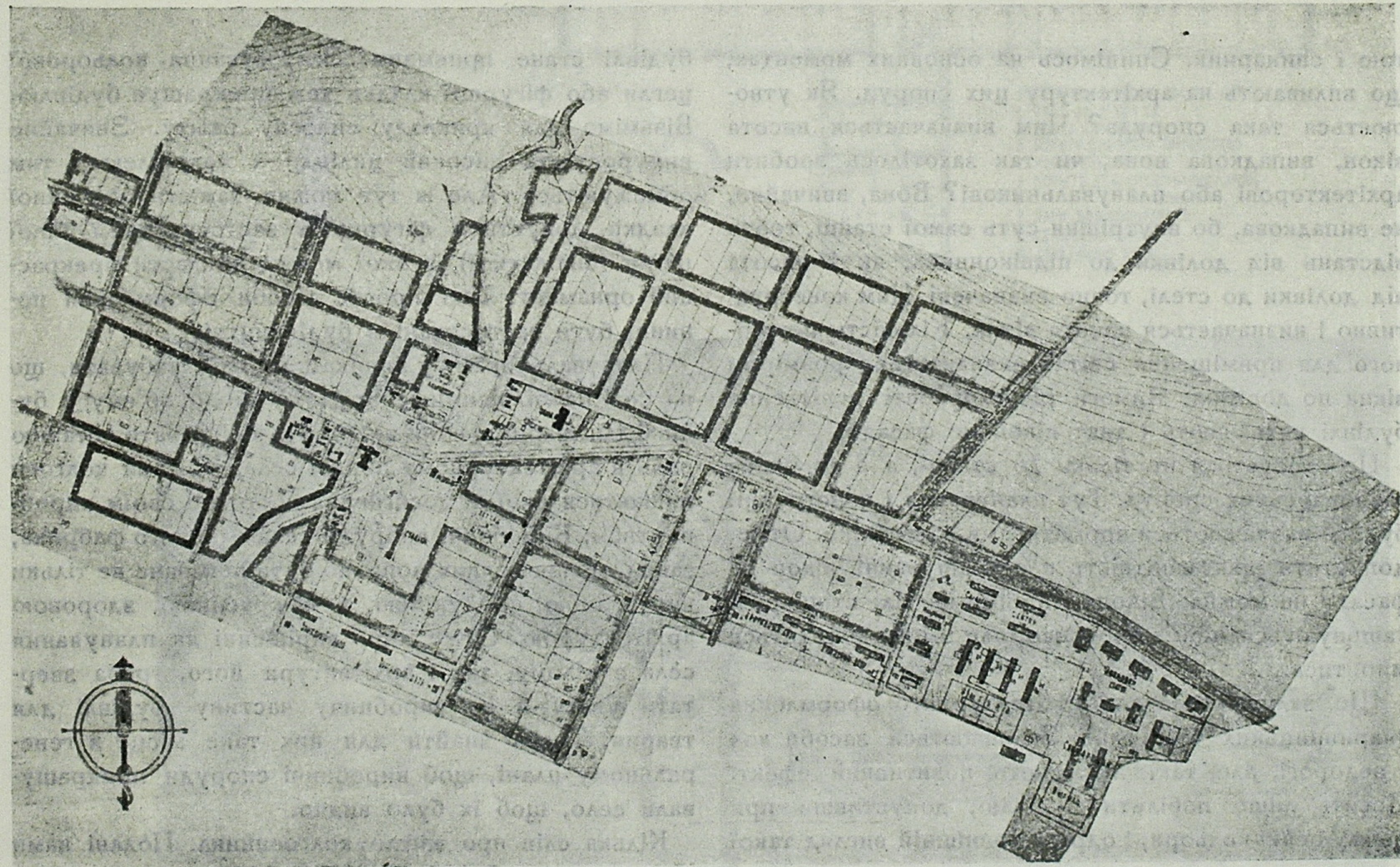
На південному боці, вздовж центральної вулиці села, розташовується господарський двір, а з північно-східного боку—житловий сектор. В певних місцях розплановані гуртожитки, кооператив, побутові споруди, клуб, школа, ясла, родильний будинок і т. д.

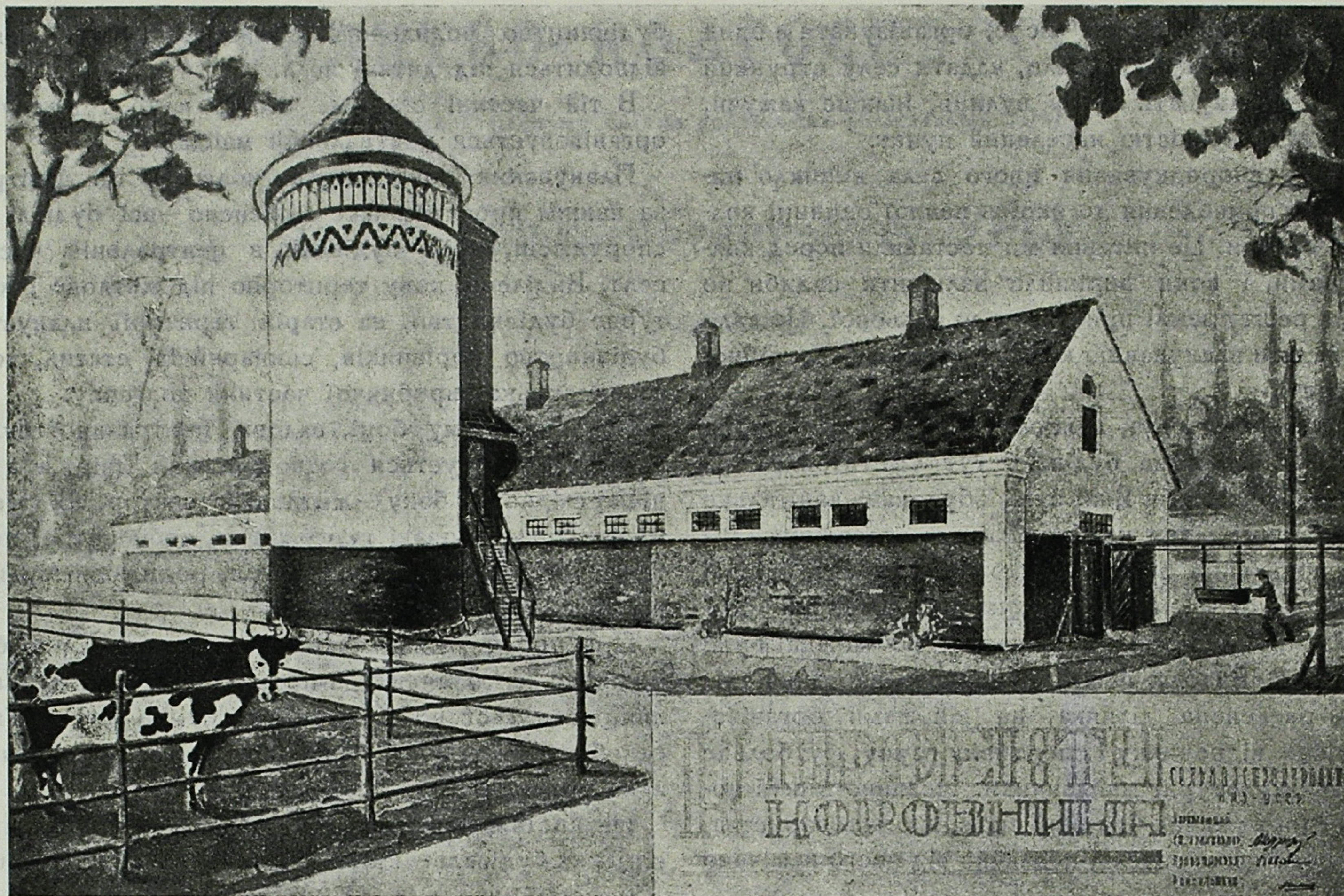
При проектуванні кварталів всю територію було поділено на ділянки розміром 175 м × 261 м. На ділянці заплановано 10 садиб по 0,4 га кожна. Таких садиб в кварталі на основні вулиці виходить по 4, а на поперечні—по 1.

На виставку пленуму ми подали три види тваринницьких будівель—стайню, корівник з силосною баш-

Сільгоспбудпроект НКЗему УРСР. Архіт. Г. І. Андрущенко, інж. А. І. Доленко. Генеральний проект планування с. Ново-Можарово, Зачепилівського району, Харківської області.

Ateliers d'études de projets du Commissariat du peuple de l'Agriculture. G. Androustchenko, architecte, et A. Dolenko, ingénieur. Projet général d'aménagement du village Novo-Mojarovo, région de Kharkov.

Архітектура сільськогосподарських споруд. Проект коровника і силосної башти. Автор — архіт. Г. І. Андрущенко, інж. Ю. М. Павловський (Сільгосппроект НКЗ УРСР).

Architecture d'édifices villageois. Projet d'étable et silos. Auteurs—G. Androustchenko, architecte, et J. Pavlovski, ingénieur.

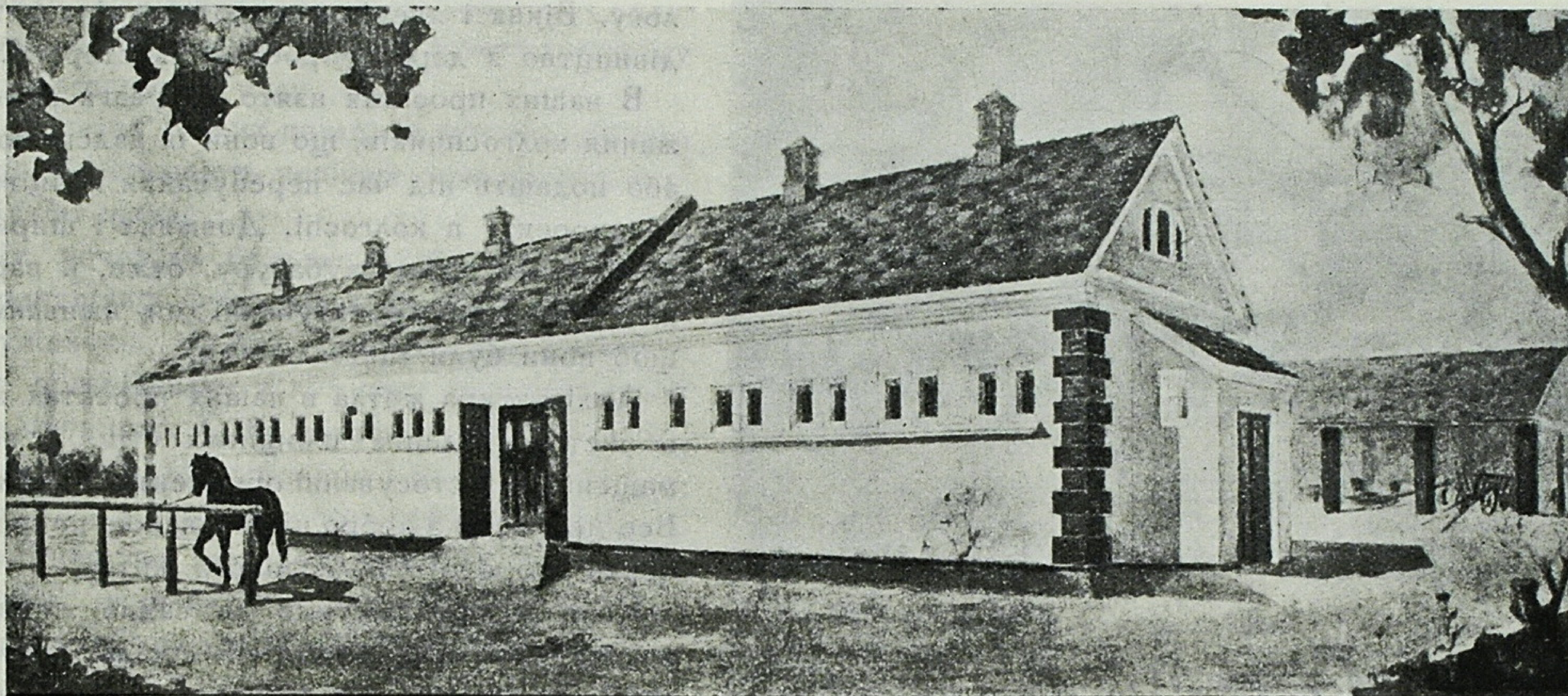
тою і свинарник. Спинімось на основних моментах, що впливають на архітектуру цих споруд. Як утворюється така споруда? Чим визначається висота вікон, випадкова вона, чи так захотілось зробити архітекторові або планувальникові? Вона, звичайно, не випадкова, бо внутрішня суть самої стайні, тобто відстань від долівки до підвіконника, як і висота від долівки до стелі, точно визначені. Цим конструктивно і визначається висота вікна. Кількість потрібного для приміщення світла визначається розміром вікна по довжині. Вимоги рівномірності освітлення будівлі визначають і такт вікон по фасаду.

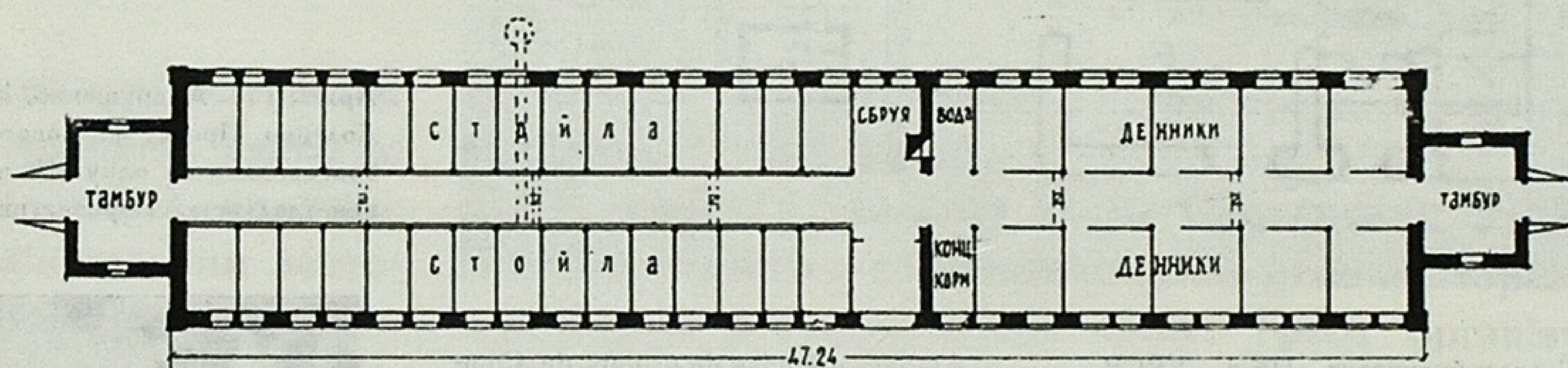
Це стосується не тільки до стайні, а й до інших господарських споруд. Тут планування і конструкції будівлі визначаються нормативами зоотехніки. Отже, допустити різноманітність в розташуванні вікон по фасаду не можна. Віконні пройми на тілі стіни розташовуються ніби монотонно, але з цим доводиться миритись.

Що залишається для архітектурного оформлення тваринницьких будівель? Залишаються засоби хоч і недорогі, але такі, які дають позитивний ефект. Досить лише побілити будівлю, допустивши при цьому певні кольори, і одразу зовнішній вигляд такої будівлі стане приємним. Застосування кольорової цегли або фігурної кладки теж прикрашує будівлю. Візьмімо для прикладу силосну башту. Звичайно вимуровують високий циліндр з покрівлею і тим обмежуються. Але ж тут можна замість звичайної кладки допустити фігурну з застосуванням білої цегли (силікатної), з якої можна викласти прекрасний орнамент. Такі прості засоби оформлення повинні бути застосовані в будівництві.

Планувальникам-будівникам не слід забувати, що на селі найбільшими спорудами щодо об'єму є будівлі для тварин, і вони не можуть відігравати останню роль в архітектурному образі села. Кожний колгосп пишається своїми досягненнями, тобто своїм виробництвом. Виробничі споруди села—це його фабрика, завод, обличчя яких повинно бути показане не тільки випусканою продукцією, а й красивою, здоровою архітектурою. Отже, при вирішенні як планування села в цілому, так і архітектури його, треба звертати увагу й на виробничу частину—будівлі для тварин. Треба знайти для них таке місце в генеральному плані, щоб виробничі споруди прикрашували село, щоб їх було видно.

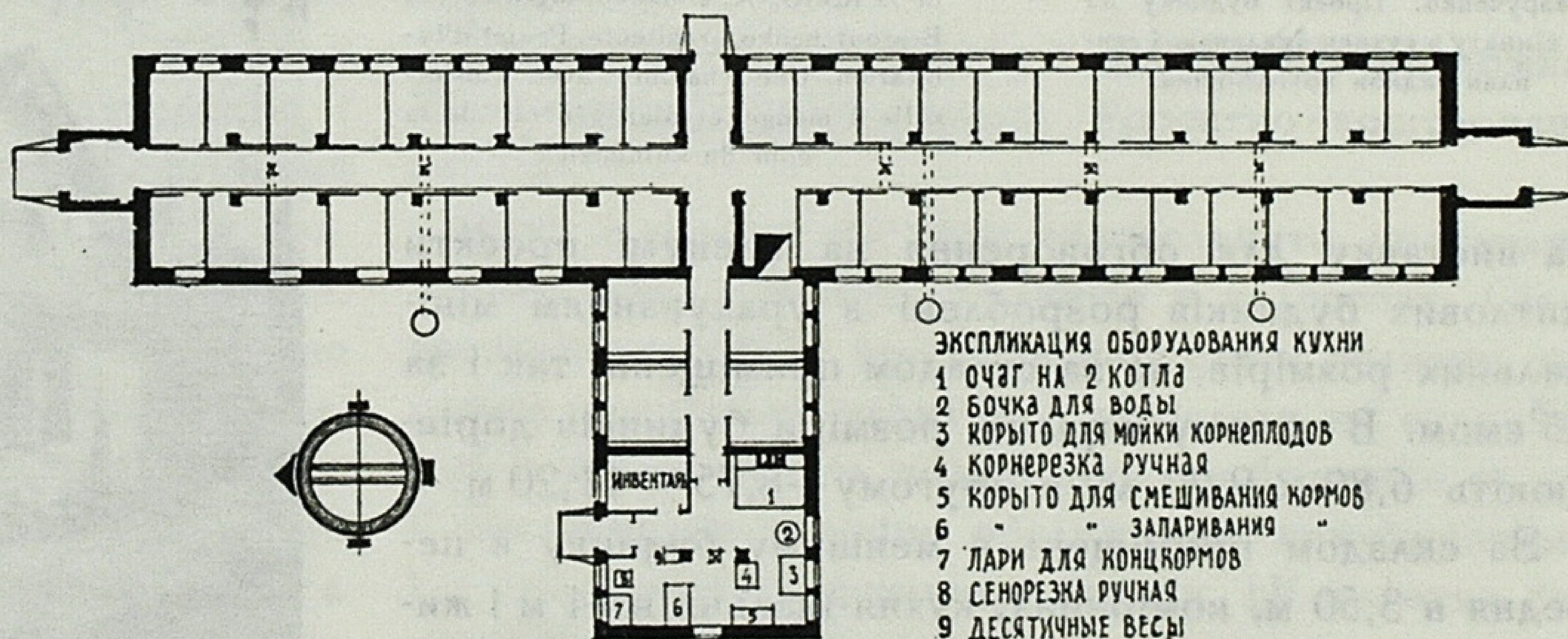
Кілька слів про житло колгоспника. Подані нами

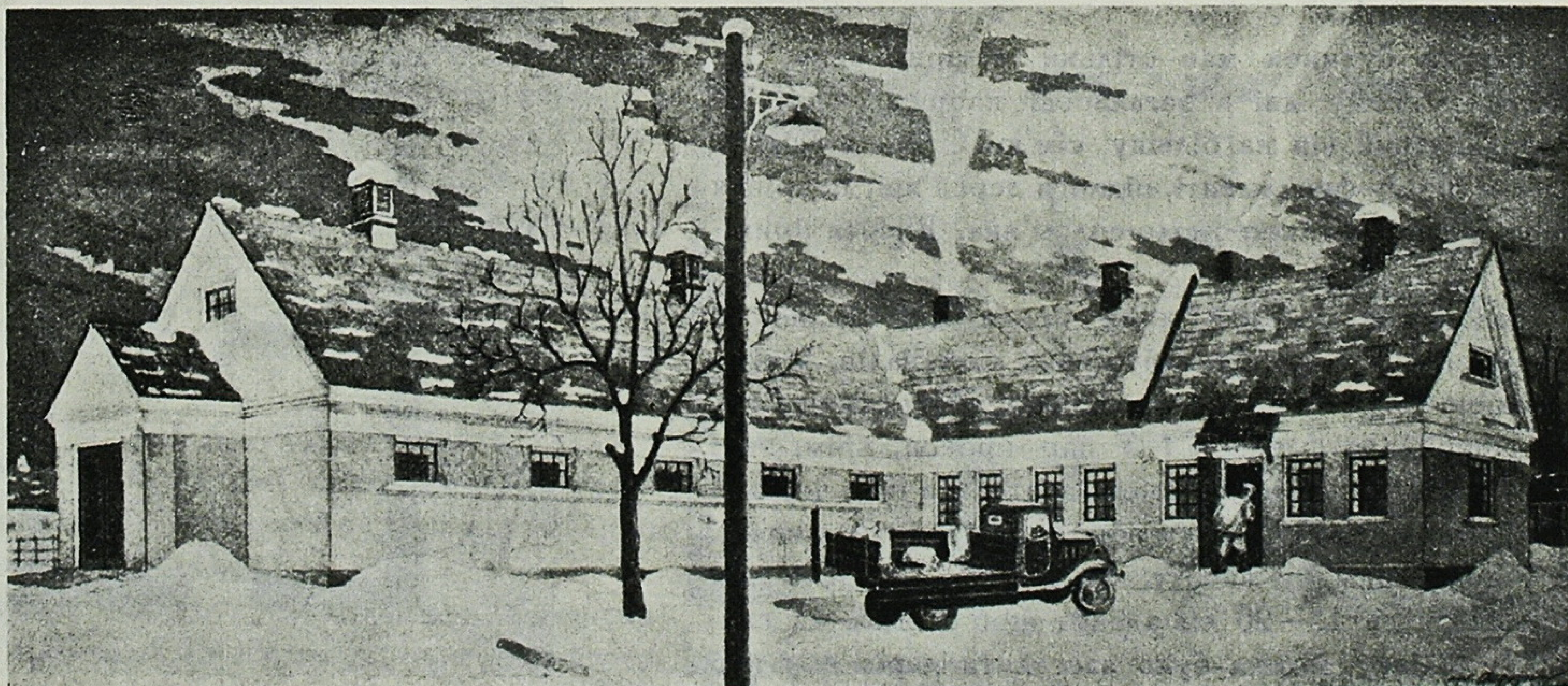
Архітектура сільськогосподарських споруд. Проект стайні на 40 коней. Автори—архіт. Г. І. Андрущенко і інж. Ю. М. Павловський. (Сільгоспбудпроект НКЗ УРСР).

Édifices agricoles. Écuries pour 40 chevaux. Auteurs—G. Androustchenko, architecte, et J. Pavlovski, ingénienr.

Архіт. Г. І. Андрущенко і інж. А. І. Доленко. Проект свинарника на 20 свиней. План і перспектива.

G. Androustchenko, architecte, et A. Dolenko, ingénieur. Étable pour 20 cochons. Plan et perspective.

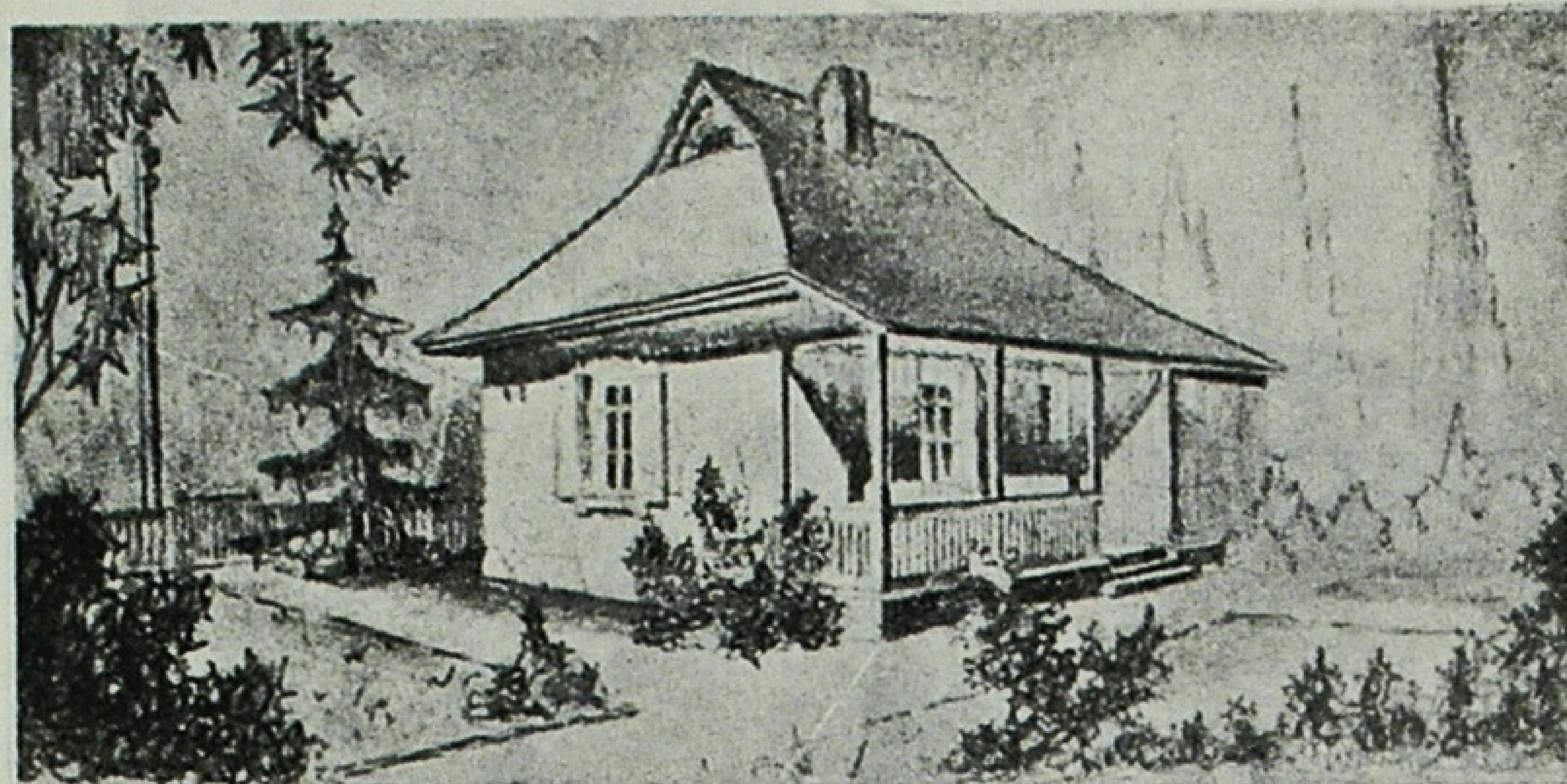

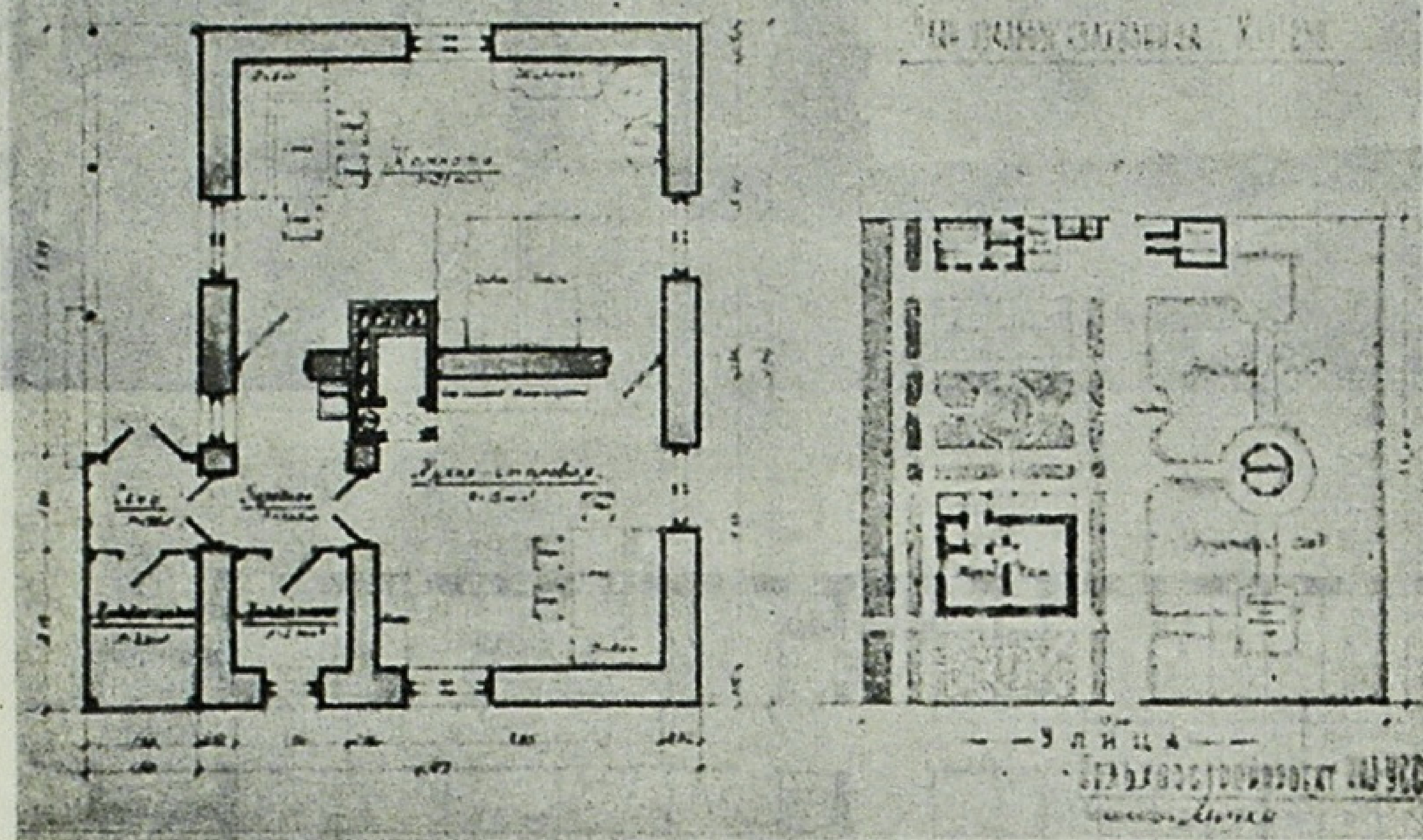
логу. Вікна і двері стандартні і підвозяться на будівництво з деревообробних майстерень.

В наших проектах взято до уваги вимоги і побажання колгоспників, що вони їх надсилають в листах або подають під час перебування працівників Сільгосппроекту в колгоспі. Довжина і ширина будівлі визначають собою кубатуру, отже, й вартість будівлі, тому при проектуванні ми вживаємо заходів, щоб вони були мінімальними.

Архітектура житла в наших проектах виявляється в чисто вибілених площинах стін, в кольоровому мащенні, в застосуванні орнаментів на стінах фасадів. Все це, разом з добре влаштованою покрівлею, дасть образ здорового колгоспного житла.

Коли ми розташуємо на садибі такий будинок з відступом від вулиці і сусіда, озеленимо квітами і фруктово-декоративними деревами садибу,—

Сільгоспбудпроект НКЗ УРСР інж. А. І. Доленко і арх. Н. А. Безрученко. Проект будинку на 1 кімнату з кухнею-їдальнею і генплан садиби колгоспника.

Ateliers d'études de projets du Commissariat du peuple de l'Agriculture de la RSSU. A. Dolenko, ingénieur, et Besroutchenko, architecte. Projet d'habitation. Une chambre avec cuisine-salle à manger et plan général de la cour du kolkhozien.

на виставку для обговорення на пленумі проекти житлових будинків розроблені з урахуванням мінімальних розмірів, як за складом приміщень, так і за об'ємом. В одному варіанті розміри будинків дорівнюють 6,80 × 9,20 м, в другому—8,75 × 11,20 м.

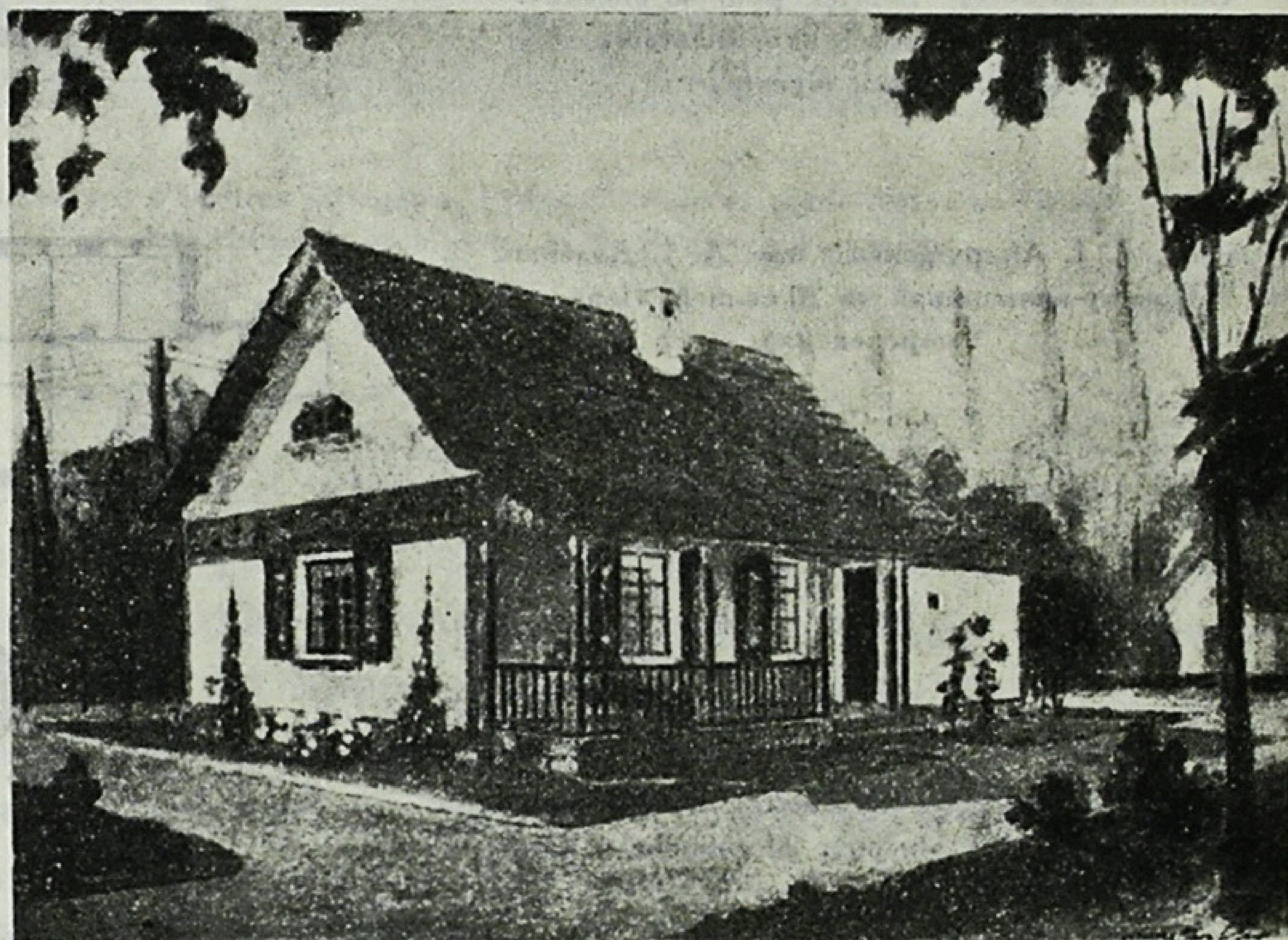
За складом приміщень в меншому будинку є передня в 3,50 м, комірчина, кухня-їдальня в 14 м і житлова кімната в 21 м, а також відкрита веранда з підсобною прибудовою. Будинок розрахований на невелику сім'ю.

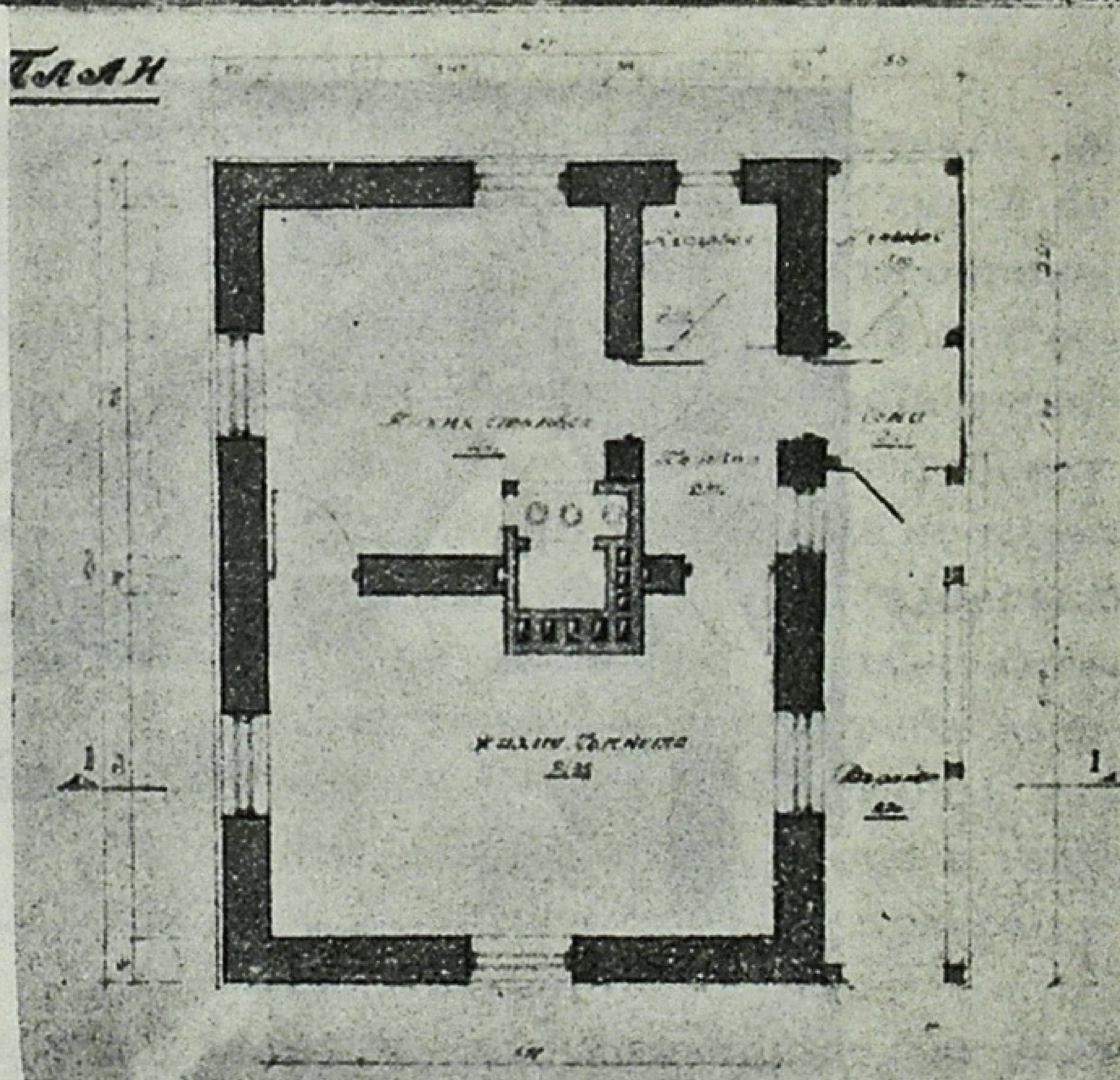
Другий будинок має стільки ж приміщень, але кімнат у ньому дві з загальною площею в 31 м. Розрахований він на більшу сім'ю. Стіни з саману на кам'яному фундаменті, підлоги дерев'яні, покрівля черепична або глино-смоло-солом'яна. Висота приміщень—2,8—3 м.

Основне в поданих нами проектах—можливість спорудити їх з місцевих будівних матеріалів, з мінімальною потребою в лісоматеріалах. Лісоматеріал тут потрібний для 5 балок і 5 пар кроков, крім, звичайно, підлоги. Підлоги можна вистелити не в перший рік будівництва, спочатку вони можуть бути глиняні. В такому випадку висоту від долівки до стелі слід збільшити на 15—20 см з тим, щоб згодом на глиняну долівку можна було настелити дерев'яну під-

Архіт. Г. І. Андрущенко, інж. А. І. Доленко. Проект житлового будинку колгоспника на одну кімнату з кухнею-їдальнею. Перспектива і план.

G. Androustchenko, architecte, et A. Dolenko, ingénieur. Projet d'habitation du kolkhozien. 1 chambre avec cuisine-salle à manger. Perpective et plan.

вулиця набуде того приємного щодо санітарії і культури вигляду, який повинен бути властивим нашому сучасному колгоспному селу.

Спинімось ще на деяких питаннях організаційного порядку, що обумовлюють успішне розгортання колгоспного будівництва.

Перш ніж починати будьяке будівництво, треба створити відповідну базу, мати місцеві будівні матеріали, будівників, будівні бригади. Це потрібно насамперед організувати в кожному колгоспі, який починає будівництво. Слід почати з того, щоб будівні матеріали—цегла, черепиця і ін.—були на селі власні, місцеві і могли задовольнити те величезне сільське будівництво, що провадиться тепер. А для цього потрібно мати на селі хоча б примітивні цегельні і черепичні заводи, тобто мати один-два навіси для сушіння цегли-сирцю, який можна обпалити в найпростішій напільній печі, придатній і для обпалювання черепиці.

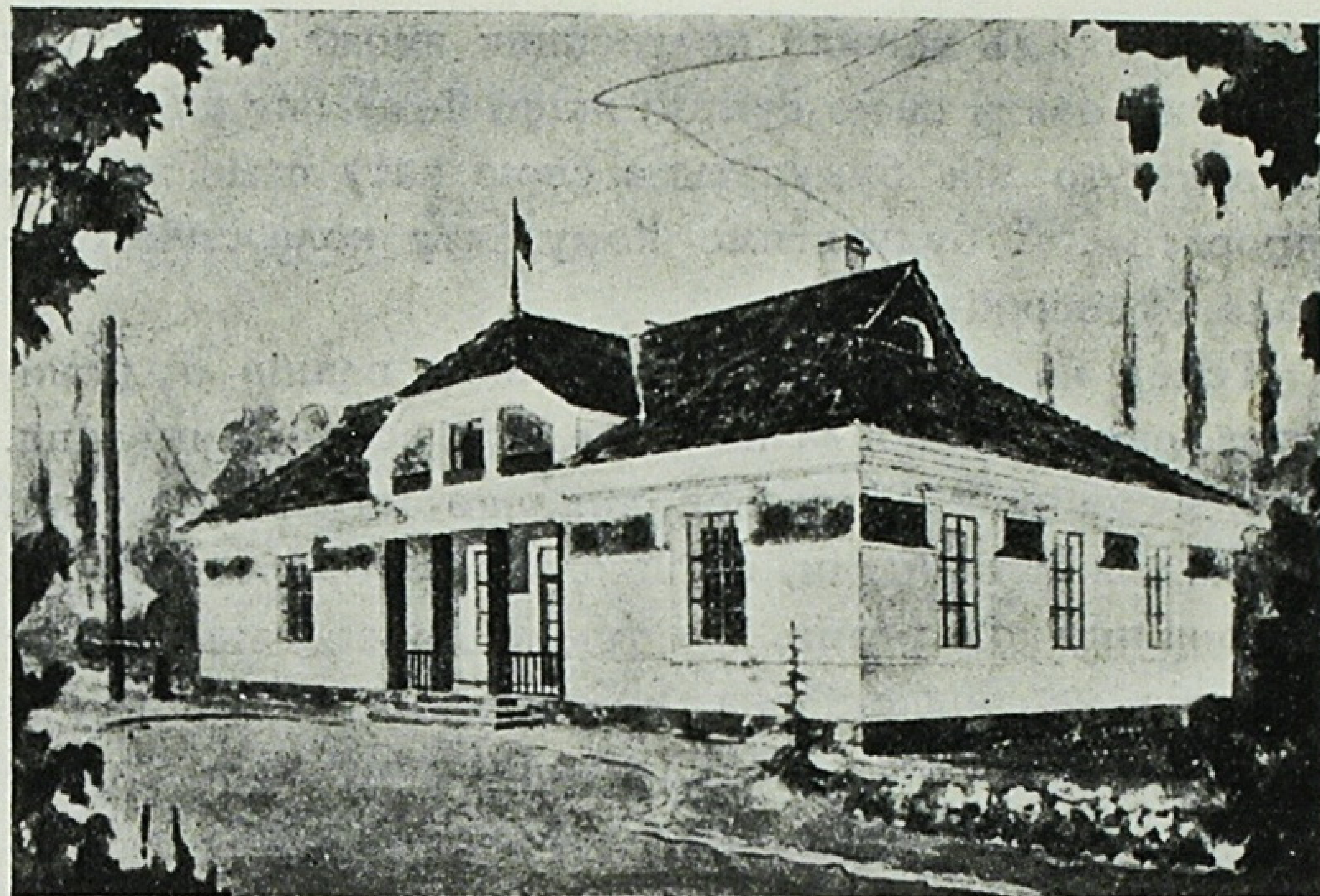
Ліс теж є одним з основних будівних матеріалів. В розроблених Сільгосппроектом проектах взято до уваги, що ліс повинен бути найпростіший, короткомірний, мінімальних перерізів, з мінімальним застосуванням його на будівництві. Все це значно полегшує постачання лісоматеріалів для сільського будівництва. Всі основні будівні матеріали можуть бути в кожному селі.

На обласній нараді партійного, радянського і колгоспного активу в Києві Микита Сергійович Хрущов поставив питання про впорядкування колгоспного села, а тим самим і самого будівництва. Крім цегельно-черепичних заводів, для цього потрібно організувати виробництво в централізованому порядку будівних деталей: вентиляційних труб, дверей, стандартних вікон, воріт. Але найголовніше, про що говорив Микита Сергійович, треба організувати в колгоспах бригади будівників, які й забезпечать нормальне будівництво не тільки громадських будівель, а й будинків для колгоспників.

Колгоспник зайнятий на виробництві—в полі, на тваринницькій фермі. Звичайно, що він одночасно не може працювати і на будівництві. Організувавши бригади будівників і доручивши їм будівництво в колгоспі і на селі в цілому, треба мати генеральний план будівництва, за яким бригади будівників і розгортали б роботу. Без генерального плану будівництва бригада будівників не зможе працювати.

Організовані на селі бригади будівників являтимуть собою первісну форму будівних організацій. Обов'язок архітекторів допомагати цим організаціям своїми знаннями і досвідом.

Щоб будувати добре, красиво, міцно і дешево, треба мати відповідні проекти. Їх повинні виготовляти проектні організації і насамперед „Сільгоспбудпроект" НКЗ УРСР.

Сільгоспбудпроект. Проект будинку правління колгоспу. Перспектива. Автор—архіт. Олексієнко.

Ateliers d'études de projets du Commissariat du peuple de l'Agriculture. Projet d'édifice de l'administration de kolkhoze. Perspective. Auteur — Alexienko, architecte.

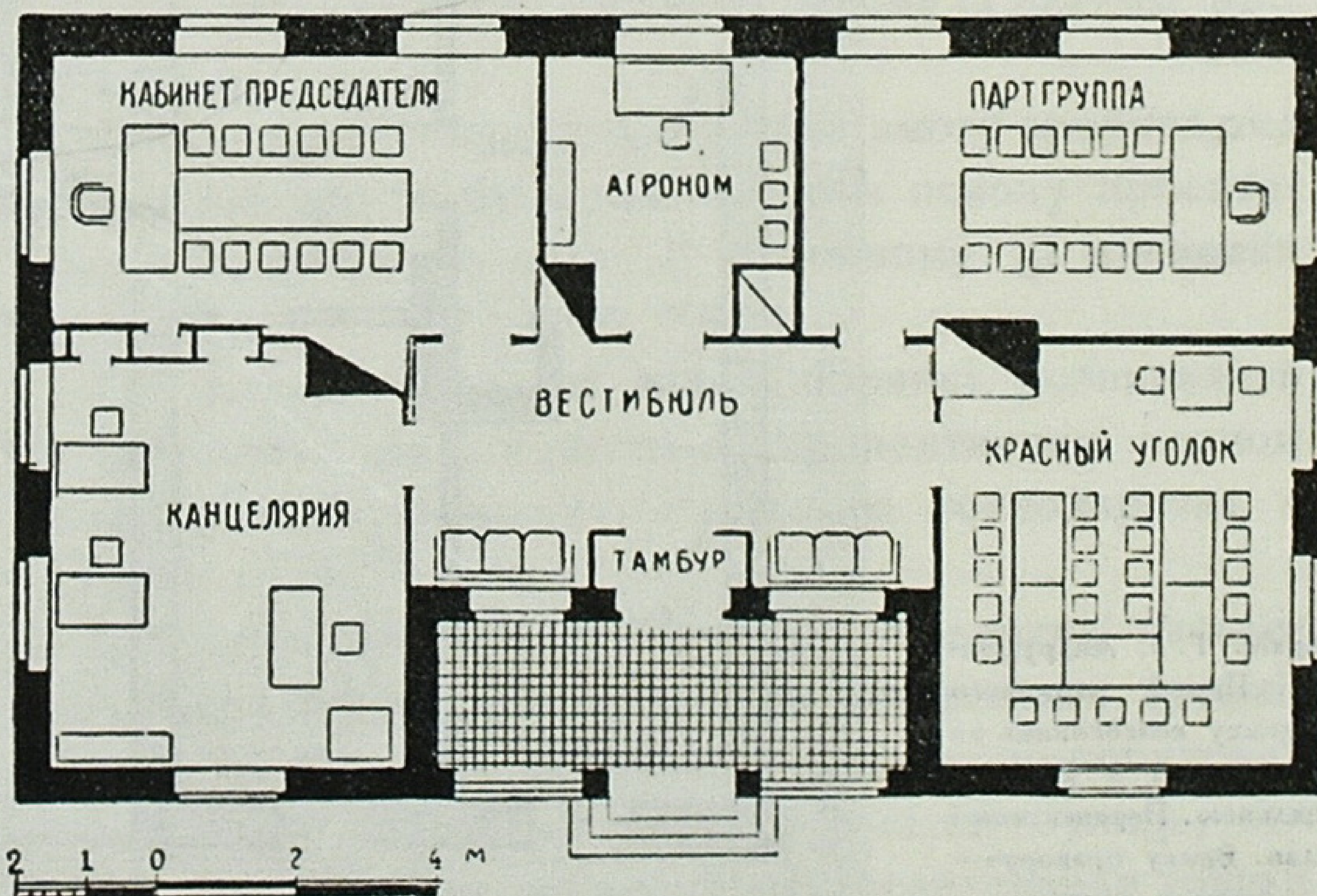
Для цього будівельний відділ Наркомзему УРСР повинен посилити своє керівництво цією конторою, особливо з методологічного боку. Треба організувати експертно-технічну раду за зразком інших наркоматів.

Кустарництва в цій справі далі терпіти не можна. Треба також впорядкувати проектно-кошторисну справу.

Щоб з перших же часів задовольнити проектами будівництво житлових будинків у колгоспах, Сільгосппроект УРСР проектує випустити великим тиражем спеціальні плакати і розіслати на села. На цих плакатах будуть подані проекти будинків на дві і три кімнати з усіма обслужними приміщеннями і з примірним плануванням садиби. Ці проекти будуть розіслані виконкомам сільських рад депутатів

Проект будинку правління колгоспу. План.

Projet d'édifice d'administration de kolkhoze. Plan.

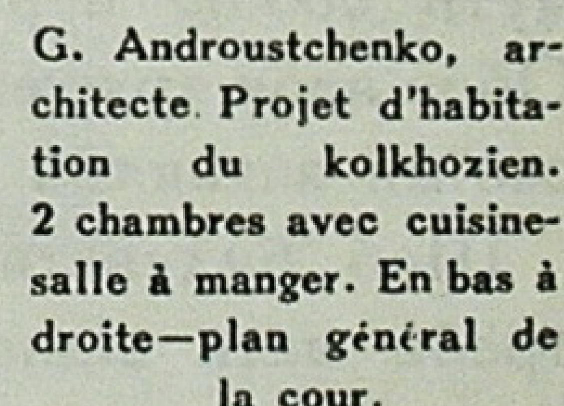

трудящих, де кожний колгоспник зможе розглянути їх і висловити свою думку; якщо йому сподобається проект, то він будуватиме свою хату саме за цим проектом. А будуватиме йому хату колгоспна бригада будівників.

Тепер на селі немає генеральних планів будівництва, сама ж сільрада не може провести планування. Через це й трапляється так, що іноді біля такої громадської споруди, як школа, виростають будівлі тваринницької ферми. Це тому, що заселювана територія не розподілена, не спланована. Якби вона була розподілена, то сільрада не допустила б, щоб біля школи містилась тваринницька ферма.

Наш обов'язок взятись до випуску генеральних планів для колгоспів України, звівши до мінімуму обсяг їх. Найближчого часу треба вирішити питання про розподіл заселюваної території в кожному селі. Вирішення цього питання дало б багато користі будівництву в колгоспах, допомогло б впорядкувати цю справу і тим самим уникнути помилок, які можуть бути виправлені тільки в результаті реконструкції села.

Дати спрощену схему розподілу території для кожного села, вирішити питання озеленення сільської території, вулиць, садиб колгоспників, місць загального користування, вирішити питання водопостачання, спорудження колодязів, охорони їх, видалення нечистот, налагодити контроль над будівництвом, забезпечити колгоспи літературою з питань благоустрою села та з питань про те, як спорудити шахтний колодязь або зберегти чи прибрати гній, розробити нормативи санітарії і гігієни, протипожежних заходів, оскільки ті, якими користувалось село досі, застаріли. Такі найближчі, першочергові завдання, що стоять перед нами в реконструкції колгоспного села.

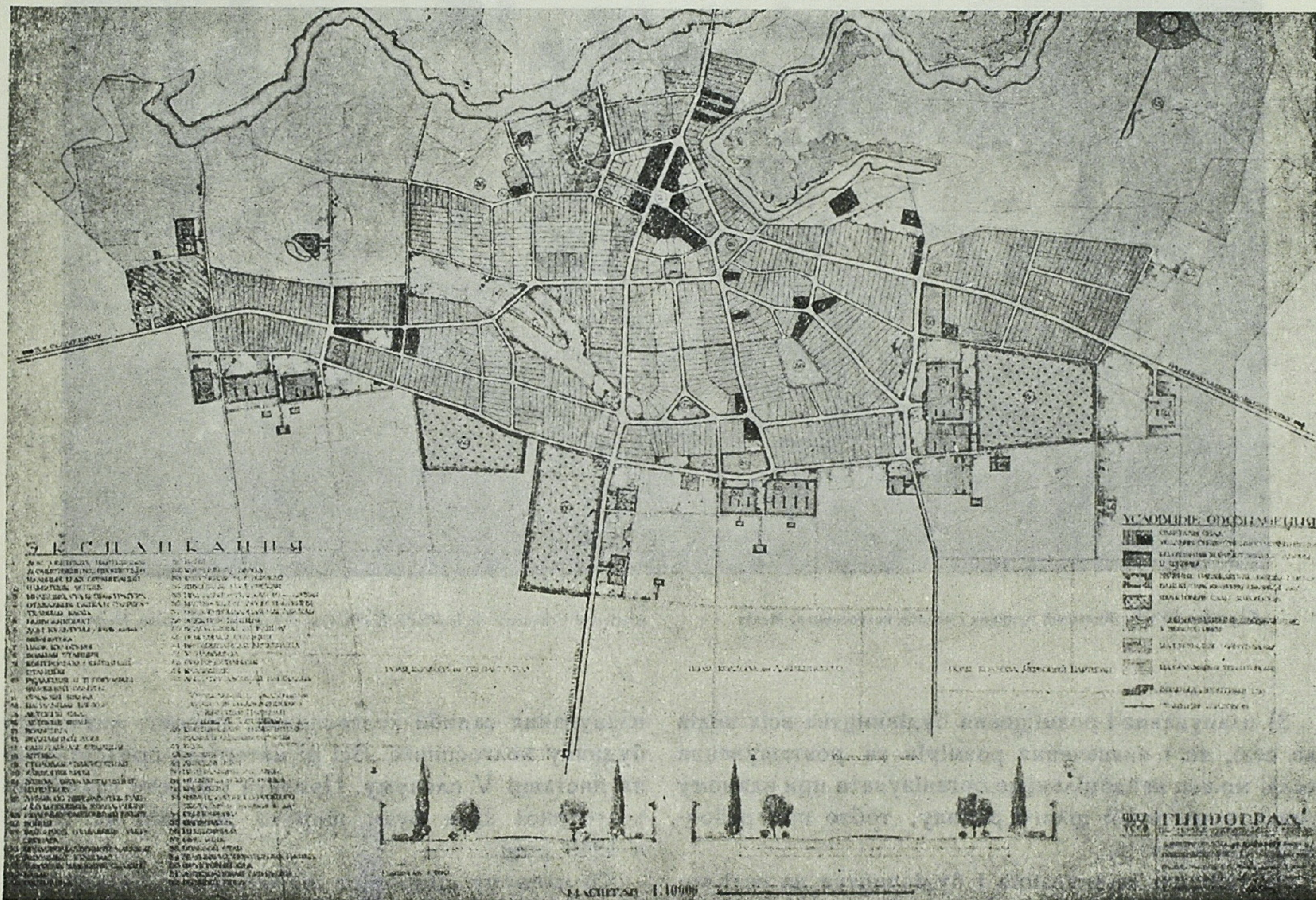

Архіт. Г. І. Андрущенко. Проект житлового будинку колгоспника на дві кімнати з кухнею-їдальнею. Перспектива і план. Внизу праворуч — генплан садиби.

G. Androustchenko, architecte. Projet d'habitation du kolkhozien. 2 chambres avec cuisine-salle à manger. En bas à droite—plan général de la cour.

Питання планування колгоспного села

Інж. **В. І. Новіков**—директор Діпроміста УРСР

Діпроміст УРСР. Архітектори А. Г. Буценко і ін. Генеральний проект планування с. Зачепилівки, Зачепилівського району, Харківської області.

Ateliers d'Urbanisme de la RSSU. Projet général d'aménagement du village Zatchepilovka, région de Kharkov.

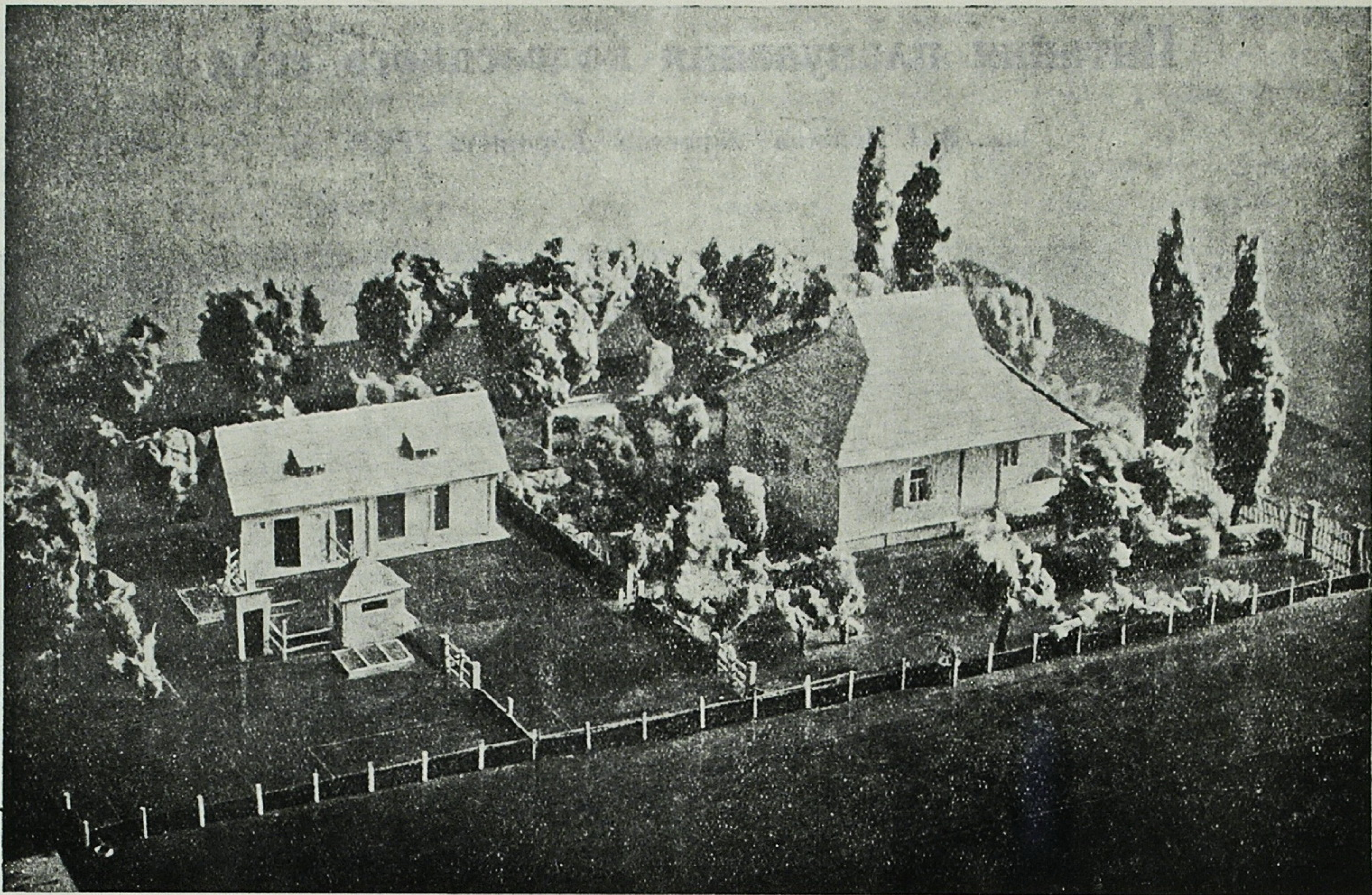
Використовуючи свій багатий досвід у соціалістичній реконструкції міст, селищ та організації приміських сіл, Діпроміст УРСР провів ряд робіт з планування і благоустрою колгоспного села. В основу цієї надзвичайно важливої роботи було покладено лозунг ліквідації протилежності між містом і селом.

Науково-методична і практична робота Діпроміста з планування і благоустрою колгоспного села почалася ще в 1933 р. участю в конкурсі на проект житла і садиби колгоспника, проведеному українським правлінням Спілки радянських архітекторів. Незабаром після того було розроблено питання про сільське господарство приміської зони (1934 р.), проведено районне планування Вовчанського сільськогосподарського району (1935—37 рр.) тощо.

Науково-методична робота дала змогу зробити ряд висновків, що їх було покладено в основу проектування колгоспного села. В основному ці висновки такі:

1) сільські населені місця повинні розвиватись в цілковитій відповідності з перспективним планом комплексного розвитку сільського господарства в даному пункті;

2) соціалістична реконструкція сільських населених місць повинна провадитись комплексно (розміщення виробничих будівель і культурно-побутових установ, організація кварталів і сітки вулиць, постачання води, електрики, очистка, озеленення тощо);

Діпроміст УРСР. Житловий будинок і садиба колгоспника. Макет.

Ateliers d'Urbanisme de la RSSU. Habitation et cour du kolkhozien. Maquette.

3) планування і розміщення будівництва всіх видів на селі, як і визначення розмірів та розташування села, можна найдоцільніше організувати при єдиному плані, в масштабі цілого району, тобто при районному плануванні.

Всі питання планування і будівництва на селі повинні вирішуватись в напрямі піднесення сільських населених місць на вищий рівень технічної культури і побуту. При цьому повинні бути додержані вимоги економіки, народної архітектури, реальності і доступності цього будівництва для колгоспників.

Діпроміст склав проекти планування і благоустрою сіл Миколаївки, Милорадова, Старої Рябини, Коротичів, Волоховки, Білого Колодязя. Планування села Білий Колодязь було премійовано на конкурсі, організованому Наркомземом СРСР в 1937 р. Крім того, проведено районне планування Вовчанського району, Харківської області.

В 1940 р. Діпроміст закінчив комплексну роботу по плануванню групи сіл в Красноградському районі, Харківської області (села Хрестище, Первомайське-Тарасівка і хутір Івангородівка). Було розроблено: перспективний план комплексного розвитку господарства цього підрайону; планування села і житлового кварталу Первомайського - Тарасівки; проект водопостачання і очистки цього підрайону; планування садиби колгоспника; проект житлового будинку колгоспника. Всі ці матеріали представлено на виставці V пленуму. Проекти і макети садиби та колгоспної хати були широко показані на ВСГВ в 1940 році.

До пленуму Діпроміст підготував комплекс проектних робіт по селу Зачепилівка, Харківської області, яке є одним з передових сіл області і застрільником в організації стахановських шкіл в сільському господарстві.

Наш V пленум можна вважати конкретною нарадою наукових і проектних працівників і безпосередніх будівників на селі—передових колгоспників, покликаних вирішувати цілком певні завдання, що їх поставив тов. М. С. Хрущов на зборах київського активу партійних і радянських працівників. Тов. Хрущов доручив нам зібрати весь матеріал, проаналізувати його і вибрати те, що повинно надалі бути зразком, документом для колгоспного будівництва.

Взагалі весь представлений на виставці пленуму матеріал, надісланий різними установами, має багато спільного, в ньому є одна цілеспрямованість. Тут можна знайти спільне формулювання, що цілком відповідає поставленим завданням, тобто завданням економічного вирішення планування села, завданням

його реконструкції, збирання здорових традицій народної архітектури, завданням використання місцевих будівних матеріалів. В представлених матеріалах можна знайти добрі рішення, які можна було б рекомендувати колгоспникам, місцевим партійним і радянським керівникам для здійснення.

Що ми маємо в Зачепилівці? Зачепилівка є районним центром одноіменного району. В 1940 р. колгоспи Зачепилівського району мали 13.155.000 карбованців доходу. Ця сума досить красномовна. Вона показує, яке відповідальне завдання стоїть тут перед архітекторами, і доводить, що величезне зростання колгоспного господарства настирливо вимагає здійснення таких заходів, які забезпечили б в найближчі роки перебудову колгоспного села, перебудову побуту на новій, більш високій культурній основі.

В Зачепилівці є зелений масив, де організовано невеликий парк, що може бути використаний для організації фізкультурної роботи і фізичного виховання, а також для здорового відпочинку.

Але водночас ми маємо в Зачепилівці і ряд неприйнятних явищ. Лише недавно—два-три роки тому—в самому центрі села споруджено ветеринарну лікарню з заразним відділом. Чи треба доводити всю шкідливість такого сусідства? Лікарня з інфекційним відділом в цьому селі розташована так, що нечистоти її стікають у річку вище села. Пункт убою тварин організований так, що забруднені води стікають поміж житловими будинками. Свиноферма і птахоферма об'єднані в одному дворі. Майдан забудований навкруги різними дрібними спорудами так, що не створює ніякого враження. До цього всього треба додати, що вулиці Зачепилівки завжди заливаються водою з артезіанських колодязів з великим дебетом.

Отже, Зачепилівка є найбагатшим селом району з передовим сільським господарством і одночасно населеним пунктом з рядом недоліків архітектурно-планувального порядку, які в великій мірі знижують цінність досягнень села.

Такі явища можна спостерігати не тільки в Зачепилівці.

В с. Миколаївці, Хотинського району, Сумської області, на майдані села збудували контору колгоспу, поставивши її головним фасадом у двір, і тим самим зіпсували так потрібний для села майдан. І тепер цей будинок, хоч це й обійдеться в значну суму грошей, треба переробляти.

В с. Омельнику, Кременчуцького району колгоспні двори були організовані в самому центрі села, в житлових кварталах. Ветеринарна лікарня міститься також в центрі села, між двома колгоспними дворами. В селі є значна заболочена територія, яку легко осушити.

В селі Великій Багачці (Полтавська область) нову школу і будинок прокуратури спорудили на єдиній території, яку можна було використати для майдану. Школу поставлено надзвичайно невдало: на перетині транзитних вулиць. Потрібної для школи земельної ділянки при ній немає. Двори для тварин розташовані в житлових кварталах, і їх тепер переносять.

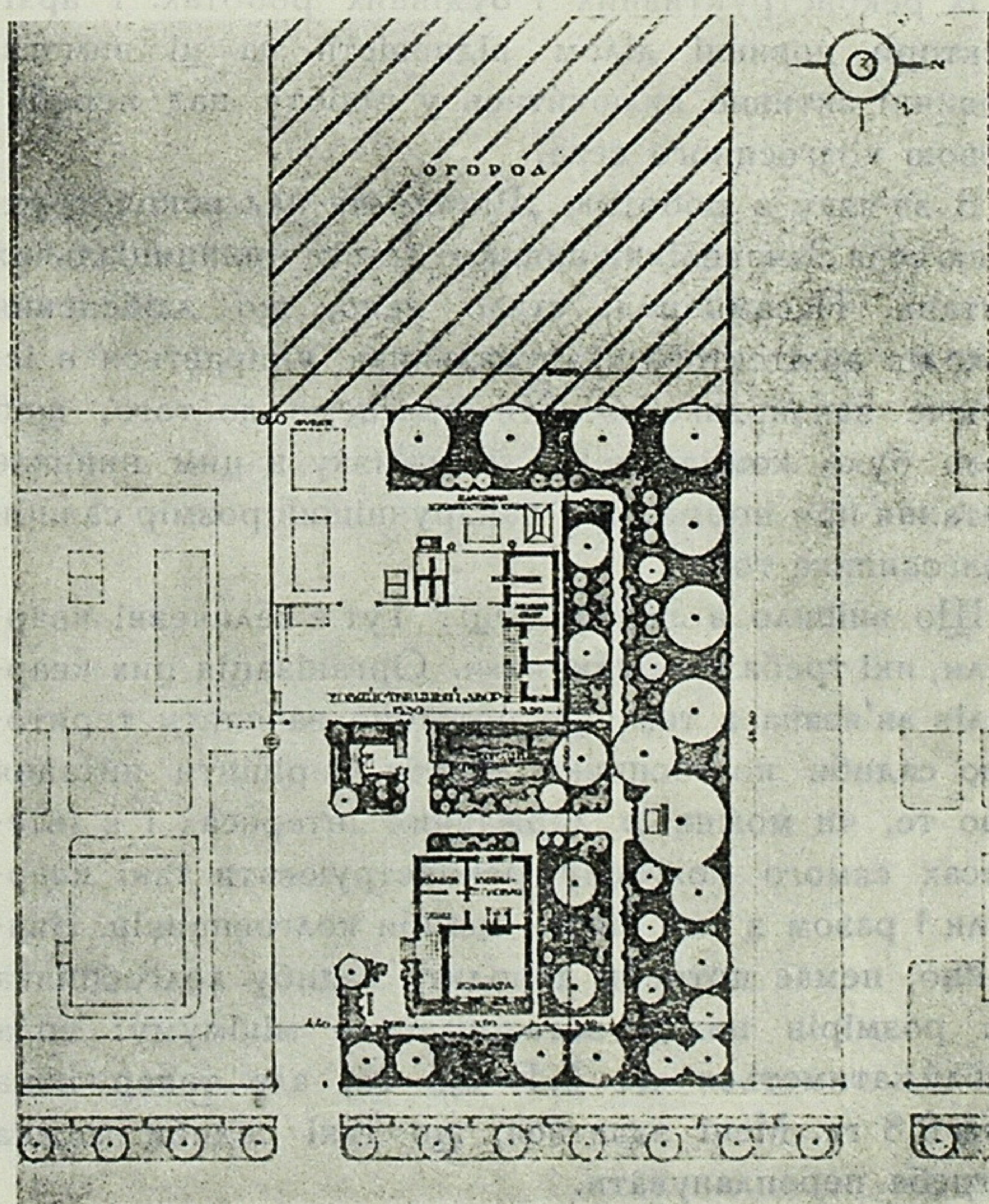
Буває й ще гірше. Наприклад, в одному з сіл Старосалтівського району, Харківської області нечистоти з свинарника викидають у став, який спорудили тільки в 1940 р.

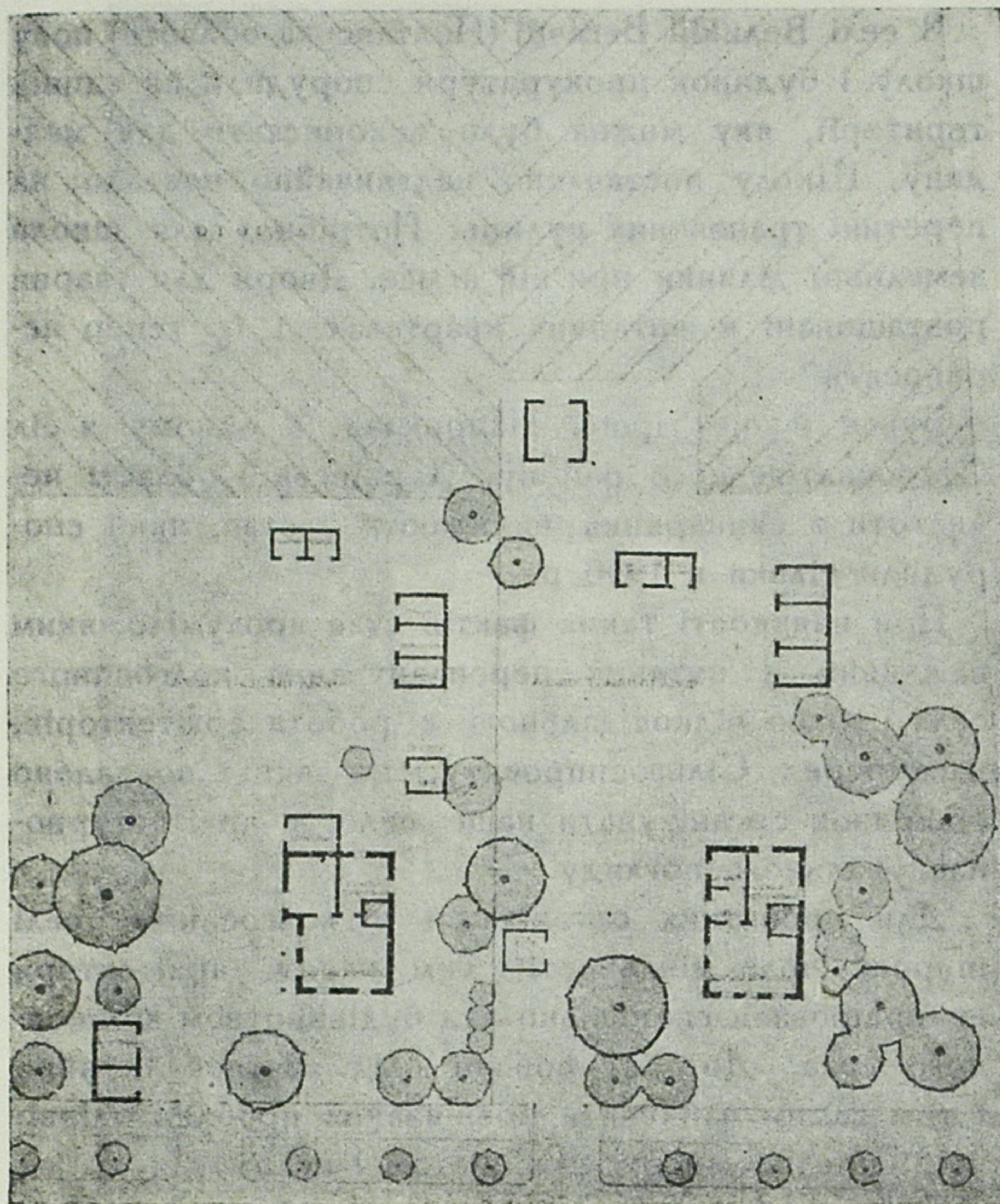
При наявності таких фактів стає зрозуміло, яким важливим є питання перепланування колгоспного села і якою відповідальною є робота архітекторів, насамперед Сільгосппроекту, на яких покладено обов'язок організувати наше село з архітектурно-планувального погляду.

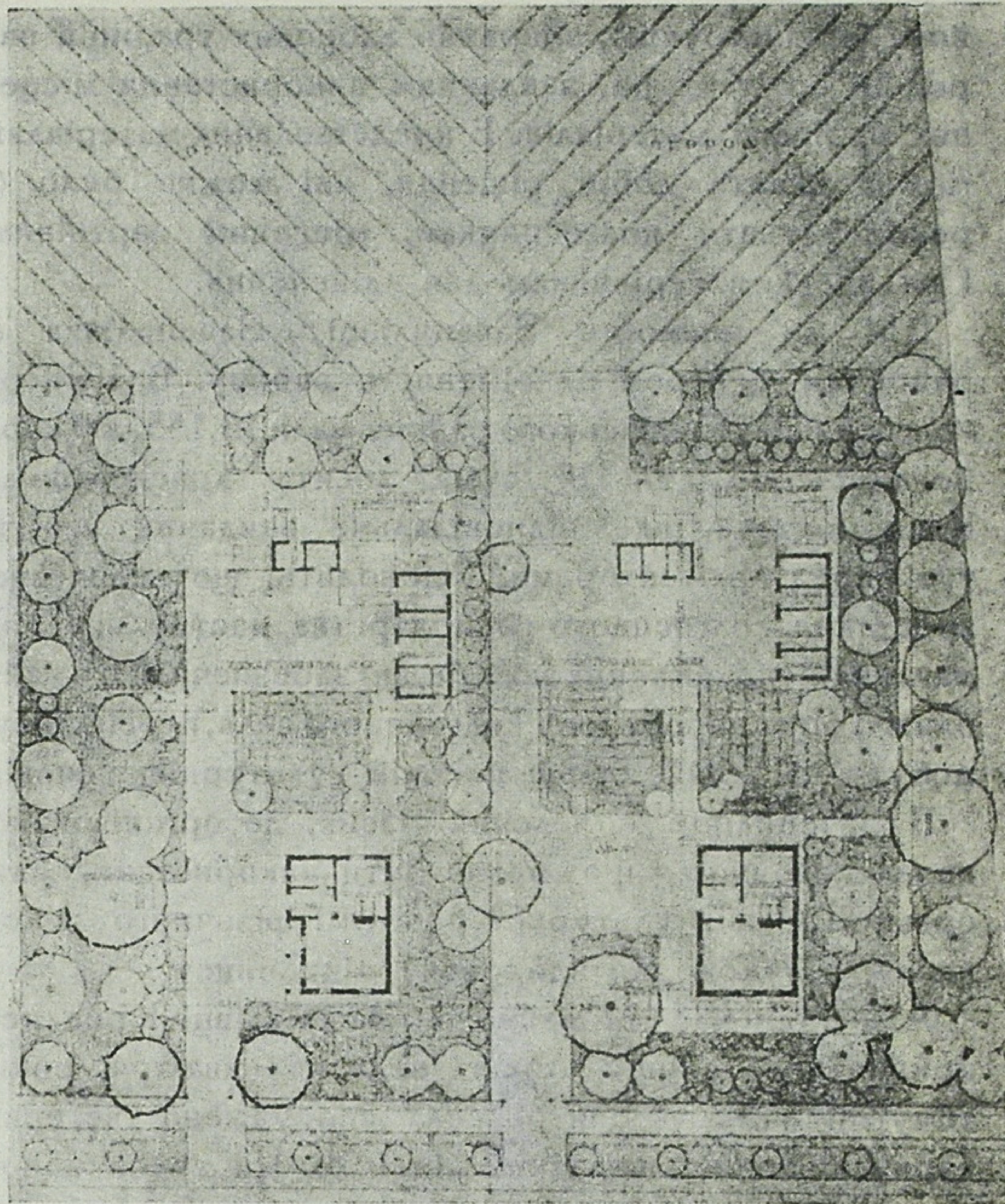
Для проектних організацій у колгоспному селі широке поле діяльності. Тим часом, архітектори не працювали спеціально над будівництвом колгоспного села. До цієї роботи слід взятися негайно і тим самим наблизити розв'язання проблеми ліквідації протилежності між містом і селом.

Колгоспне село має велику потребу в кваліфікованій роботі архітекторів і проектних організацій. Це видно хоча б з листів, одержуваних Діпромістом

До проекту планування с. Зачепилівки. Проект планування садиби колгоспника. Автор архіт. Буценко.

До проекту планування с. Зачепилівки. Реконструкція садиб колгоспників. Ліворуч—дві садиби до реконструкції. Праворуч—ті ж садиби в реконструйованому вигляді.

з села. Колгоспи просять, вимагають допомогти їм в їх реконструктивних і будівних роботах. І архітектори повинні ділом відповісти на ці вимоги, повинні активно включитись у роботу над перебудовою колгоспного села.

В зв'язку з роботою Діпроміста над реконструкцією села Зачепилівки виникло кілька принципіальних питань. Насамперед, стало ясно, що здійснення заходів архітектора-планувальника упирається в існуюче законодавство. Ми прагнемо до того, щоб село було компактне, а в зв'язку з цим виникає питання про норми, про найзручніший розмір садиби колгоспника тощо.

Що вийшло в Зачепилівці? Тут є величезні квартали, які треба впорядкувати. Організація цих кварталів зв'язана з тим, що потрібно зачепити територію садиби колгоспника. Треба вирішити питання про те, чи можна в державних інтересах і в інтересах самого колгоспу реконструювати такі квартали і разом з тим чіпати садиби колгоспників. Звичайно, немає потреби доводити садибу колгоспника до розмірів нижче встановленого мінімуму: вона наближатиметься до 0,4—0,5 га, але тепер вона має 0,8 га. Мені здається, що такі садиби можна і треба перепланувати.

В 1939 р. пленум ЦК ВКП(б) ухвалив постанову про міри охорони громадських земель колгоспів від розбазарювання. Частину землі від старих великих садиб одрізано. В наслідок цього утворились різні червоподібні і смугоподібні території, які практично ніяк не використовуються.

Ці негативні явища вимагають того, щоб ми звернулись до уряду з певними пропозиціями в цій справі.

Однією з дуже важливих проблем в умовах села є озеленення, організація елементів колгоспного села в зв'язку з природними факторами. В роботі над реконструкцією колгоспного села нам треба особливо зосередити увагу на цьому факторі, адже він дає змогу досягти великого ефекту в архітектурно-планувальному рішенні села при затраті найменших коштів.

Нам здається, що зелене будівництво на селі треба ставити широко, так, щоб зелені насадження займали переважне місце в населеному пункті, не відходили на другий план перед штучними спорудами.

Недавно в Москві відбулась нарада з питань зеленого будівництва в містах. В наших містах спотворили справу озеленення. В Харкові, наприклад, був прекрасний парк, але його „впорядкували“ так,

що за різними будівлями не стало видно дерев. Я вже вказував на пленумі в Москві на неподобство, яке допустили в Харкові, знищивши невідомо з якої причини прекрасний привокзальний сквер з сріблястими ялинами.

Діпроміст розробив проект парку для Зачепилівки—районного центру, в якому є три великі колгоспні господарства. Ми спроектували цей парк, звільнивши його від надмірної кількості фізкультурних споруд і залишивши тільки те, що дійсно потрібне. Ми постарались надати паркові природного сільського вигляду, але в ньому є і організована частина, є поле з основними спортивними спорудами, що займають певне місце. В цілому, ми постарались пов'язати його з природою, надати всьому парку ландшафтного характеру.

Дуже серйозним елементом проектування колгоспного села є планування садиби колгоспника. Треба підкреслити, що в цій справі потрібна більша ретельність виконання, ніж у міському плануванні. Треба наблизити воду до городів, щоб вона сама текла в кадки, з яких поливаються грядки. Треба організувати вигул для корови і для свиней, чистий дворик, садочок перед хатою, розмістити дерева відповідно до вимог дендрології.

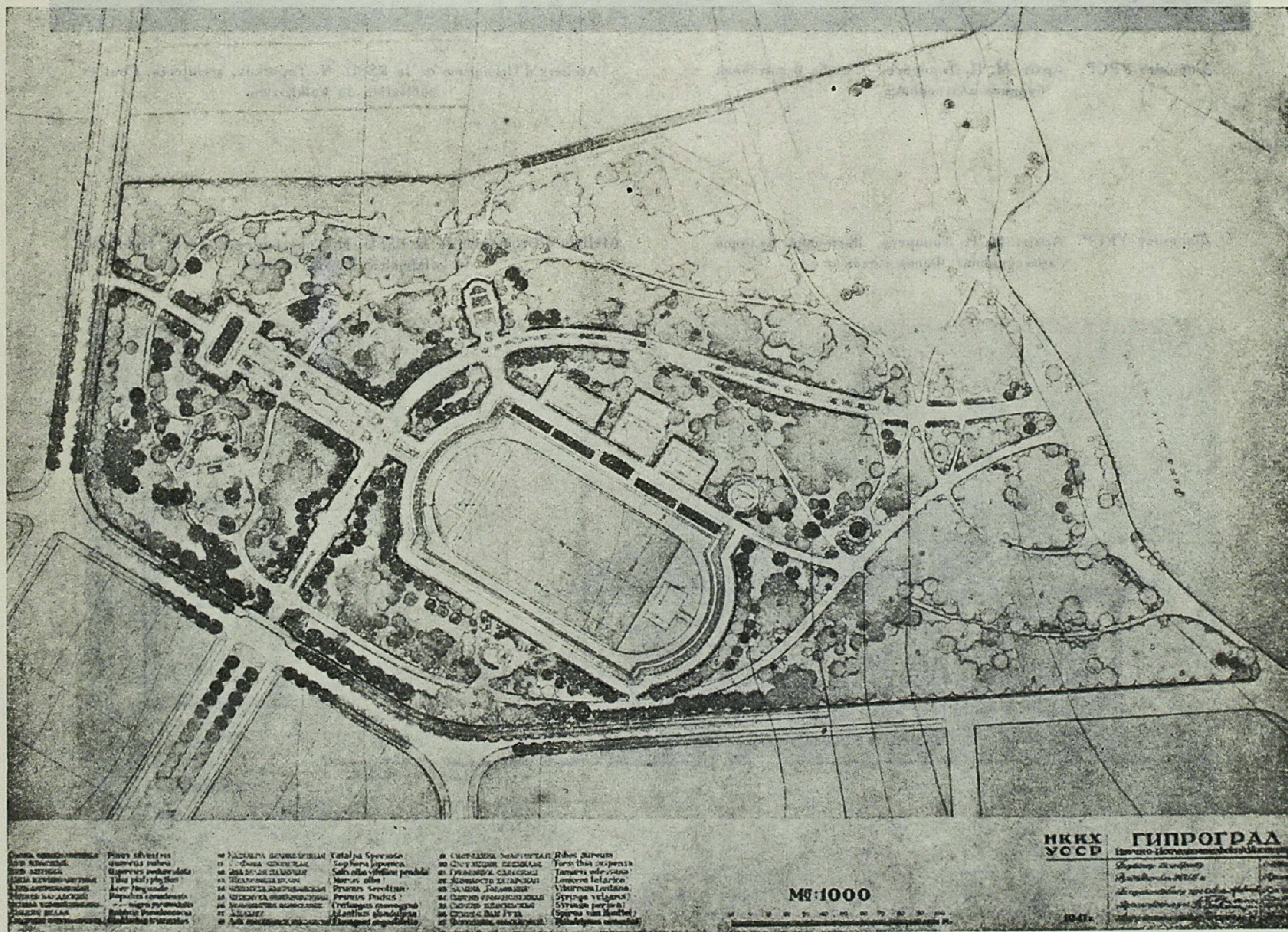
Архітектори України повинні поставитись до вирішення цього і інших питань будівництва й планування колгоспного села з особливою уважністю, щоб правильно виконати завдання, яке поставив М. С. Хрущов.

Питання будівництва колгоспного села—це питання першорядної державної ваги. Проектування кожного села у всіх його елементах—це і дослідницька робота, і безпосередня проектна робота, що вимагає врахування місцевих умов і побажань та вимог місцевого колгоспного активу, колгоспних мас.

Щоб успішно вирішити всі ці питання, треба мати певні норми, інструкції, яких, на жаль, у нас немає. Сільгосппроект повинен взяти на себе ініціативу і відповідальність за розробку таких норм і запро-

Діпроміст УРСР. Генеральний проект планування с. Зачепилівки, Зачепилівського району, Харківської області. Парк культури й відпочинку.

Projet général d'aménagement du village Zatchepilovka, région de Kharkov. Parc de la culture et du repos.

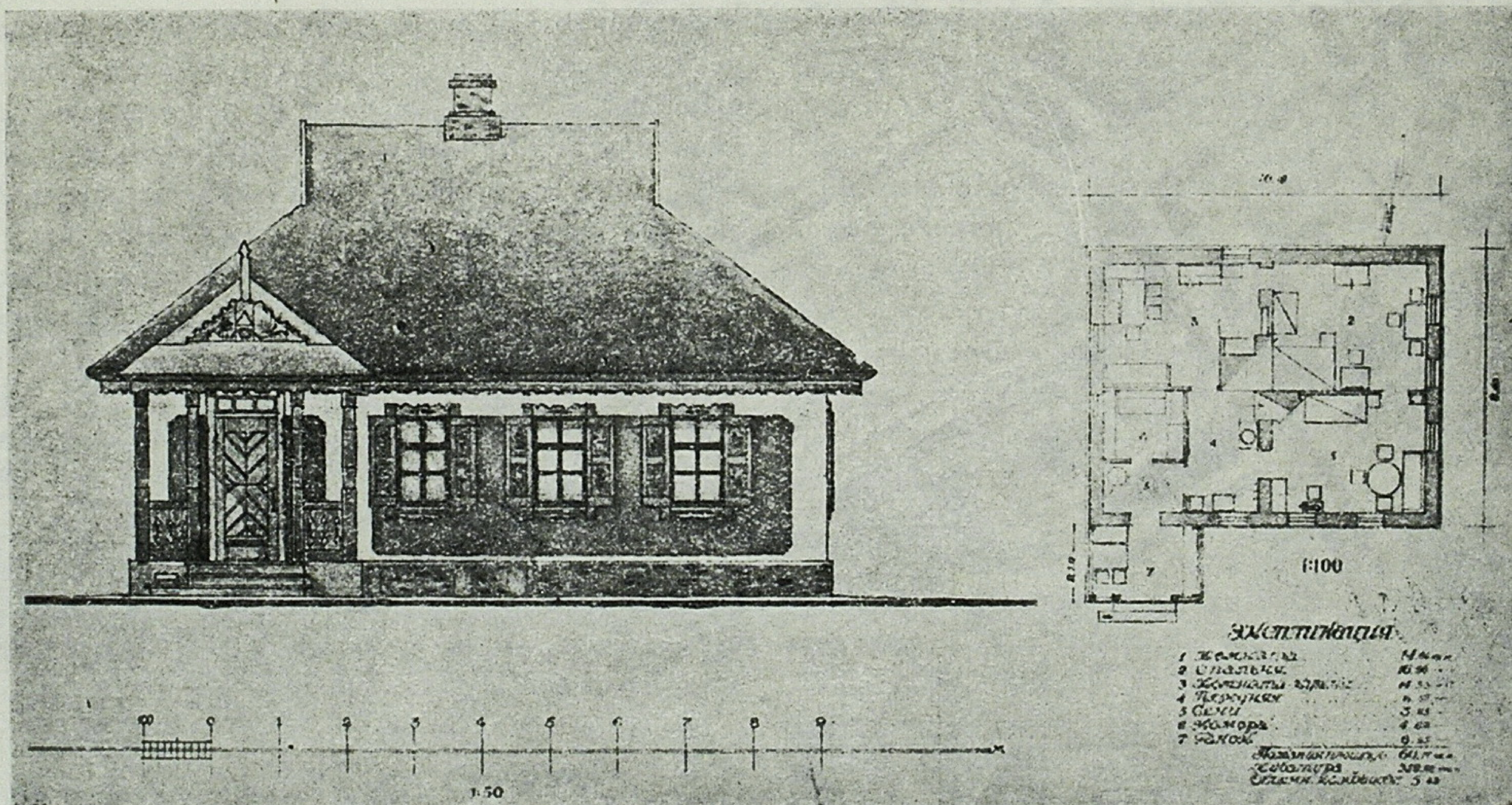

Дipромiст УРСР. Архiт. М. П. Топорков. Садиба й житловий будинок колгоспника.

Ateliers d'Urbanisme de la RSSU. N. Toporkov, architecte. Cour et habitation du kolkhozien.

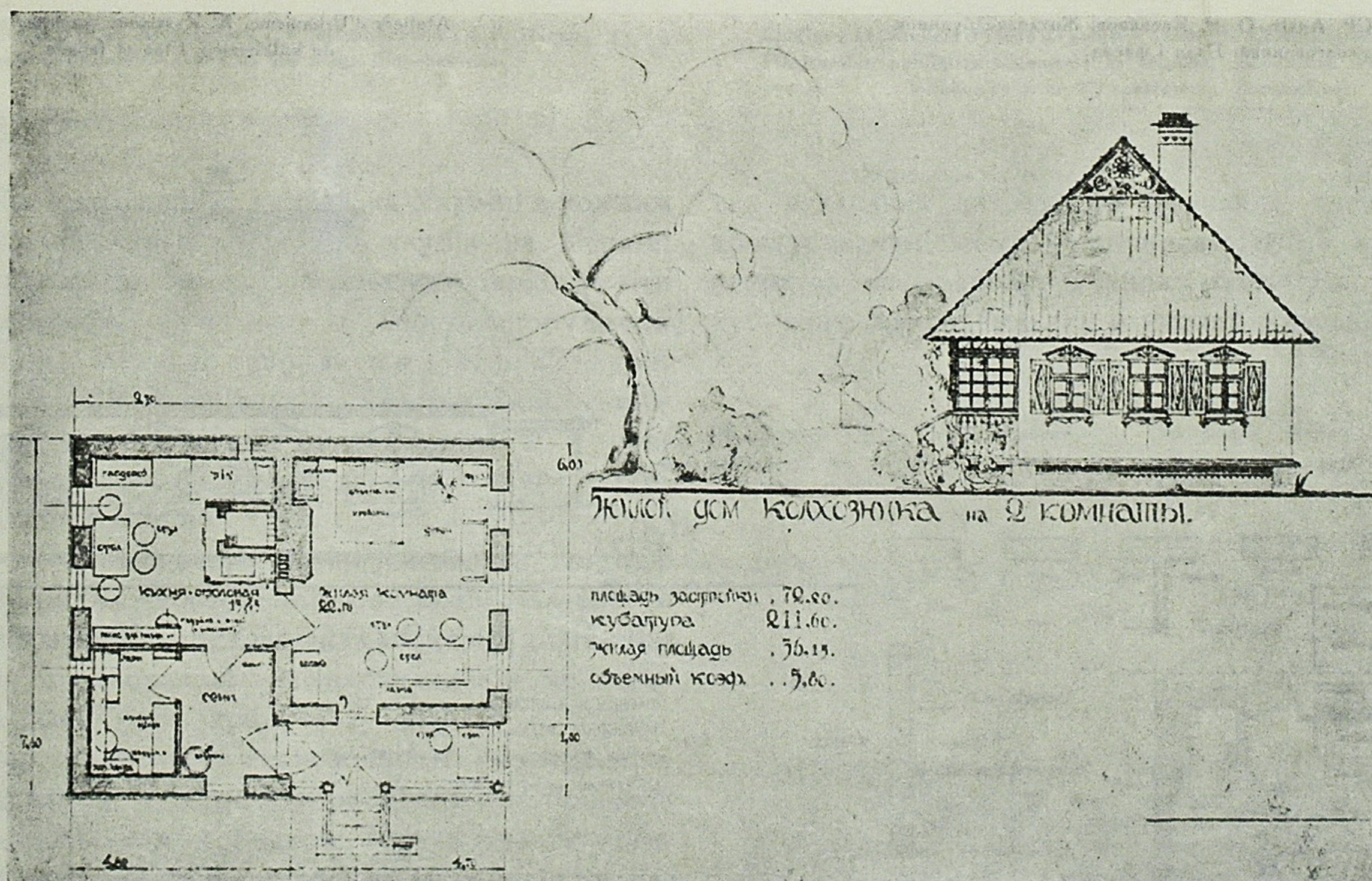
Дipромiст УРСР. Архiт. М. П. Топорков. Житловий будинок колгоспника. Фасад i план.

Ateliers d'Urbanisme de la RSSU. N. Toporkov, architecte. Habitation du kolkhozien. Façade et plan.

Діпроміст УРСР. Архіт. О. М. Касьянов. Житловий будинок колгоспника. Перспектива.

Ateliers d'Urbanisme. A. Kassianov, architecte. Habitation du kolkhozien. Perspective.

Діпроміст УРСР. Архіт. О. М. Касьянов. Житловий будинок колгоспника. План та фасад.

Ateliers d'Urbanisme. A. Kassianov, architecte. Habitation du kolkhozien. Plan et façade.

ваджения їх в життя. Ця організація має досвід сільськогосподарського будівництва, вона має певні дані, які може покласти в основу видання цих норм. Інші організації зможуть використовувати їх, враховуючи, звичайно, конкретні умови для кожного окремого колгоспу. Діпроміст та інститут комунальної гігієни, які мають досвід в питаннях планування та впорядкування міста й села, повинні взяти активну участь в складанні норм планування села.

У нас є цілковита змога вже тепер, на пленумі правління Спілки, спираючись на зібрані тут матеріали, відібрати окремі позитивні рішення з різних елементів колгоспного села, піддати їх дальшій обробці, щоб на їх основі можна було якнайшвидше видати типові проекти. Ці проекти треба розробляти за такими групами: господарські двори, садиби, колгоспні житлові будинки, майдани, вулиці, парки, сади, поперечний профіль вулиць тощо. Проекти допоможуть архітектору швидко вирішувати питання планування. Вони будуть корисними і для районних працівників, і для колгоспників.

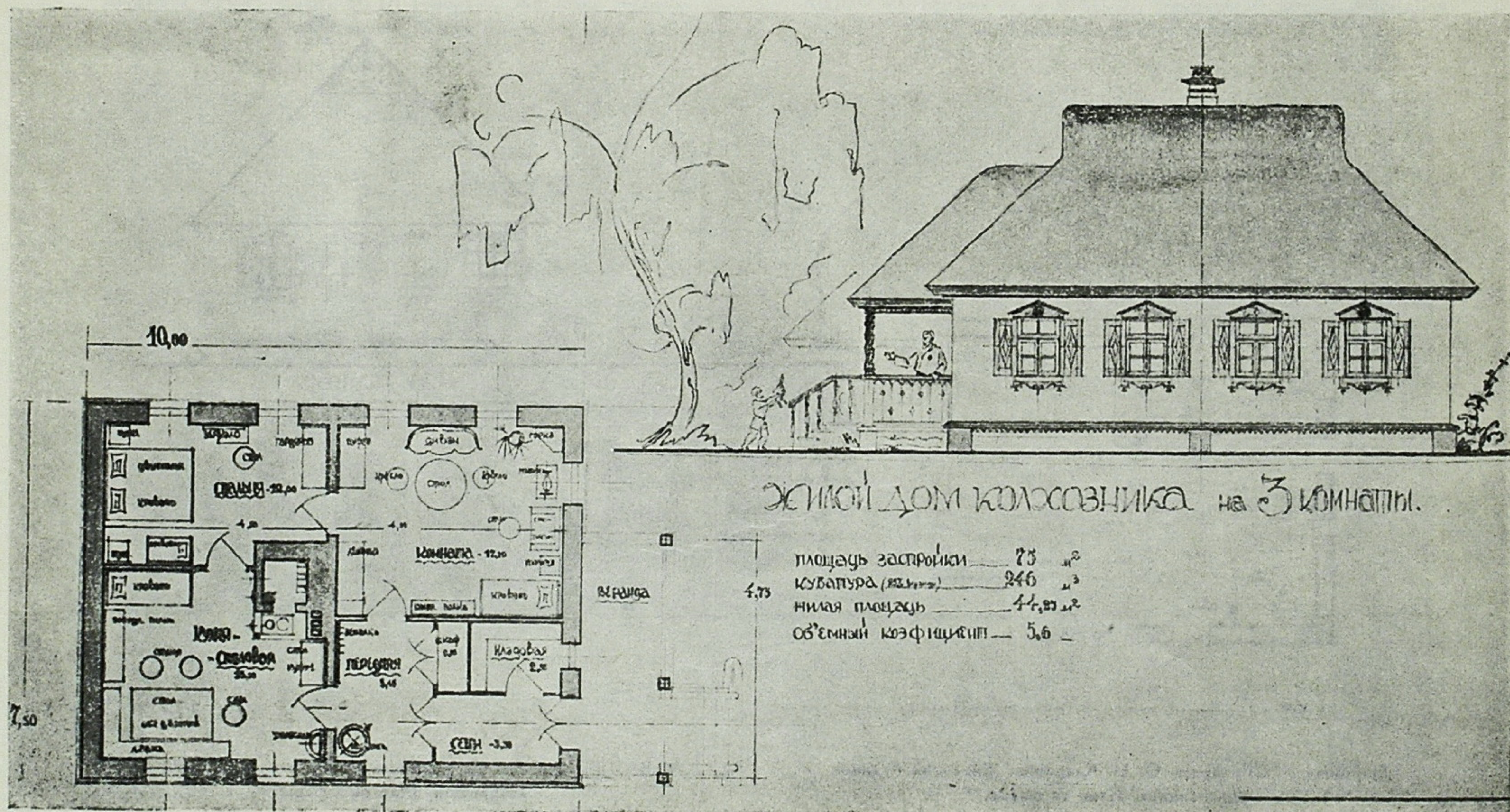
Дуже важливе значення має питання про контроль над будівництвом колгоспного села. Для цього доцільно створити інститут обласних архітекторів.

Загальним завданням, що стоїть тепер перед нами, є створення в нашій квітучій країні відповідної нашій сталінській епосі красивої архітектури міста і села, красивої архітектури населених місць. Про це і має дбати обласний архітектор. Обласний архітектор повинен мати право заборонити будівництво, що ведеться неправильно.

Нам треба приділити велику увагу черговим завданням в плануванні і будівництві села. Партія і уряд повинні мати в особі нашої Спілки організацію, яка допомагала б у здійсненні великих політичних завдань щодо реконструкції сільських населених місць. Тим самим ми всі разом, на чолі з нашою партією, ще краще виконаємо великий заповіт Володимира Ільїча Леніна про тісну змичку робітничого класу і селянства в нашій соціалістичній батьківщині.

Діпроміст УРСР. Архіт. О. М. Касьянов. Житловий будинок колгоспника. План і фасад.

Ateliers d'Urbanisme. A. Kassianov, architecte. Habitation du kolkhozien. Plan et façade.

Колгоспний клуб

Й. Ю. Каракіс

Шкілпроект НКО УРСР. Архітектори І. Р. Шиманський і І. Г. Непша. Проект колгоспного клубу на 400 місць. Перспектива.

Chkilproekt (Ateliers d'étude de projet d'écoles du Commissariat du peuple de l'instruction publique). Chimanski et Nepcha, architectes. Projet de club kolkhozien pour 400 spectateurs. Perspective.

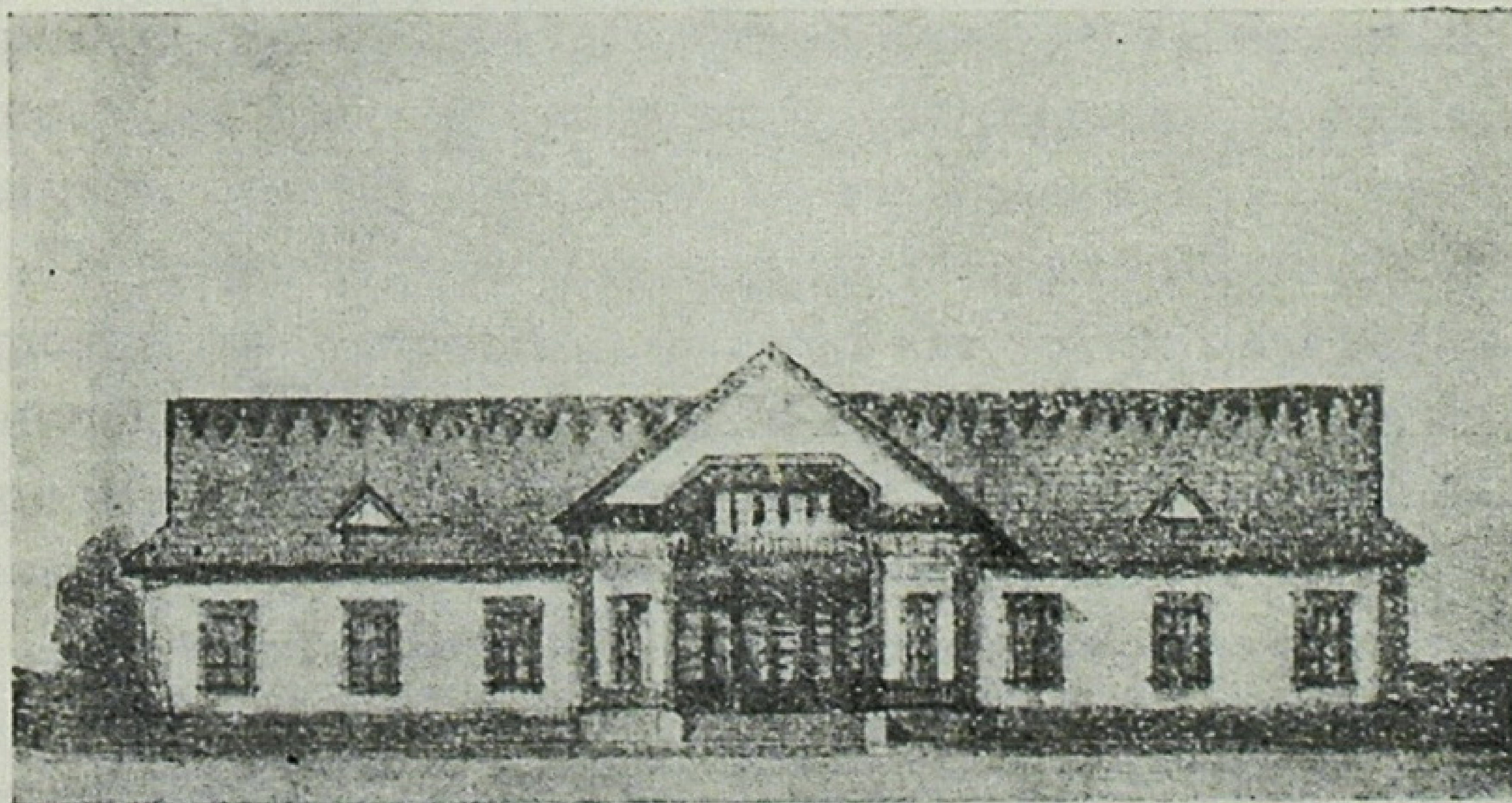
Потреба в колгоспних клубах на Україні з кожним роком збільшується. З 21700 клубів на Україні 17500 існують у селах. За даними Наркомосвіти в Дніпропетровській області в 1940 р. споруджено 26 клубів і заплановано спорудити в 1941 р. 32 клуби. В Миколаївській, Харківській, Запоріжській, Ворошиловградській, Вінницькій областях за 1940 р. споруджено від одного до двох десятків нових клубних будинків у кожній.

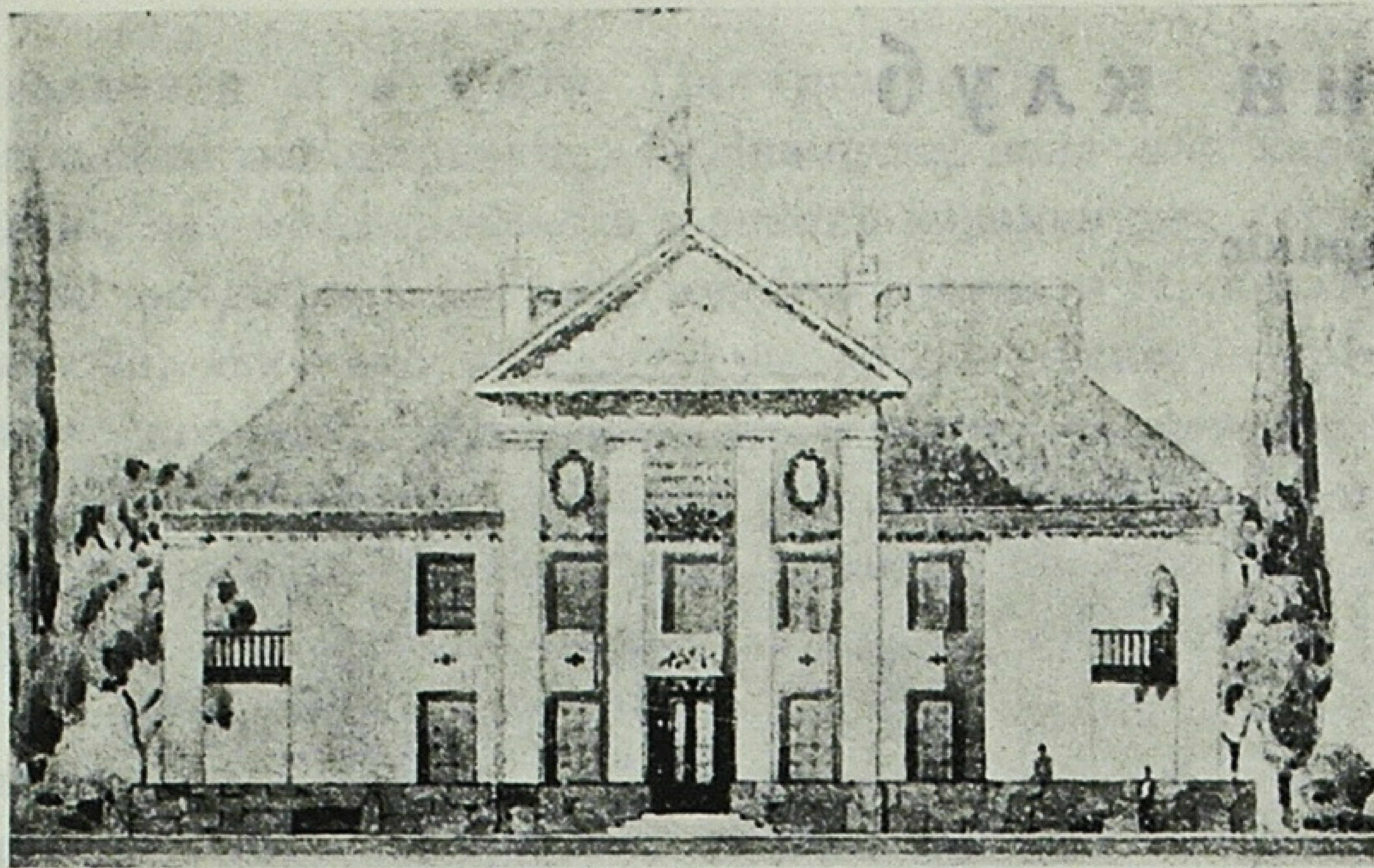
Клуби ці виникають з ініціативи самих колгоспників і споруджуються на невеликі кошти сільського бюджету з дотацією одного-двох місцевих колгоспів. Звичайно ці одноразові капіталовкладення не перевищують 50—75 тис. крб.

Великою підмогою в економічності спорудження сільських клубів є ініціатива місцевих колгоспників (вони добровільним порядком беруть участь у будівництві), використання місцевих матеріалів та матеріалів, одержуваних в результаті розбирання старих церковних і інших будівель. При відсутності тих накладних витрат, які звичайно фігурують в кошторисах міського будівництва (20%), при малих витратах на транспортування матеріалів, вартість кубічного метра будинку в умовах сільського будів-

Шкілпроект НКО УРСР. Проект клубу з залом на 400 місць. Фасад. Автори — архітектори І. Р. Шиманський і І. Г. Непша.

Chkilproekt. Projet de club avec salle pour 400 spectateurs. Façade. Auteurs—Chimanski et Nepcha, architectes.

Шкілпроект НКО УРСР. Архітектори О. І. Маліновський і М. І. Рахлєв. Клуб з залом на 450 місць. Фасад.

Chkilproekt. Malinovski et Rakhlev, architectes. Club avec salle pour 450 spectateurs. Façade.

ництва значно знижується. Якщо звичайно в практиці будівного відділу Наркомосвіти вартість кубометра такого будинку складає 65—70 крб., то в умовах сільського будівництва, коли воно здійснюється самими колгоспниками, вартість кубометра дорівнює 50 крб. і менше.

Слід спинитись на експлуатаційних можливостях сільських клубів. Асигнування місцевого бюджету на утримання клубу середнього типу, з залом на 250—300 місць, не перевищує в середньому 3 тис. крб. на рік. Такої суми недосить для утримання навіть найменшого клубу з залом на 200 чоловік, а тому, звичайно, і залучаються кошти колгоспів, які фактично є головними вкладниками в спорудженні і утриманні клубів. Прикладом може бути сільський клуб у с. Кондратівці, Сталінської області, в якому є зал на 250 місць, дві кімнати для гурткової роботи і бібліотека. Це один з кращих клубів у районі. Асигнування місцевого бюджету на утримання цього клубу дорівнюють 2700 крб. на рік. Два колгоспи — „Червоний боєць" і колгосп. ім. Рози Люксембург — в 1940 р. відпустили на утримання клубу 13 тис. крб.

Як видно з цих даних, експлуатаційні можливості клубів звичайно обмежені і часто в особі завідувача клубу поєднується і керівник драмгуртка, і керівник музгуртка, і бібліотекар, і кіномеханік. Нерідко ту чи іншу функцію в клубній роботі виконує член клубної ради, активіст клубної роботи. Всю організаційну роботу в клубі покладено на раду клубу.

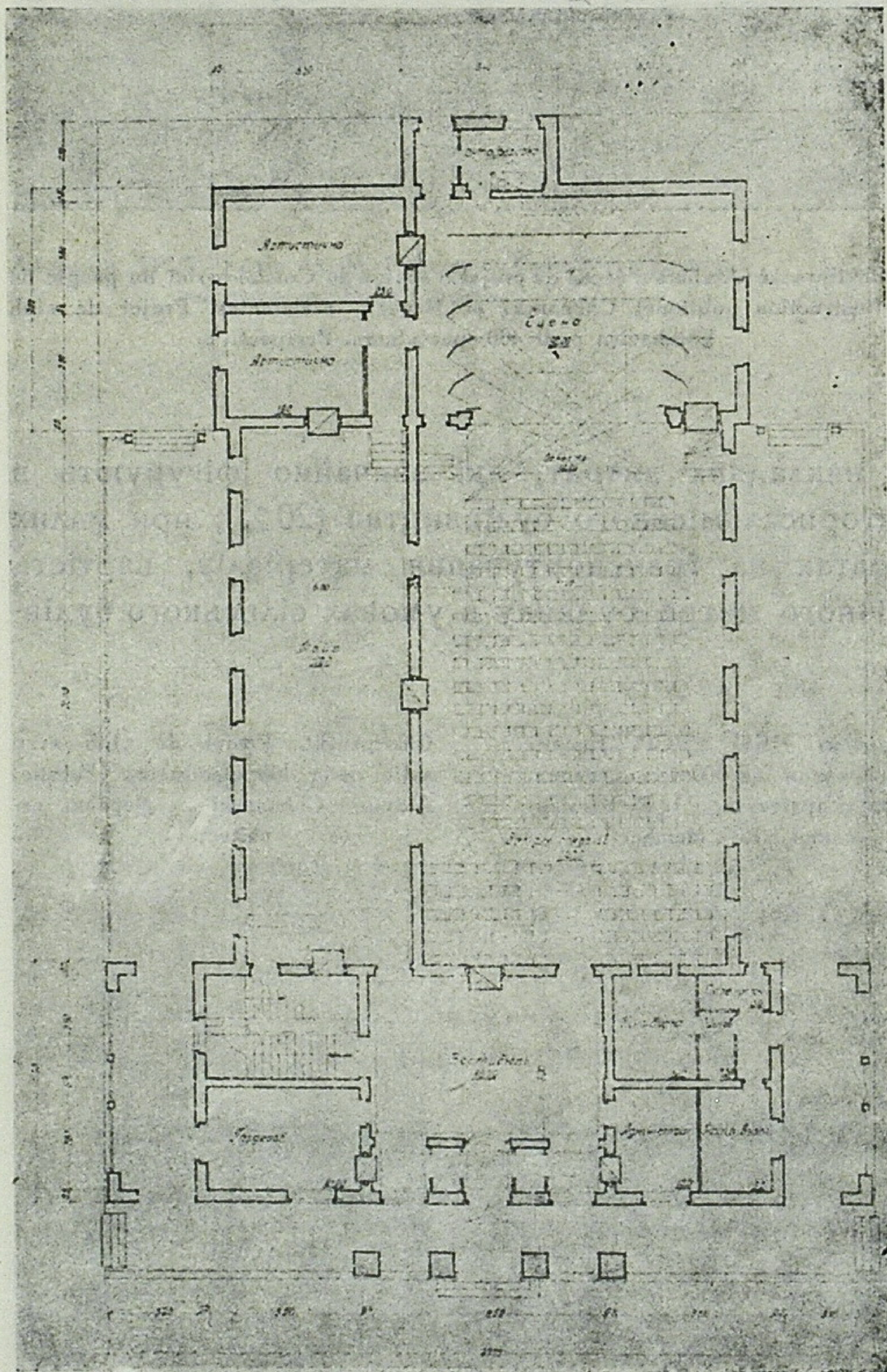
Для архітектора, який проектує типовий колгоспний клуб, важливо знати, в чому полягає зміст роботи цих клубів. Для більшої ясності наведемо обсяг роботи одного типового клуба, характерного для України. В тому ж кондратівському клубі з залом на 200 чол., з двома гуртковими кімнатами і бібліотекою, в 1940 р. працювало 9 гуртків: драматичний — 15 чол., гурток ансамблю пісні і танців — 35 чол., музичний — 18 чол., дитячий драматичний — 15 чол., фізкультурний — 28 чол., два військових гуртки — 38 чол., агрогурток — 21 чол., зоогурток — 19 чол. За цей же 1940 рік в клубі прочитано 24 лекції на різні теми. Відбулось 13 театральних постановок, 48 кіносеансів, на яких було 8 тисяч глядачів, проведено 22 концерти, три вечори самодіяльності, 9 дитячих ранків, 13 вечорів танців, 7 мітингів, 3 вечори, присвячених 1 Травня, дню авіації, Військово-Морському флотові, троє зборів батьків з питань виховання дітей. Клубна бібліотека придбала за цей рік на 2000 крб. книг. Всього за 1940 р. клуб обслужив 26560 чоловік.

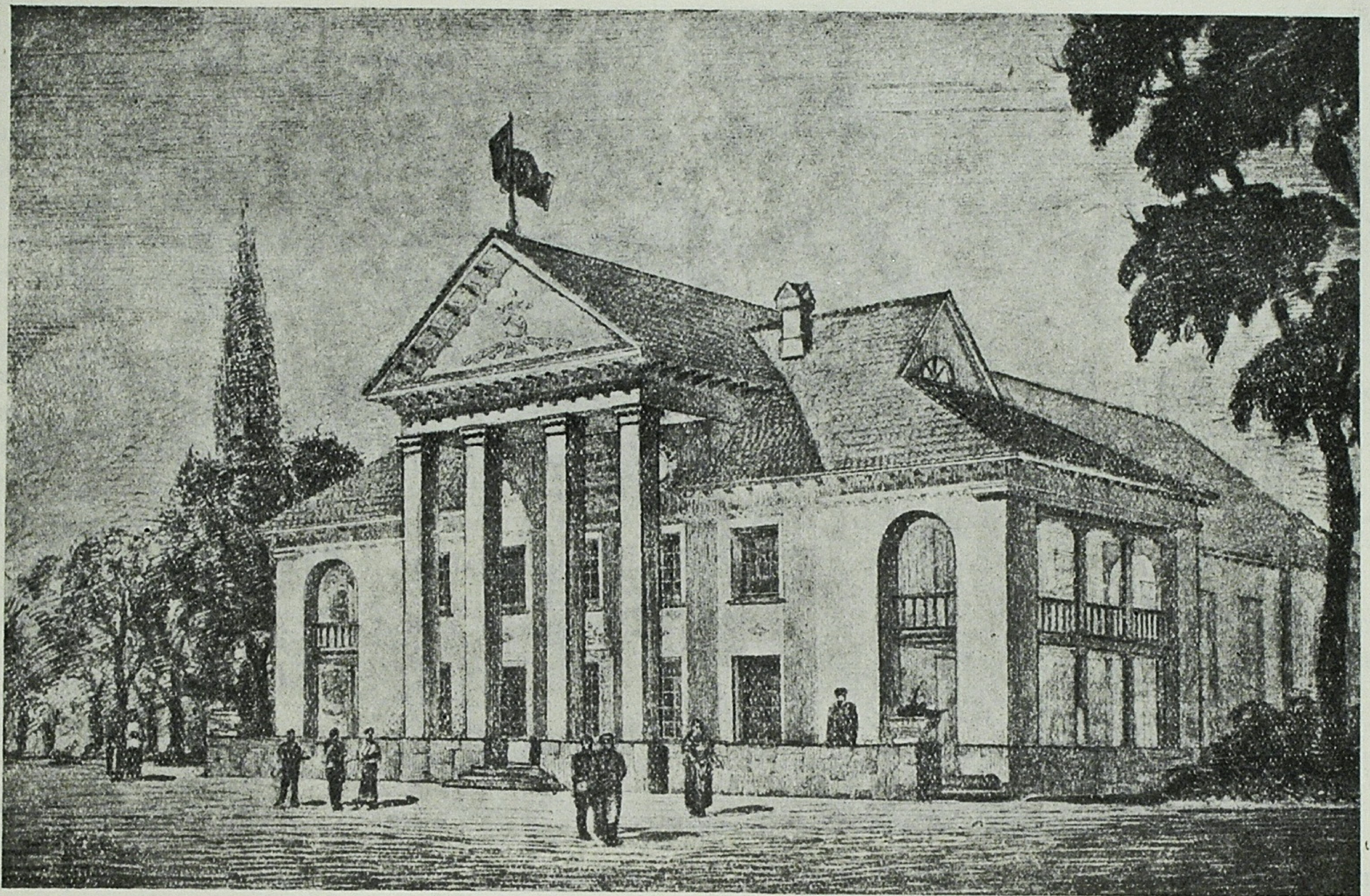
Отже, коли доросле населення такого села дорівнює приблизно 4—5 тисячам чоловік, то на одного жителя села протягом року припадає 5—6 одвідувань клубу. За весь рік зал був зайнятий 130 разів, тобто, приблизно, третину року.

Зважаючи на те, що за даними звіту цього року,

Архітектори О. І. Маліновський і М. І. Рахлєв. План клубу на 450 місць.

Malinovski et Rakhlev, architectes. Plan de club pour 450 personnes.

Шкілпроект НКО УРСР. Проект клубу з залом на 450 місць. Перспектива. Автори—архіт. О. І. Маліновський і М. І. Рахлєв.

Chkilproekt. Projet de club avec salle pour 450 spectateurs. Perspective. Auteurs—Malinovski et Rakhlev, architectes.

гурткова робота провадилась в середньому чотири рази на місяць, а гуртків постійно працювало 9, то, якщо навіть допустити, що робота в цьому клубі була поставлена не досить високо,—двох кімнат повинно було цілком вистачити. Отже, ми бачимо, що здебільшого такі клуби з залом на 200—250 чоловік з двома-трьома гуртковими кімнатами, при наявності бібліотеки, цілком достатні для проведення клубної роботи на селі з населенням в 4—5 тисяч чоловік.

Споруджуються такі клуби здебільшого за проектами місцевих техніків, а часто й без ніяких проектів. Ці будівлі часто виконані дуже акуратно. Але архітектура їх у більшості випадків примітивна. Рідко коли можна виявити застосування прийомів з народної архітектури. Іноді господарські споруди колгоспів, що стоять поруч, нічим, власне, не відрізняються від новоспорудженого клубного приміщення. В практиці науково-технічних рад обласних центрів бували випадки, коли на затвердження надсилались неграмотно складені проекти, без урахування елементарних технічних вимог.

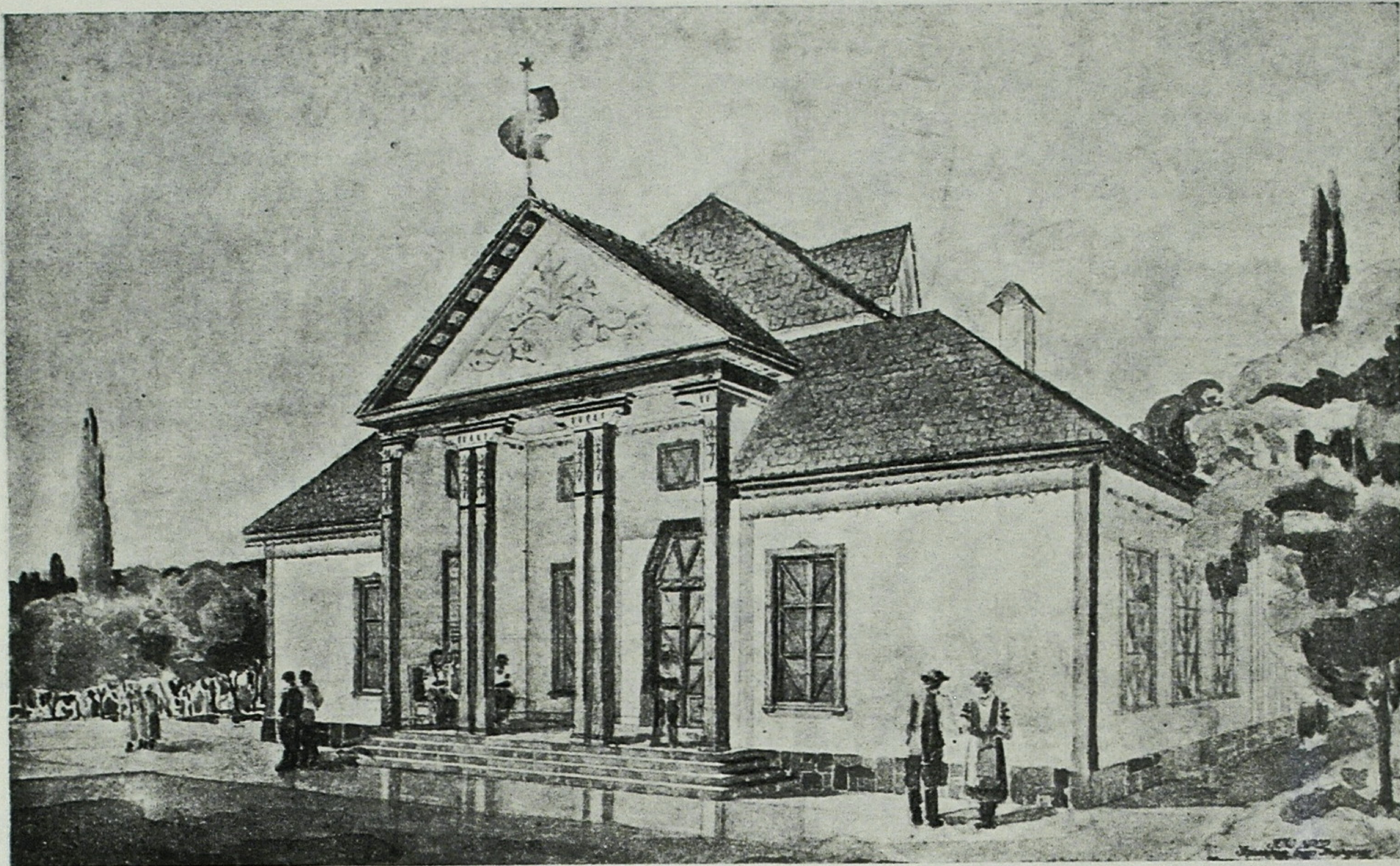
Поряд з цим клуби, споруджені самими колгоспниками, відрізняються невеликою кубатурою і нерідко своєю раціональністю в плануванні та вмілим використанням площі.

Лише невеликий процент новоспоруджених клубних будинків збудовано за проектами, які склали міські проектні організації, тобто за так званими типовими проектами. Ці організації рік-у-рік складають все нові й нові проекти, що дуже мало чим відрізняються від раніш випущених і мають ті самі дефекти.

Як хибу таких проектів слід відзначити те, що в них механічно повторюється міський тип клубу без урахування специфіки клубної роботи в умовах села і його побуту. В результаті цього ми маємо надмірно роздуті програми, в яких є багато непотрібних приміщень, що збільшують об'єм будівель, через що збільшуються капіталовкладення в будівництво і щорічні видатки на утримання їх.

Ті будівлі клубів, що були споруджені за цими проектами (наприклад, сільські кінотеатри, які тепер використовуються як клубні будівлі), вийшли дуже громіздкі, дорогі, будівництво їх тривало по кілька років і подекуди ще й досі не закінчено.

Другою хибою слід вважати недооцінку умов будівництва щодо використання місцевих матеріалів, технічних можливостей і навичок.

Шкілпроект НКО УРСР. Проект колгоспного клубу на 200 місць. Перспектива. Автори — архітектори. М. М. Перельмутер і Є. М. Волинська.

Chkilproekt. Projet de club kolkhozien pour 200 spectateurs. Perspective. Auteurs—M. Perelmouter et E. Volynska, architectes.

Негативною рисою є також те, що в цих проектах недостатньо відбито національну архітектуру. Ми знаємо, що в народному зодчестві почуття міри і єдність архітектури, техніки й утилітарного начала завжди знаходить собі правдиве відображення в споруді. Разом з тим в практичній творчій роботі архітекторів ми в одних випадках зустрічаємо безпринципне, еклектичне ставлення до архітектури, а в інших випадках спостерігаємо естетичне смакування канонізованих форм стилів, що відходять в історію; виявляється також, що наші архітектори іноді забувають про примат сучасного, нового розуміння архітектурного образу перед всім іншим.

Тепер багато проектних організацій, Академія Архітектури і Спілка архітекторів ведуть велику роботу над усуненням цього стану. Але це тільки невелика частина тієї великої роботи, яку треба провести. Перший крок зроблено Всесоюзним конкурсом на типовий клуб, що його було оголошено в 1939 р.

Академія Архітектури в роботі над типовим проектуванням колгоспних клубів (опубліковано в першому випуску повідомлення Інституту містобудівництва і планування населених місць) в основному цілком логічно висуває нову програму колгоспного клубу і передумови, що стосуються до його розмірів, урахування місцевих умов, змісту його і технічного устаткування.

Дані, що є в розпорядженні проектної майстерні Наркомосвіти, підтверджують, що найбільш рентабельними є клуби з залом на 200—400 місць (в залежності від кількості населення). Правда, іноді буває потреба в залі більшої місткості, але таких днів буває відносно мало, отже, в основний час зазначена місткість залу в 200—400 чоловік цілком задовольняє всі вимоги.

Кількість приміщень в цих клубах повинна бути обмежена дійсно необхідними приміщеннями, що використовуються в різний час робочого дня клубу для інших потреб. Так, зал—найбільше приміщення клубу, крім прямого призначення (збори, вистави, кіносеанси), може бути використаний в святкові дні для розваг і танців. Тому підлога в залі повинна бути горизонтальна, а освітлення природне.

Слід також відзначити, що при застосуванні системи крісел можливість збільшення кількості місць у залі дуже обмежується в зв'язку з наявністю підлокітників. Замінивши крісла лавками або стільцями, місткість залу в окремих випадках можна збільшити на 25—35%. Така можливість в ряді випадків вирішила б питання про найдоцільніший тип клубу для того чи іншого села або колгоспу.

Гардеробні в сільських клубах, зважаючи на дуже обмежений штат обслужного персоналу, слід було б проектувати в вигляді окремих невеликих приміщень з видачею одягу через пересувний бар'єр, встановлений в дверній проймі. Це дасть змогу влітку, коли потреба в гардеробі відпадає, використовувати гардеробну кімнату для інших потреб. Вестибюль може бути доведений до мінімуму, а в малих клубах може бути навіть замінений розвиненим тамбуром.

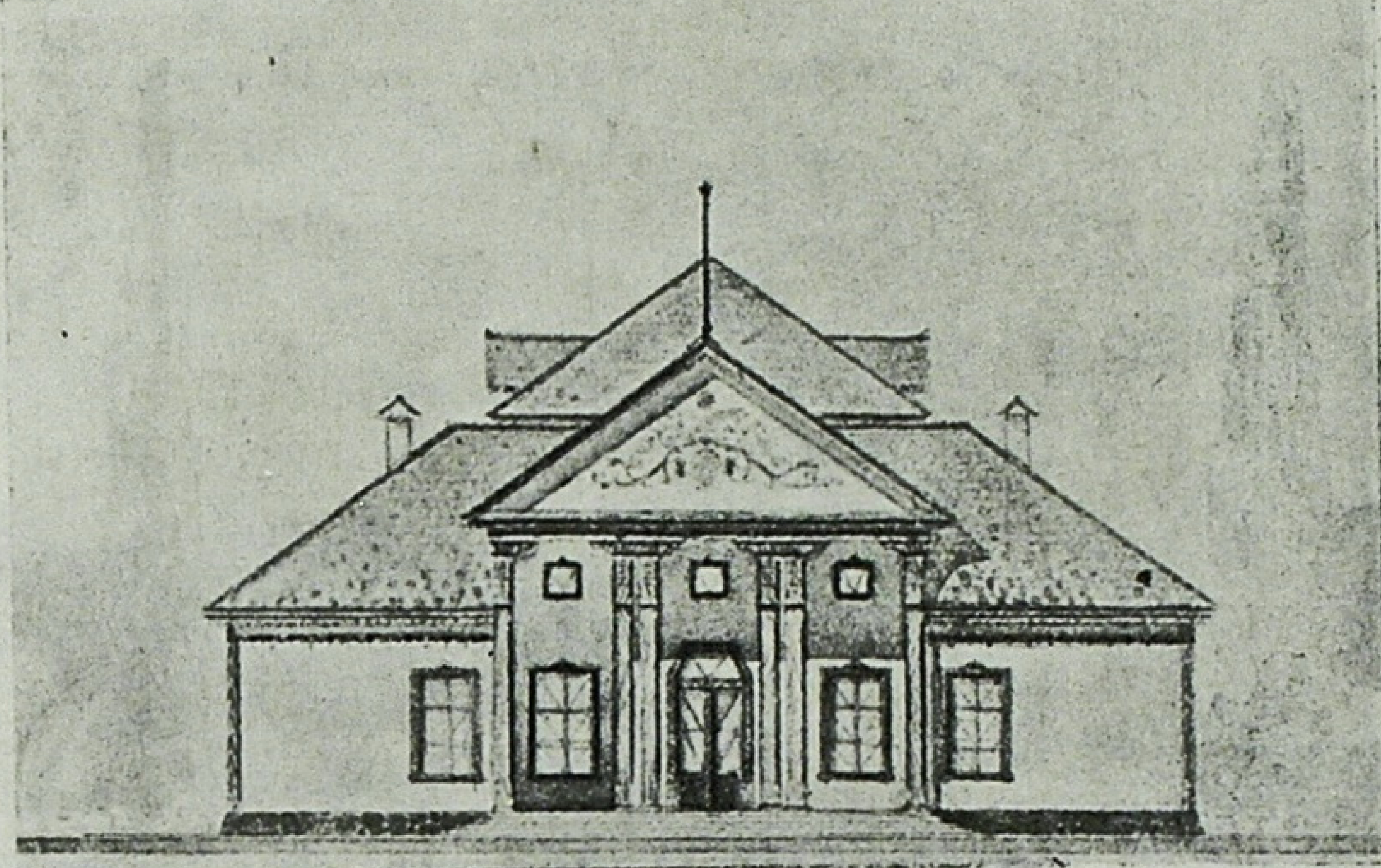
Дані обслідування показують, що верхній одяг скидають, переважно, одвідувачі клубних кімнат і невеликий процент глядачів та учасників зборів. Отже, гардеробні кімнати нормально слід розраховувати тільки на 25—30% од кількості одвідувачів з можливим використанням їх при потребі і для більшої кількості одвідувачів.

Розміри фойє в клубах звичайно доводять до 75% від площі залу (так, наприклад, і складено програму Академії Архітектури). На нашу думку, в умовах роботи сільських клубів, на сценах яких ставляться невеликі п'єси, а під час демонстрування картин рідко коли буває більше одного-двох сеансів на вечір, фойє не використовується в такій мірі, як у міських клубах. На селі ці приміщення використовуються переважно для різної клубної роботи (заняття фізкультурних і оборонних гуртків, танці). Отже, площа їх може бути значно зменшена. В наших програмах її доведено до 50—60% площі залу. Наявність у малих клубах двох кімнат, а в великих—іноді і чотирьох кімнат, цілком забезпечує всі види клубної роботи.

Зважаючи на те, що в місцях, де звичайно споруджуються такого типу клуби, каналізації і водопроводу немає, в наших проектах вбиральні винесено з будинку на двір.

Будівлі таких клубів повинні бути, очевидно, одноповерхові. Конструкцію їх слід вирішувати виключно на базі місцевих матеріалів і конструктивних прийомів. Самі конструкції повинні бути прості формою і доступні для виконання місцевою робочою силою середньої кваліфікації. З цього погляду складені Академією Архітектури ескізні проекти, опубліковані в тому ж бюлетені, з залами, що проектуються з прогонами в 12 метрів, в умовах сільського будівництва ускладнюють процес і підвищують вартість будівництва. В ескізних проектах Наркомосвіти, складених для уточнення завдання, ширину залу на 200 місць ми обмежуємо прогоном в 9 метрів, і тільки в залі на 400 місць доводимо прогони до 11—12 метрів.

Стіновий матеріал, на який, на нашу думку, слід орієнтуватись, це в одному випадку дерев'яні каркасні стіни з заповненням глиною або іншими легкими матеріалами, в другому випадку — цегла в третьому випадку, для окремих районів України,— камінь (вапняк, мергель, ракушечник). Од-

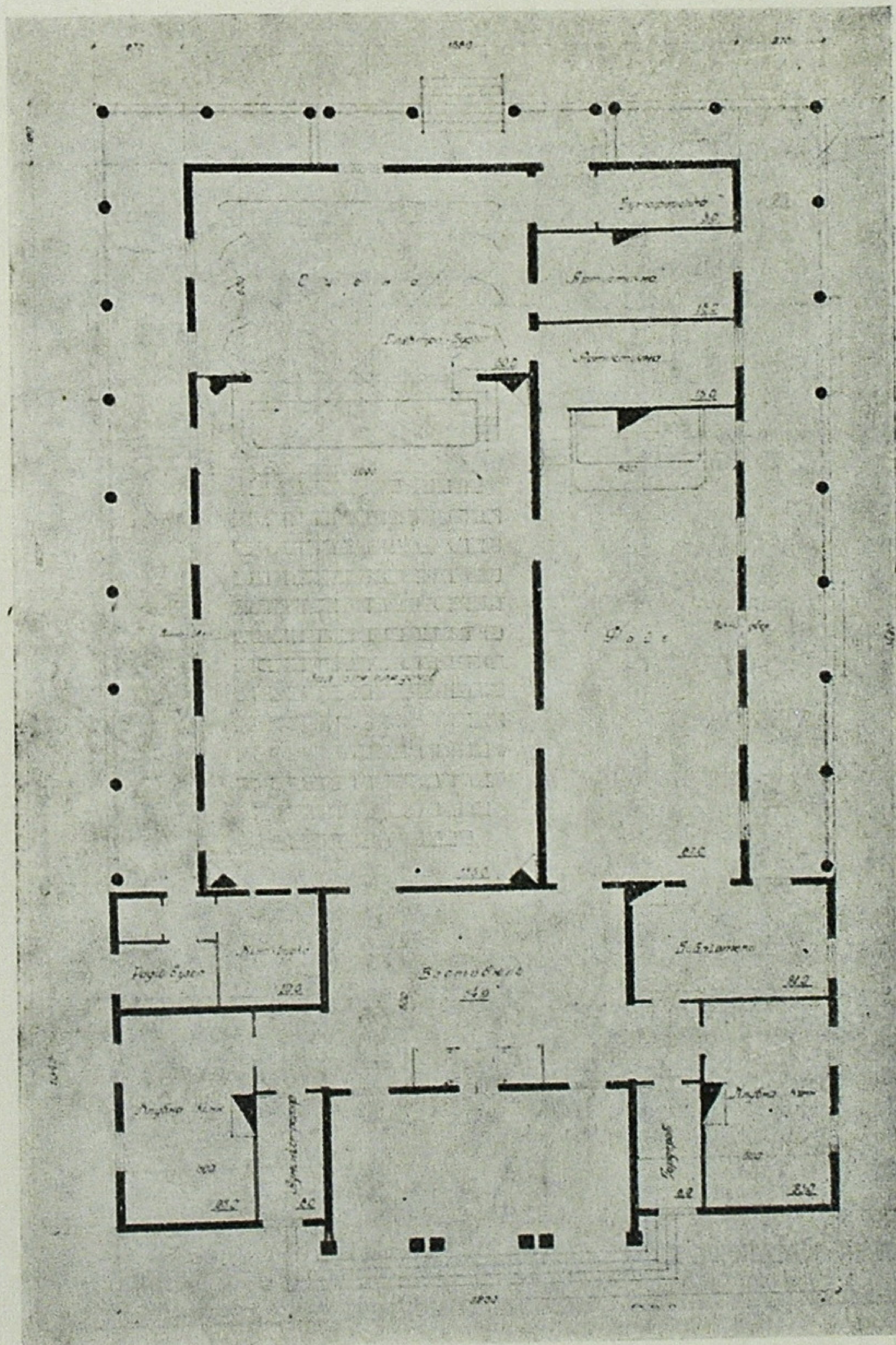

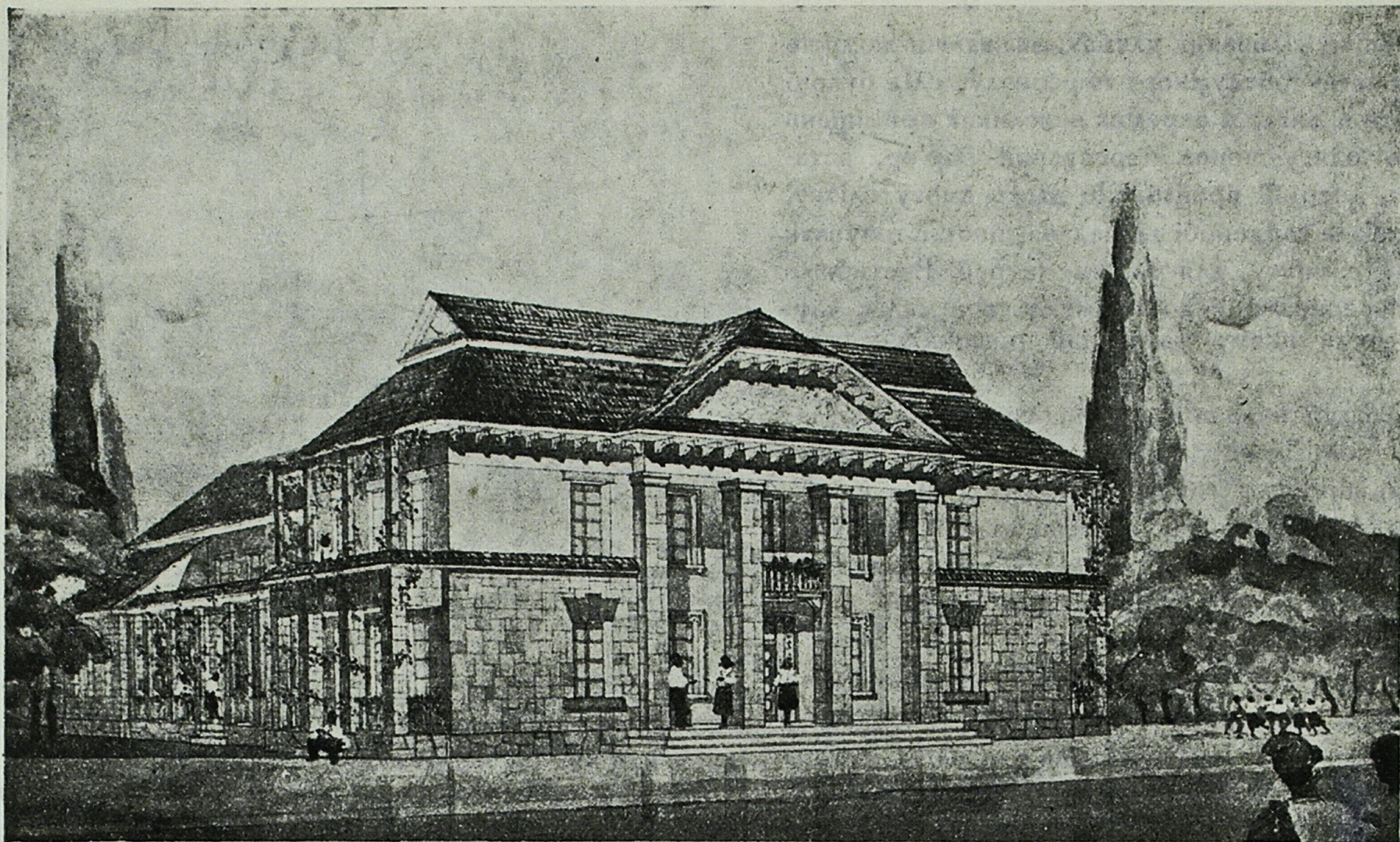
Шкілпроект НКО УРСР. Архітектори М. М. Перельмутер і Є. М. Волинська. Проект колгоспного клубу на 200 місць. Фасад.

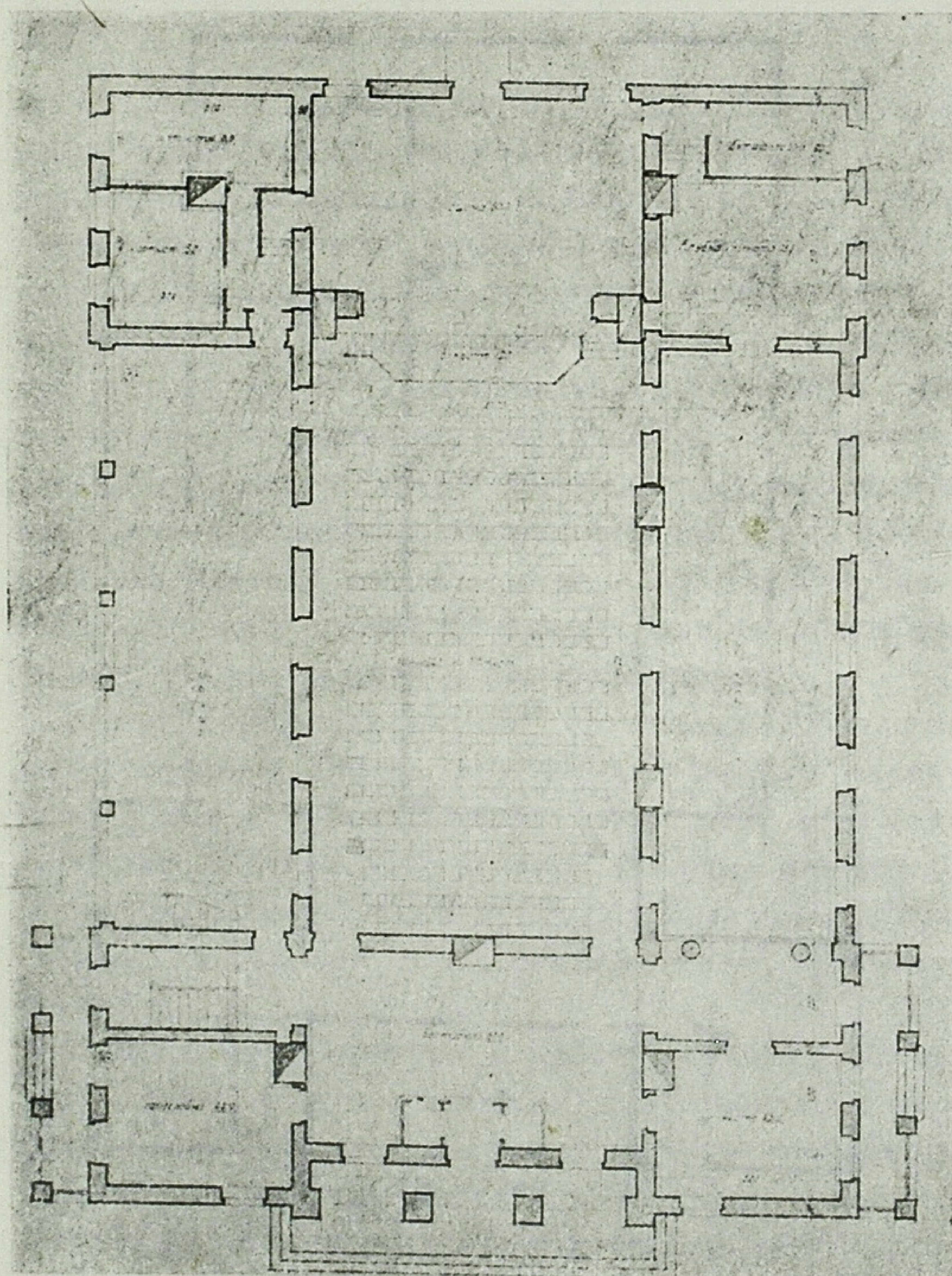
Chkilproekt. M. Perelmouter et E. Volynska, architectes. Projet de club kolkhozien pour 200 spectateurs. Façade.

Архітектори М. М. Перельмутер і Є. М. Волинська. План клубу на 200 місць.

M. Perelmouter et E. Volynska, architectes. Plan de club pour 200 personnes.

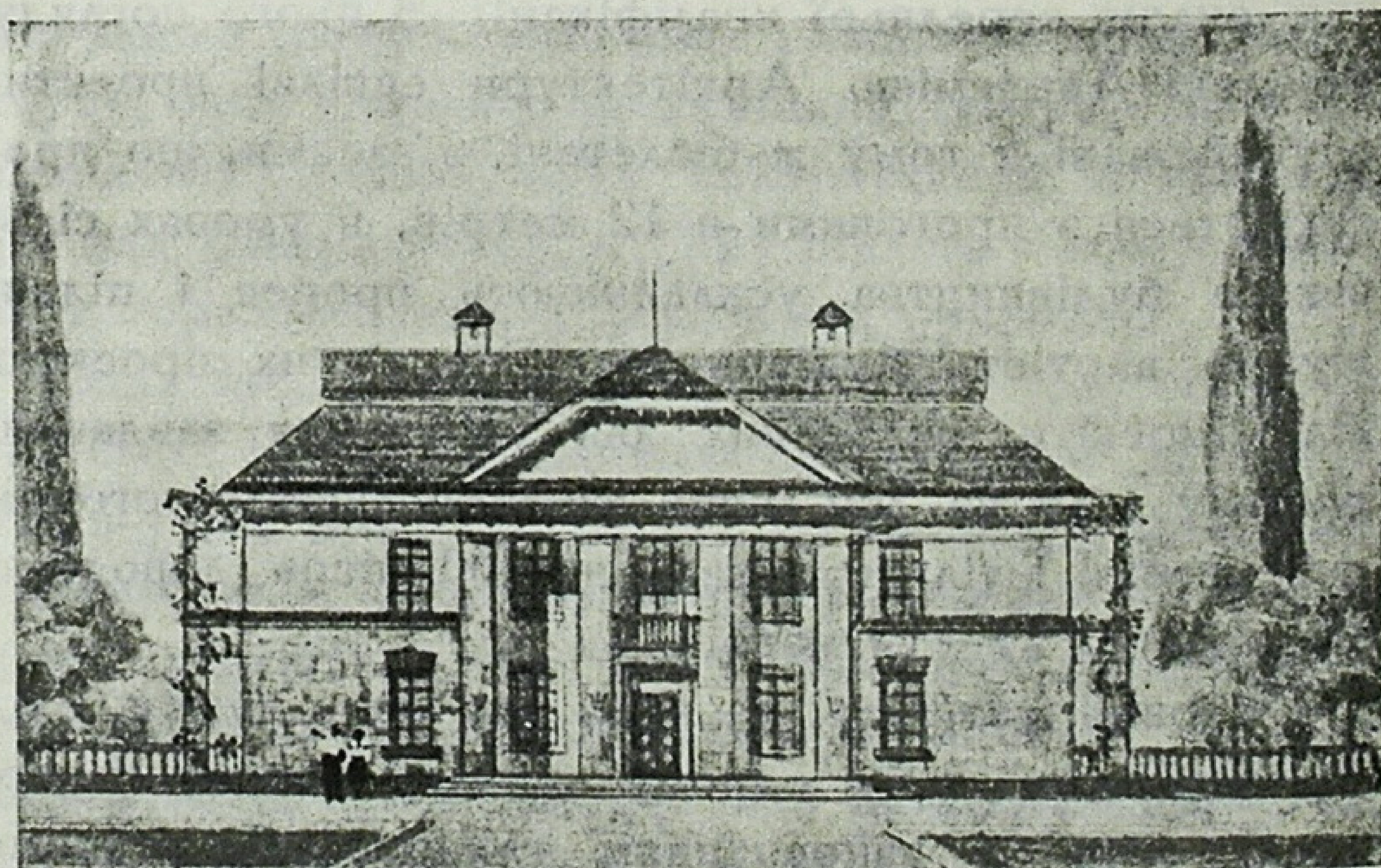

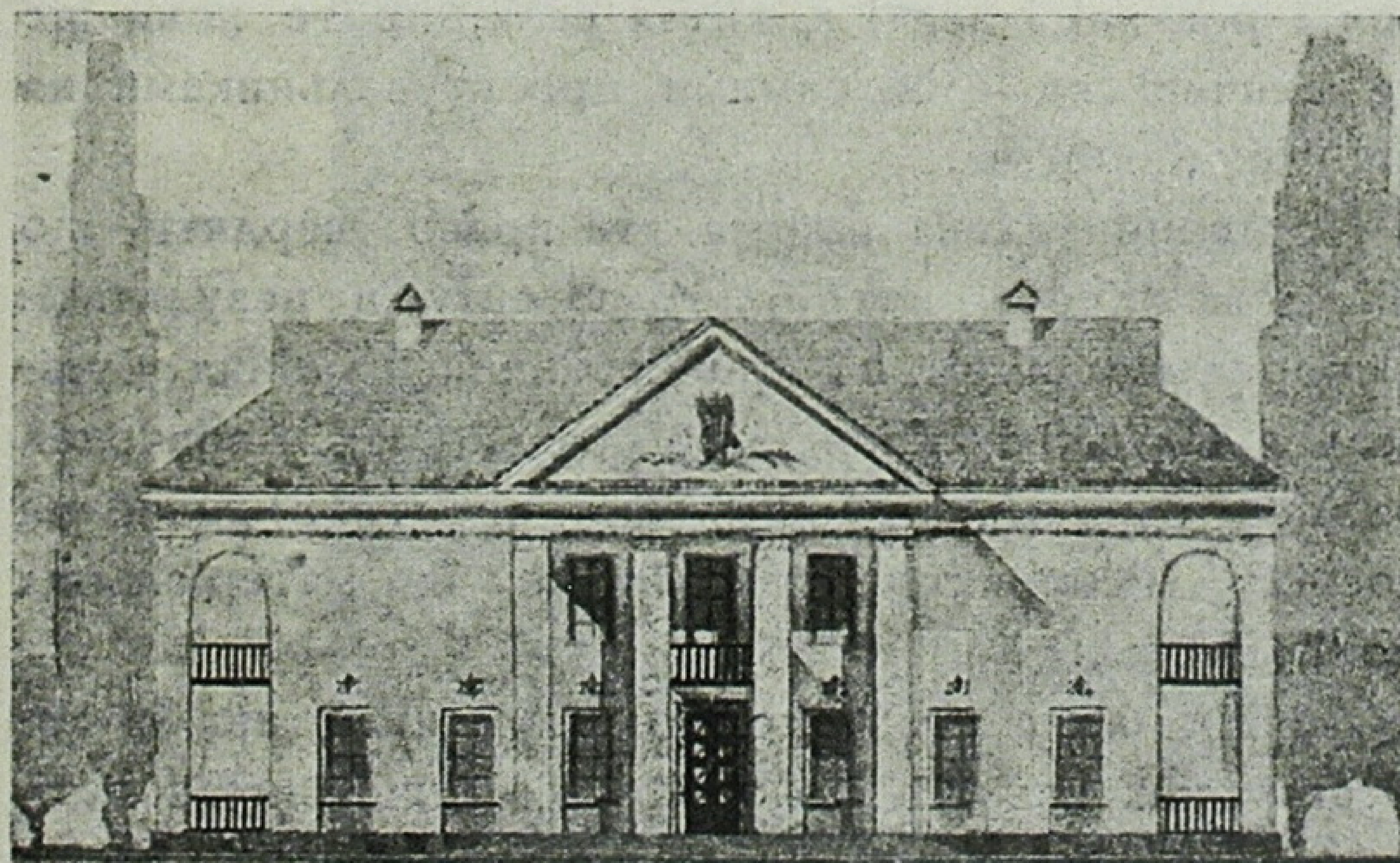
Шкілпроект НКО УРСР. Архітектор М. К. Костенко. Проект колгоспного клубу в залом на 300 місць. Перспектива, фасад і план 1 поверху.

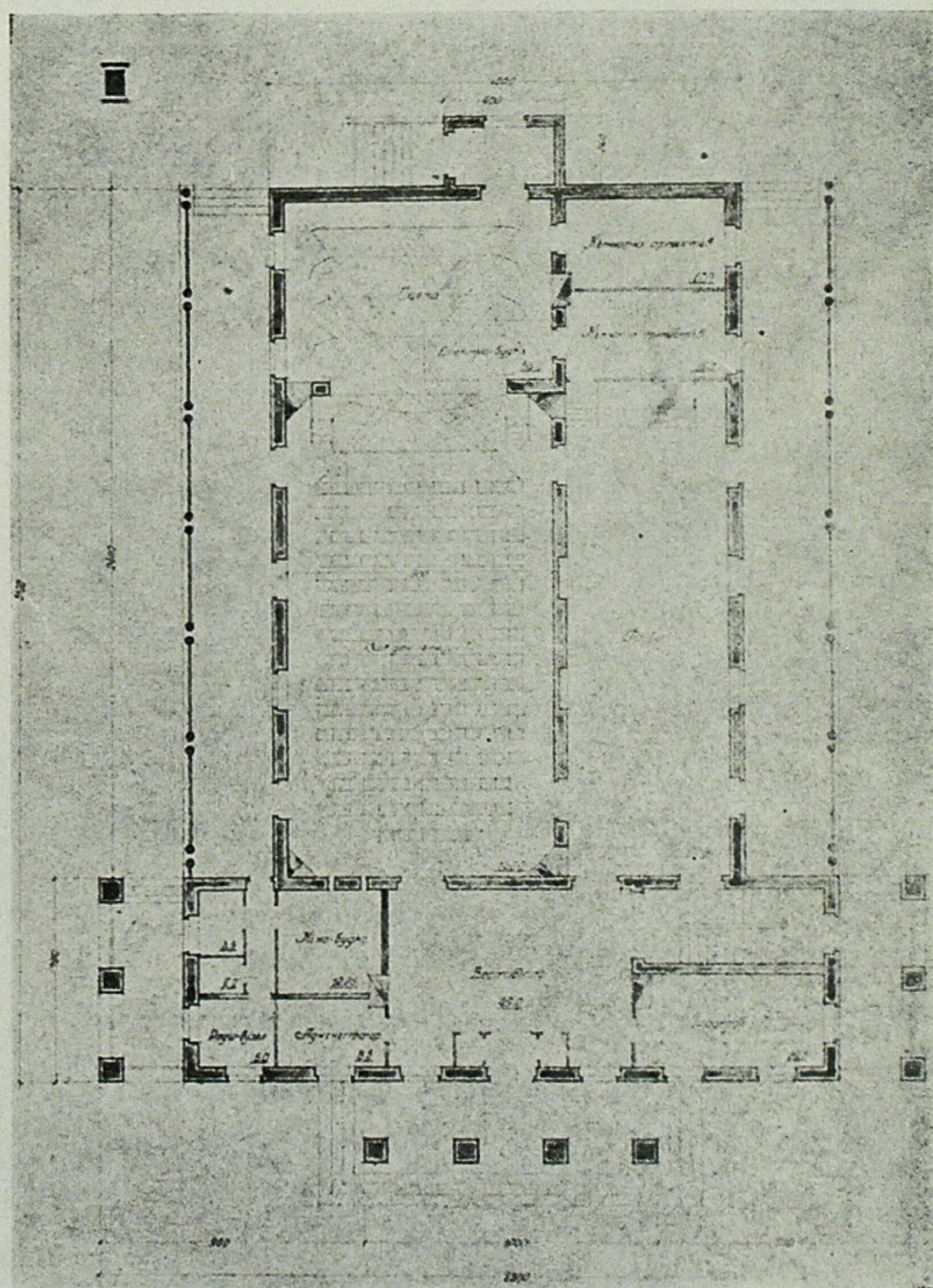
Chkilproekt. M. Kostenko, architecte. Projet de club kolkhozien avec salle pour 300 spectateurs. Perspective, façade et plan du rez-de-chaussée.

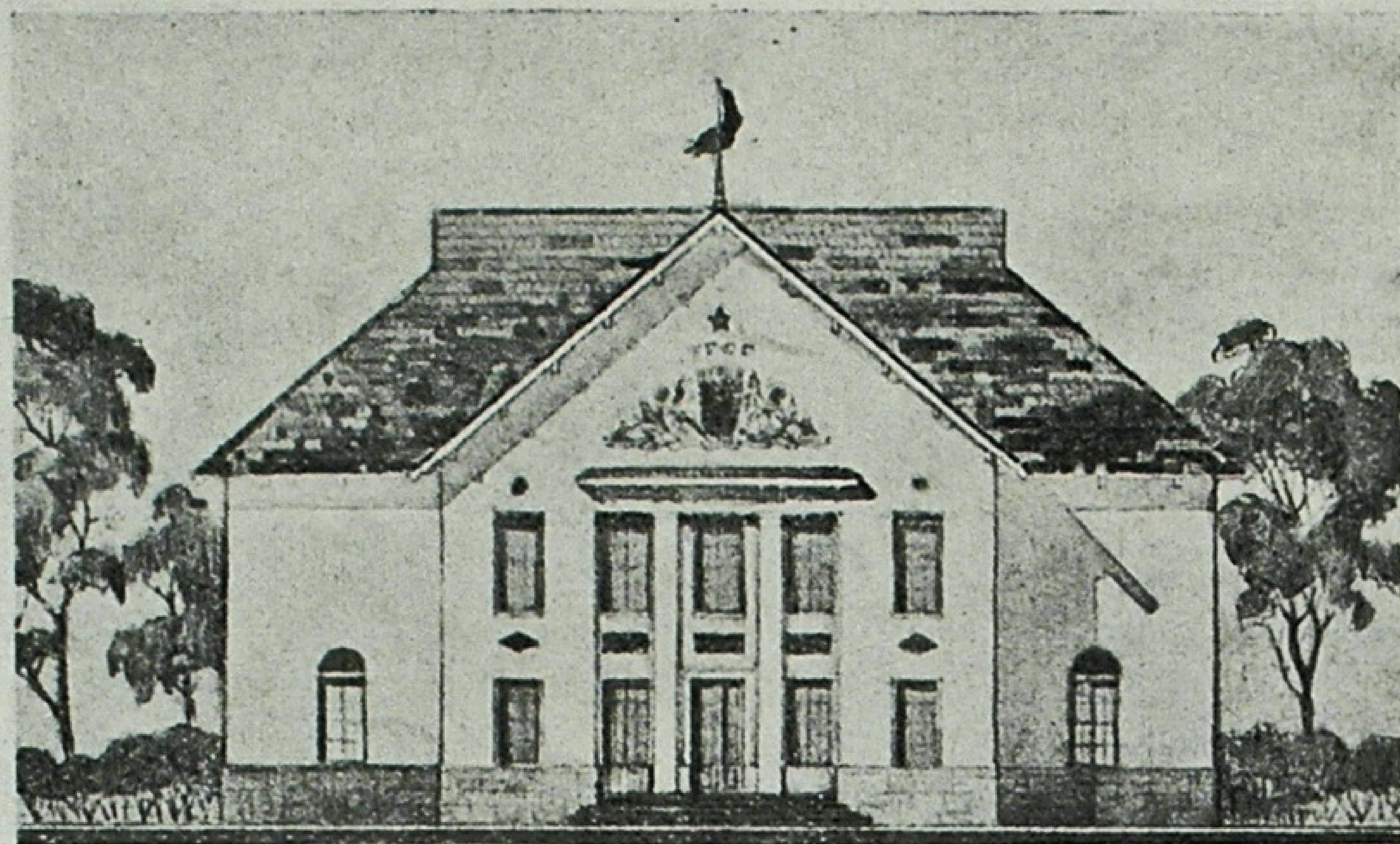

Шкілпроект НКО УРСР. Архітектори Є. М. Волинська і М. М. Перельмутер. Проект колгоспного клубу на 200 місць. Перспектива, фасад і план 1 поверху.

Chkilproekt. E. Volynska et M. Perelmouter. Projet de club kolkhozien pour 200 spectateurs. Perspective, façade et plan du rez-de-chaussée.

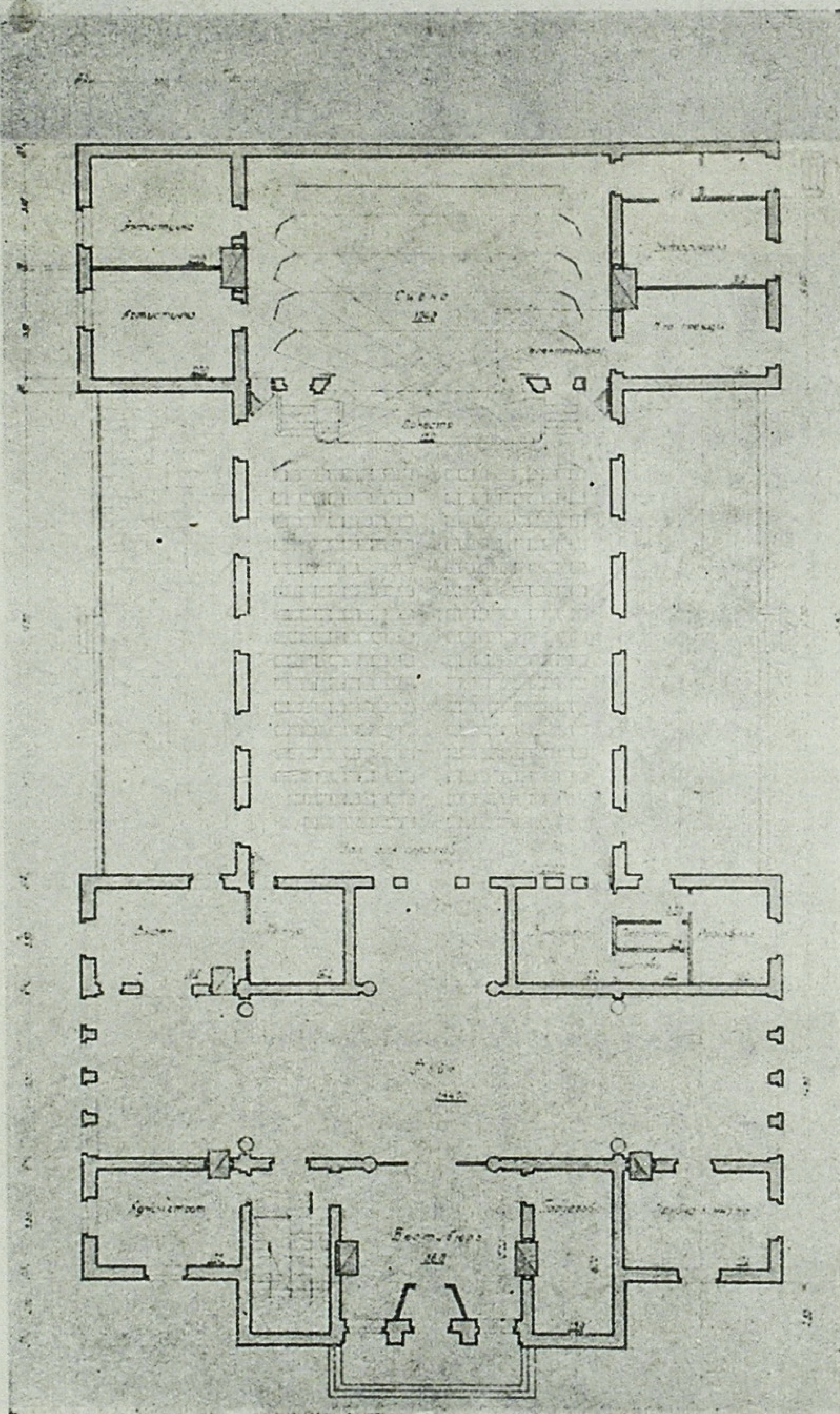

Шкілпроект НКО УРСР. Клуб з залом на 450 місць. Фасад. Автори — архітектори М. І. Рахлєв і О. І. Маліновський.

Chkilproekt. Club avec salle pour 450 spectateurs. Façade. Auteurs— Rakhlev et Malinovski, architectes.

Архітектори М. І. Рахлєв і О. І. Маліновський. План клубу на 450 місць. 1 поверх.

Rakhlev et Malinovski, architectes. Plan de club pour 450 personnes. Rez-de-chaussée.

нією з основних умов, що їх слід поставити при проектуванні сільських клубів,—є максимальне використання конструкцій і матеріалів, як засобу архітектурного виявлення. Прикладом такого прийому можуть бути зразки народної архітектури на Україні.

Покрівельні матеріали в архітектурі цих будівель відіграють не другорядну роль. Застосування етерніту в умовах сільської архітектури було б дуже бажаним, але виробництво його тепер дуже обмежене, і сподіватись на нього як на масовий матеріал в найближчі рік-два було б неправильно. Черепиця залишається єдино реальним покрівельним матеріалом для будівництва в 1941—1942 рр. Але застосування черепиці потребує важкої конструкції покрівлі. Відповідним організаціям слід було б пробити питання про можливості запровадження в масовому будівництві західних областей гонти, а для будівництва в Донбасі і Криворіжжі—шиферних матеріалів. Так чи інакше, а можливості щодо покрівельних матеріалів для такого будівництва треба було б розширити.

Опалення клубів в основному повинно бути пічне, але питання про спорудження грубок у наших проектах ще не розв'язане належним чином. Найменший клуб (на 150—200 чоловік) має до 10 грубок, як, наприклад, в тих же ескізах Академії Архітектури і в проектах Наркомосвіти. Зважаючи на те, що такий клуб в кращому разі матиме одного постійного технічного працівника, на якого будуть покладені й інші функції, навряд чи зможе він фізично топити в 10 грубках, і навряд чи буде економічно виправдана експлуатація клубу з такою кількістю грубок. В цій справі своє слово повинні сказати наші спеціалісти з опалювання, яким слід для цього використати і місцевий досвід.

Перші результати експериментального проектування сільських клубів, виконаного на основі наведених передумов, не можуть ще бути підставою для будьяких конкретних висновків, бо матеріали, на яких в основному грунтувалось це будівництво, хоч і реальні і взяті з життя села, проте вони ще не вивчені як слід самими проектувальниками на місці будівництва.

Проте проведена робота дає право твердити, що ми доможемось потрібного ефекту в результаті: 1) перегляду норм на проектування клубних будівель в бік наближення їх до реальності; 2) вивчення на місці справжніх умов клубної роботи; 3) вивчення досвіду місцевих будівників та їх матеріальних можливостей.

До цього ще треба додати вдумливий аналіз архітектурних канонів і засобів художньої виразності, на яких грунтувались справжні архітектурні твори

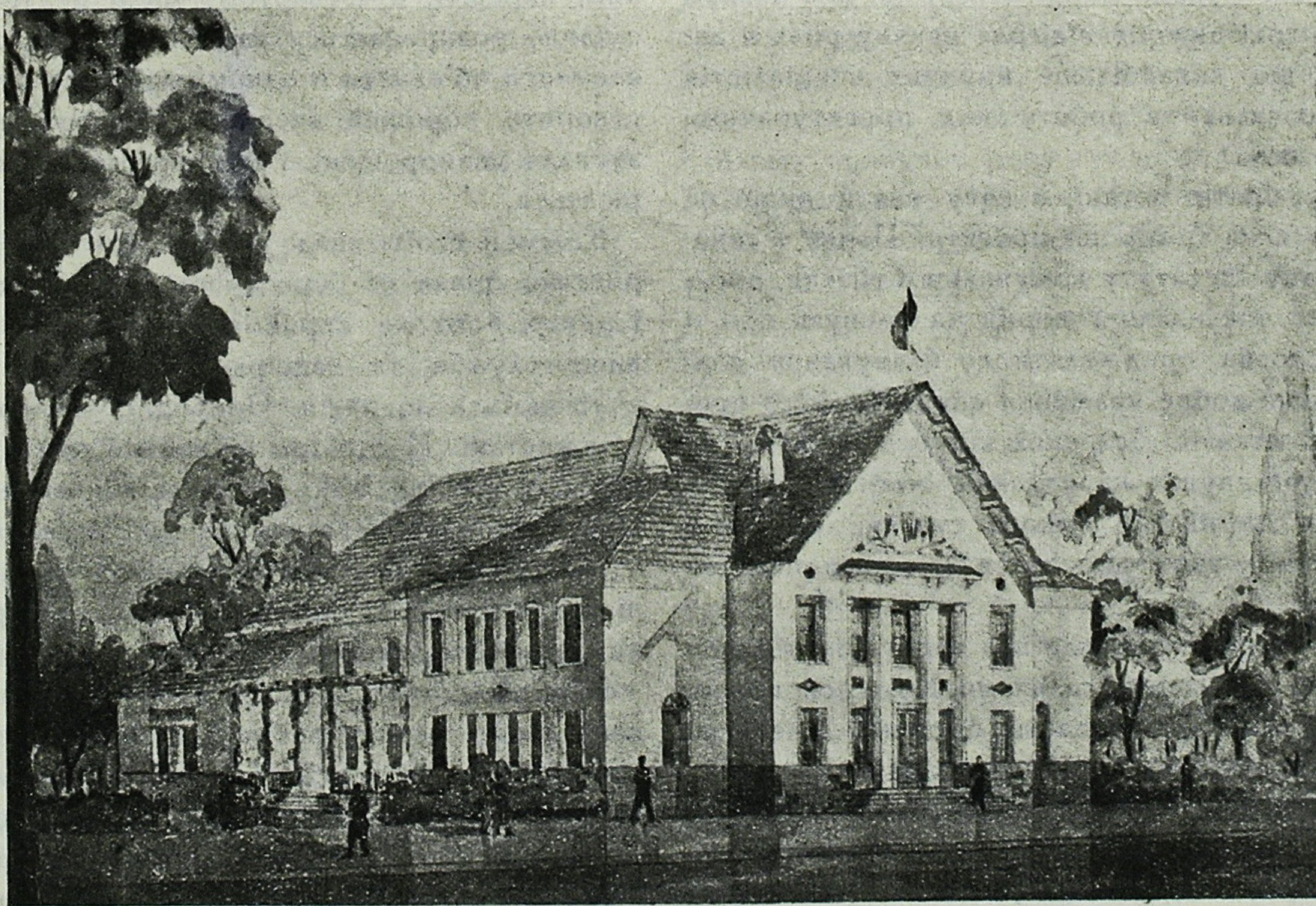
всіх епох, зокрема, народної архітектури. Все це, разом взяте, допоможе нам створити потрібні типи сільського клубу — культурного і архітектурного центру села. Кількість цих типів для України повинна бути досить велика, щоб кожна сільрада, кожний колгосп могли вибрати такий проект, який їм справді потрібний і доступний для здійснення. Проекти ці повинні бути в достатній мірі простими і в виконанні зрозумілими для місцевих будівників.

Будівництво цих споруд повинно провадитись при обов'язковій періодичній консультації проектними організаціями в особі авторів проектів. Ця консультація буде гарантією їх технічно-архітектурно грамотного виконання.

Таке поєднання—з одного боку кваліфікованого інженера і архітектора, а з другого—досвід і знання народних архітектурних традицій місцевими будівниками—підвищить культуру спорудження і створить справжній архітектурний образ клубу, що правильно відображуватиме новий уклад колгоспного життя і соціалістичну культуру нашого сучасного села.

Шкілпроект НКО УРСР. Архітектори М. І. Рахлєв і О. І. Маліновський. Проект клубу на 450 місць. Перспектива.

Chkilproekt. Rakhlev et Malinovski, achitectes. Projet de club pour 450 spectateurs. Perspective.

Про архітектуру колгоспного села

Академік **В. М. Семенов**

Архітектори Радянської України мають безперечні досягнення в проектуванні колгоепного села. Вони є лідерами в цій надзвичайно важливій справі, вони перші, цілком природно, відобразили в своїй роботі той рух, який виник з ініціативи М. С. Хрущова.

Перше, що впадає в око, це те, що питання архітектури як мистецтва, на пленумі відійшли назад і наперед висунулись питання будівництва. Аджеж ми говоримо про знаходження образу колгоспного села, колгоспного житла, клубу і т. д., а це, насамперед, питання синтезу, питання виявлення архітектурного принципу, провідної ідеї. Тільки мистецтво може так поставити питання і повністю його розв'язати.

Ясно, що кожний витвір мистецтва повинен бути досконалим, правильним технічно і гігієнічно. Він буде і економічним, бо перша вимога, яку ми ставимо в архітектурі, є лаконічність. Але не кожний твір архітектора, який задовольняє ці вимоги, буде мистецьким твором.

Мені хотілося б з цього погляду піддати товариській критиці деякі з представлених робіт. Основне, чим архітектор виявляє свій задум, є графіка, рисунки і малюнки, що тут представлені. З них видно, що сильні майстри архітектури до цієї роботи ще не включились. Будемо сподіватись, що цей пленум українських архітекторів відіграє значну роль в даній справі, що якнайбільше крупних спеціалістів України включиться в роботу над проектуванням колгоспного села.

Я не хочу брати погані, а хочу взяти якщо не найкращі, то хоча б хороші проекти. Почну з генерального плану Інституту комунальної гігієни, представник якого так вдало говорив на пленумі про ті вимоги, які треба пред'являти до планування колгоспу. На мене добре враження справили його пропозиції щодо ставків, без яких колгосп існувати не може. Але поглянув я на поданий Інститутом план і не знайшов на ньому ніякого ставка, хоч там є річечка, і ставок так і проситься на територію колгоспу.

На плані багато зелені, але вся територія під нею розшматована проїздами і шляхами. Коли всю площу під зеленню скласти і вивести процент зелені до загальної площі або кількість квадратних метрів на душу населення, то, мабуть, вийде немало. Але системи в цій зелені немає ніякої, зокрема, немає хорошого парку. Здавалося б, гігієністи повинні були добре подбати про дітей і про ізоляцію їх. Але і дитячий садок, і дитячі ясла у них розміщені на одній ділянці. Подивився пильніше на цей проект і побачив, що зробили його в 1937 р.

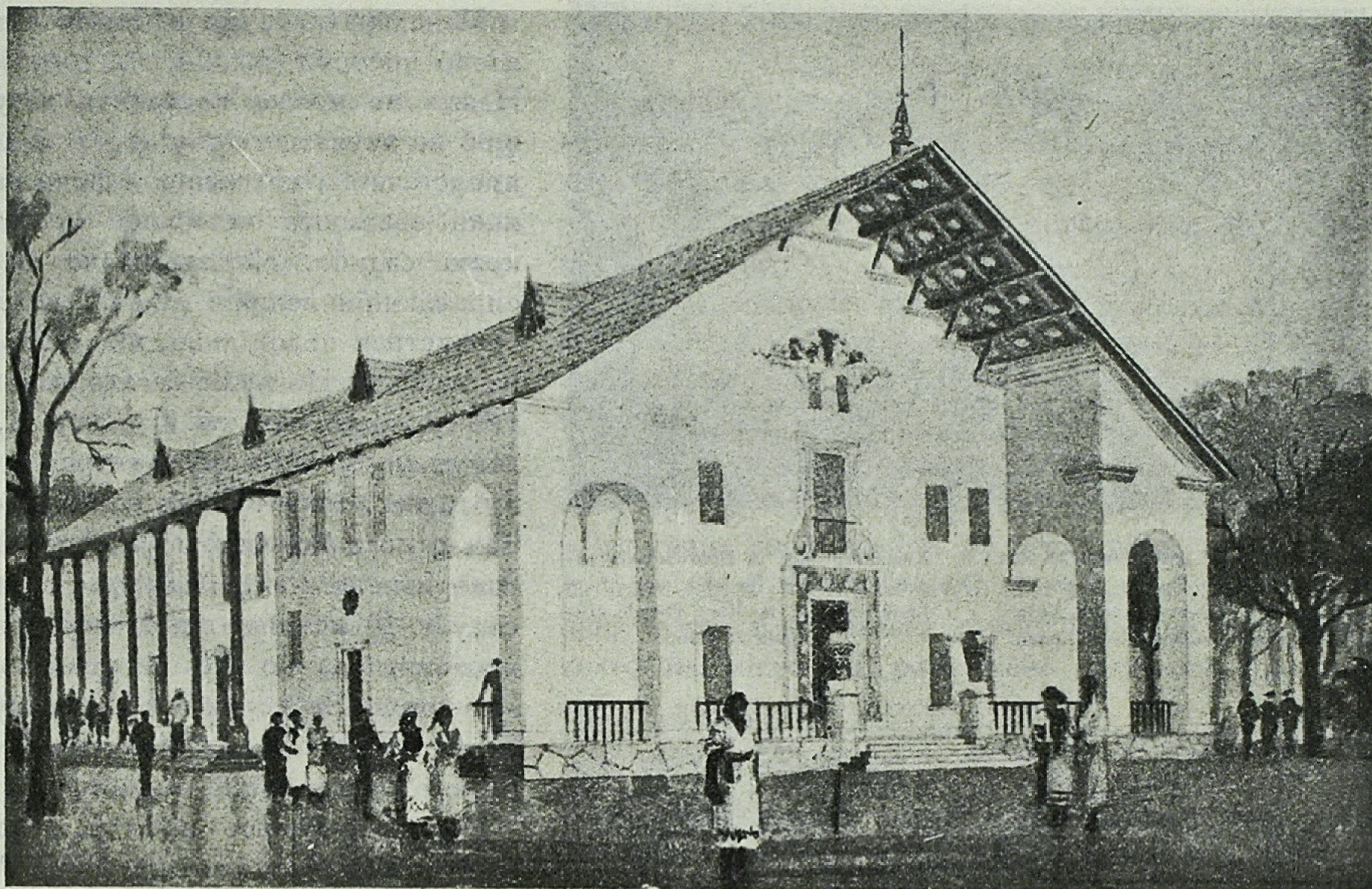
Ну, думаю, проект застарів, подивимось на безперечно хороший проект роботи Діпроміста. Перше враження—генеральний проект колгоспу заплутаний, без станового хребта, без основної осі. В ньому заблудиться не тільки колгоспник, а й планувальник, геодезист. Виявляється, що це не новий план, виконаний цією організацією, а реконструкція старого села на сітці існуючих вже вулиць.

Реконструкція населеного пункту повинна бути виявлена в архітектурі—потрібно, щоб було кілька акцентів, кілька майстерних ударів, які створили б опорні ансамблі. Треба дати кілька видних точок з допомогою мінімальної кількості архітектурних прийомів. Не знайшов я цього в плані реконструкції села за проектом Діпроміста. Проект вирішений логічно—це так. Центр на найвищому місці. На видному місці стоїть головна споруда, в іншому місці розташований стадіон—невід'ємний елемент у створенні обличчя колгоспу, в третьому місці, трохи осторонь, знаходиться ставок, проточний чи не проточний, проте скоріш господарський, ніж декоративний; нарешті, в четвертому місці центр досить несміливо розкривається до річки. Якби всі ці чотири елементи об'єднати в одному місці, то можна було б створити хороший ансамбль. Цього не зроблено, зусилля розпорошені, і хорошого враження не створюється.

Колгосп стоїть над річкою, але її ніяк не використано, річка не бере участі в комплексі. Колгосп і центр його не сприймаються—зовні буде видно лише служби та задвірки колгоспних садиб, що спускаються до річки. Природні можливості тут не використані. Поставте і відкрийте над річкою клуб, насадіть дерева, хай у воді відбиваються білі колони—ось і вирішена композиція. В результаті невеликих зусиль, невеликої кількості елементів, лаконічно, можливо, скупо виражених, але зібраних в єдиний ансамбль, можна добитись великого успіху.

Хоч Діпроміст і солідна організація і виконала вона досить велику роботу, проте все тут вирішено, я б сказав, на „добре", а не на „відмінно". І по суті йому небагато залишилось зробити, щоб вийшло на „відмінно". Вулиця на проекті Діпроміста йде коридором. Невже немає інших прийомів, інших рі-

Київміськпроект. Архітектор А. В. Добровольський. Проект клубу в с. Ліски, Черкаського району, Київської області. Перспектива.

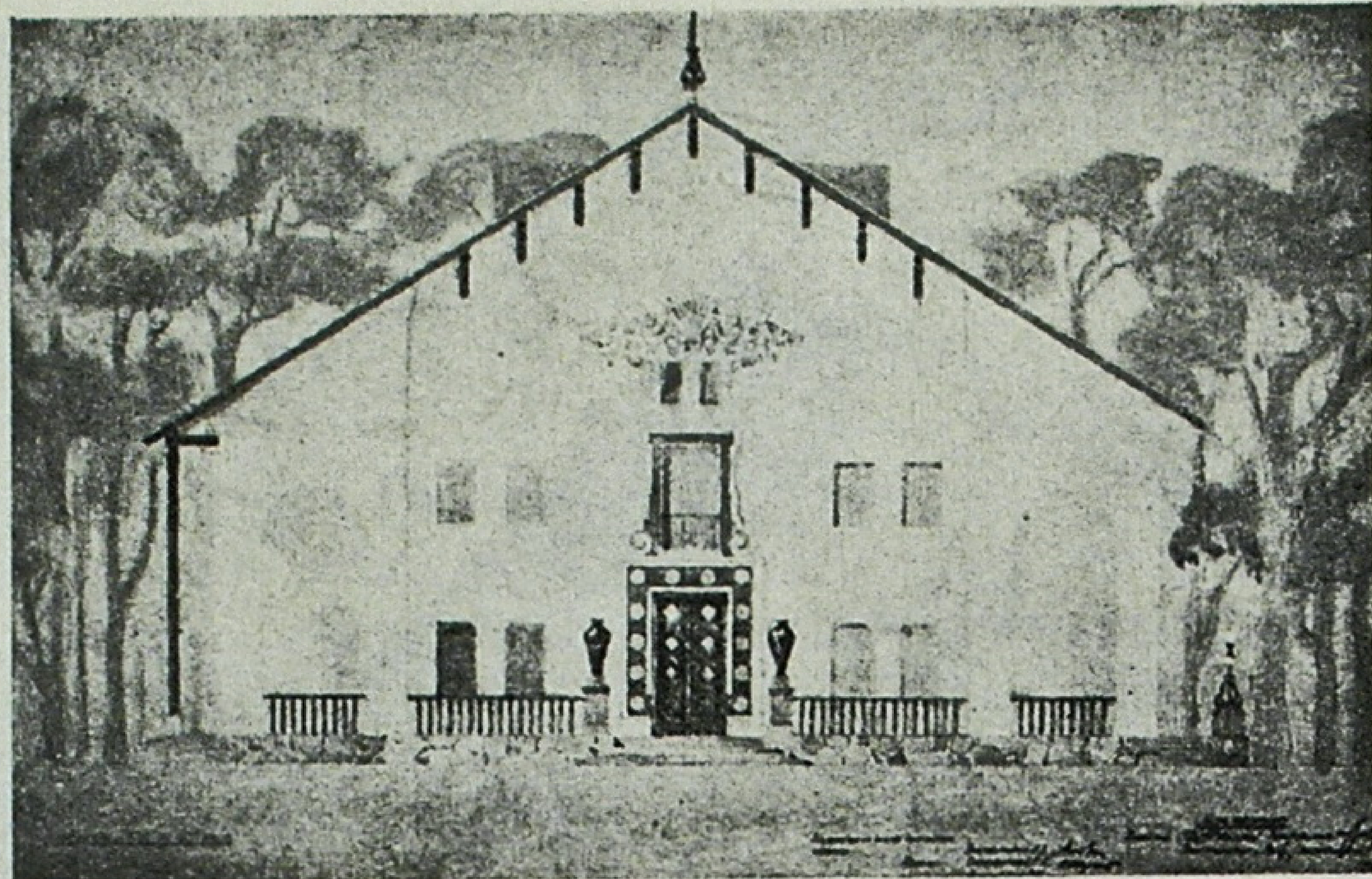
Kievmiskproekt. A. Dobrovolski, architecte. Projet de club du village Lisski, région de Kiev. Perspective.

шень? Є ж прийоми курдонерів, більш виразні і економічні. Уявіть собі таку вулицю, дайте ряд курдонерів і вулиця укоротиться й одночасно обслужить більше населення. Створиться єдність сприймання, красива, виразна архітектура і разом з тим дешева. Щоб дістати оцінку „відмінно", треба зробити лише те, що робить художник, коли ставить на портреті останні штрихи—ставить точки в очі, і обличчя оживає, ставить рисочки біля губ, і портрет стає привабним. Отак і архітекторам треба робити, щоб і на виставці приємно було подивитись і щоб колгоспники могли в натурі любити і піклуватись про своє селище.

Багато на виставці пленуму подано житлових будинків. Але багато основного, важливого, мені здається, недороблено. В своїй добре виконаній роботі тов. Касьянов поставив інтересне питання про те, що план колгоспного житла повинен бути ростучим. Він наводив приклади того, як споруджують будинки у негрів, американців, англійців. Але я хотів би почути про звичайну російську хату, в якій спочатку споруджується зруб, а потім, коли селянин матеріально зміцніє, він ставить прируб. Мені здається, що й нам треба розраховувати на те, щоб колгоспник, в міру підвищення свого добробуту, міг розширювати свою хату, тобто, щоб вона була ростучою. На жаль, у поданих роботах цього немає.

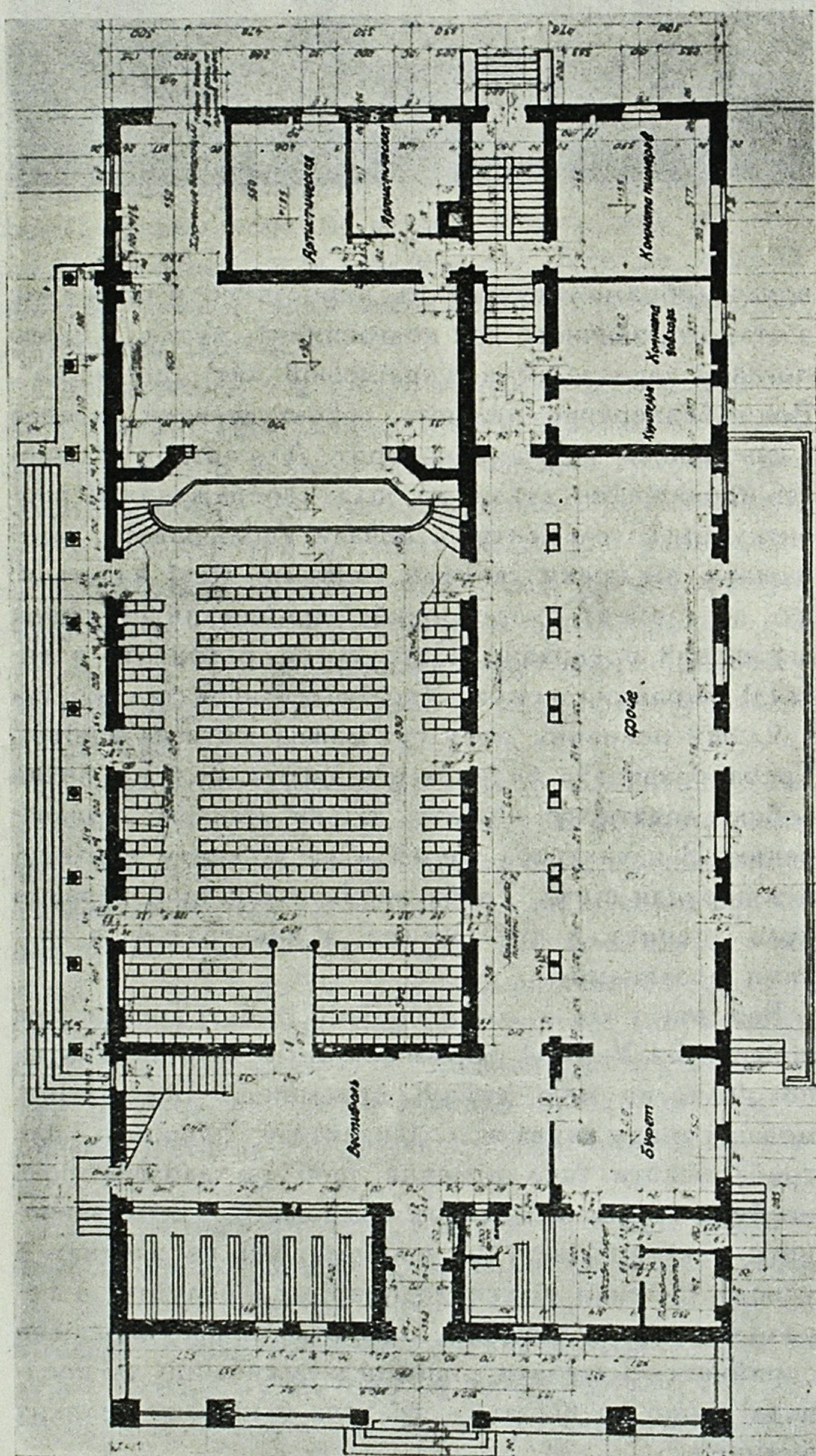
Треба, щоб архітектура колгоспного будинку, виходячи з існуючих навичок, розвивалася далі, щоб вона відображала сучасність, виростаючи в той же час з старого, звичного для колгоспника, житла. З цього погляду характерні в українській хаті „піддашки". Вони безперечно являють собою великий інтерес і створюють місцевий колорит. Але автори більшості проектів не стали на шлях збереження й розвитку цього елементу, а почали ущільнювати, заміняти піддашки ганками і сіньми. Мені здається, що, як елемент просторовий, український піддашок вирішений прекрасно. Його треба розвивати в вигляді веранди, адже Україна—благодатна країна і більшу половину року тут можна жити на повітрі. Треба розвивати будинок піддашком, щоб він являв собою додаткову кімнату, тільки літнього призначення. З хати треба перейти на відкриту веранду, а з веранди в сад. Треба зробити так, щоб веранда була закрита, з трельяжами, з виноградом, з виткими рослинами.

Важливу роль в композиційній роботі архітектора відіграє на Україні форма покрівлі. Чотирьохскатна покрівля, на мою думку, приємніша. Безперечно, можна споруджувати і двохскатну покрівлю, але треба знайти таке рішення, щоб ця двохскатність не була головним мотивом композиції. Треба знаходити такі архітектурні прийоми, які не зводили б усього рішення тільки до покрівлі і силуету, а переходити до піддашшя, створити більш плоскісне сприйняття і шукати рішення в композиції та поєднанні якщо не багатьох, то хоча б кількох великих будинків.

Київміськпроект. Архітектор А. В. Добровольський. Проект клубу в с. Ліски, Черкаського району, Київської області. Головний фасад і план.

Kievmiskproekt. A Dobrovolski, architecte. Projet de club du village Lisski, région de Kiev. Façade principale et plan.

Мене вразило, що в деяких проектах хату поставлено посеред садиби, від чого втрачає вся садиба. Невже не можна поставити хату ближче до краю, щоб не псувати всієї цінності садиби. Тут виступали представники колгоспів. І вони кажуть, що колгоспники вважають за краще ставити хату ближче до краю садиби. Не зважаючи на те, що підхід до справи ніби ясний і діловий, ділянка все ж використовується недоцільно, під господарський двір припадає 15%. Це дуже багато. Найпростіший, прийнятий у колгоспах та й повсюди, прийом полягає в тому, що хата споруджується не посеред садиби, а ближче до краю і тим самим досягається економія. Так само з довжиною фасадної лінії. Питання ясне, говорити не доводиться, але коли дати довжину фасаду в 40 метрів—від благоустрою села доведеться відмовитись, бо це економічно буде неможливо здійснити. За кордоном довжину фасаду дають до 10 метрів, а коли ми візьмемо 25—30 метрів, то матимемо безперечний економічний ефект.

Тут сперечались про те, як забудовувати квартали—на два чи на чотири боки. А чи не можна зробити так, щоб менш забудовувати на один бік, не розтягувати селища? Курдонери дають дуже економічне рішення при забудові з двох боків. Це дає велику економію в благоустрої, ущільнює будівництво. В цілому селища, проекти яких я тут бачив, не зважаючи на величезні розміри окремих ділянок і кварталів, справляють враження індивідуального міського будівництва. Тут, мені здається, 15—20% відходить під вулиці, а глибина кварталів дорівнює 200—300 метрам. Можливо, що для міста це є досягненням, але для села ця норма повинна бути зменшена, і це буде економічно.

Щодо споруд громадського призначення,—клубу, як провідної громадської споруди на селі, то треба підкреслити, що клуб неможливо відділяти від колгоспу, від його антуражу, так само, як не можна територію колгоспу планувати тільки з одним клубом. Треба все зібрати, об'єднати: природу, ті будівлі, що оточують клуб, і цим дати той майстерний удар, який одразу вирішить архітектуру села. Село не таке велике, щоб допускати гонитву за складними й великими прийомами. Якщо архітектура Ленінграда створюється кількома великими майданами, якщо в Києві цю роль відіграватимуть урядовий майдан і Софійський собор, то в колгоспному селі, щоб створити його обличчя, досить застосувати один майстерний удар. Треба тільки зробити так, щоб головна споруда, як у стародавній Греції, домінувала і була імпозантною як своїми розмірами, так і рішенням.

З представлених на виставці клубів я спинюсь на проекті клубу в с. Ліски (архіт. Добровольський).

Це тип облагородженого амбару. Чотири стіни, двоскатна покрівля. Цей проект, мабуть, теж можна використати, але його треба прив'язати до природи, зробити йому крила, може, поставити спереду колонаду, дати глибину. У цьому клубі немає глибини і боковий фасад вирішений багатше головного. Автор у головному напрямі виявився слабкішим, а на другорядному фронті переміг, та повної перемоги не здобув.

Клубні будинки самі по собі на показаних тут проектах подані не як клуби, в яких є пристосування для кіно, а як кіно, яке можна пристосувати під клуб. Чи не можна зробити клуб менший, подібний на кіно, більше пов'язати його з навколишньою обстановкою, щоб житлові приміщення більше зв'язати з громадськими спорудами. Для цього не треба неодмінно розвивати величезні об'єми і ставити клуб так, щоб він обов'язково замикав собою величезну магістраль, а так, щоб він був більш інтимним, красивим і більш відповідав невеликому селищу.

І ще про інтер'єр. Зіставивши кілька проектів, переконуємось, що одні вирішені краще, інші гірше, в одних більше логічності, більше проблено й різні деталі, в інших менше, але про інтер'єр ніхто особливо не дбає.

Ще багато треба попрацювати, щоб представлені тут проекти відповідали всім вимогам колгоспного села. Домогтись цього, значить зробити великий крок вперед у вирішенні всієї проблеми розселення, в ліквідації вікової протилежності між містом і селом. При цьому ми повинні прагнути не до зниження культурних вимог міста до рівня села, а, навпаки, до того, щоб підняти село до рівня міських умов, щоб можна було сказати: так, створено радянське колгоспне місто-сад, розв'язано проблему, про яку мріяли кращі уми людства.

Створити справжній образ колгоспного клубу

Г. М. Мартинов

В результаті великих успіхів у сільському господарстві значно зріс матеріальний і культурний рівень колгоспних сіл. Це викликало в колгоспах велике будівництво клубів і будинків культури.

Щоб проілюструвати величезний обсяг клубного будівництва на селі, досить навести хоча б таку цифру: за один тільки 1940 р. Сільгосппроект НКЗ СРСР одержав 1400 листів від колгоспів з просьбою надіслати їм проекти колгоспних клубів. Багато листів одержує Академія Архітектури, Наркомат освіти, дирекція Всесоюзної сільськогосподарської виставки і інші організації. Але, на жаль, більшість цих просьб не задоволено, і колгоспи примушені будувати клуби зовсім без проектів, або за проектами, розробленими малокваліфікованими десятниками і техніками.

Проте не можна сказати, що у нас нема проектів для села, що архітектурна громадськість не працювала в цій галузі. За останні роки на проектування клубів було проведено багато конкурсів, в тому числі і один всесоюзний конкурс. На ці конкурси загалом було подано близько 800 проектів. Крім того, проектуванням клубів періодично займались також проектні організації центру і крайових та обласних міст. Всього за останні 5 років було розроблено не менш 100 проектів колгоспних клубів. А все ж повноцінних проектів, які відповідали б всім вимогам колгоспного клубного будівництва, надзвичайно мало.

Академія Архітектури, з метою вивчення і узагальнення досвіду і порядком науково-дослідної роботи зібрала багато проектів клубного будівництва і провела обслідування клубів у колгоспах ряду областей, в тому числі й на Україні.

Результати обслідування і аналіз зібраних проектів показали, що в розроблених проектах клубів далеко не повно враховується економіка, культурно-побутові вимоги колгоспників і т. ін. Типові проекти складались у відриві від колгоспної дійсності, без урахування природних умов і конкретних вимог села, в них не відбивалися національні й побутові особливості окремих районів нашої країни. В ряді випадків у типові проекти механічно переносились прийоми міської архітектури і планувальні рішення які мало відповідають конкретним умовам села.

Відкритий характер розташування і забудови колгоспного села дає можливість розглядати клубний будинок не тільки з боку фасаду, але й з усіх інших боків. Це зобов'язує архітектора приділяти серйозну увагу не тільки фасадові, а й всьому об'ємові клубу. Якщо колись архітектор створював споруду церкви по принципу різко виявленого кон-

Державна Публічна
БІБЛІОТЕКА УРСР
Інв. 1005205

трасту з навколишньою вбогою обстановкою села, то архітектура колгоспного клубу повинна вирішуватися в пов'язанні як з природою, так і з навколишніми будівлями житлових і господарських будинків сучасного села. При цьому споруда колгоспного клубу повинна зайняти домінуюче положення в архітектурному ансамблі всього села.

В типових проектах, за якими споруджено 100 клубів-кінотеатрів на Україні, цей момент, на жаль, майже не був урахований. Як на прикладі, зупинюсь на будинку культури в селі Дмитрівці, Одеської області. Клуб побудовано в центрі села, на майдані. В свій час на цьому місці була церква, але вона була пофарбована в світлий колір і мала висотну композицію, через що її видно було на десятки кілометрів від села. Не так, на жаль, підійшов до справи наш архітектор-будівник клубу. При досить великому об'ємі, клуб у селі Дмитрівці—одноповерховий і дуже розпластаний по горизонталі. І коли я під'їжджав до села Дмитрівки в літній сонячний день, знаючи, що в цьому селі збудовано клуб, і пробував знайти цю споруду, я цього зробити не зміг, бо на фоні побілених хат приміщення клубу зовсім не виділялось.

Крім того, вирішуючи головний фасад, архітектор зовсім не продумав об'ємного рішення клубу. З боків споруда являє собою неорганізоване нагромадження об'ємів, а з заднього фасаду (там важко сказати, де задній, де передній фасад) рішений у вигляді зовсім безформенної маси.

Приблизно таку ж картину мені довелося спостерігати і в клубі, побудованому в с. Солоному, Дніпропетровської області за типовим проектом архітекторів Межеровського і Афанасьєва. З боку головного фасаду він виглядає непогано. Не спиняючись на окремих деталях (архітектура його, між іншим, не відповідає українським формам), можна сказати, що будинок в цілому непоганий, до того ж, на щастя, він оштукатурений в світлому тоні, що дуже гармоніює з українськими хатами. Перед будинком розбитий парк. Але варто було мені зайти з протилежного боку споруди, щоб побачити ту ж картину, що й в селі Дмитрівці.

Не краще вийшов будинок культури і в селищі Сталіндорф, Дніпропетровської області.

Краще, що мені довелося бачити на Україні, це Будинок культури в с. Чапаївці, Золотоношського району. Він реконструйований з кол. церкви. В цій споруді добре знайдені об'єми і пропорції, відчувається непогана прорисовка деталей. Пофарбована в білий колір, споруда добре вписується в природу, в оточуючу її зелень. Будинок культури в с. Чапаївці міститься не на майдані, як це прийнято майже для всіх споруджених колгоспних клубів і в проектах, які ми бачимо на виставці, а в центрі парку, створеного на кол. церковній території і попівської садиби. В цьому ж парку розташована друга споруда—Будинок піонерів. На плані розміщення цих будинків виглядає трохи хаотично, безладно, в натурі ж вони сприймаються дуже живописно. Я два дні пробув у Чапаївці, побував у парку і на селі. Все це справило на мене дуже приємне враження.

На прикладі с. Чапаївки треба обміркувати одне принципове питання: чи треба обов'язково проектувати в селах майдани, як це ми бачимо у всіх проектах, в тому числі, і на проектах виставки? Якщо цей майдан потрібний, то як треба мислити благоустрій його? Планувальники пояснюють, що майдан потрібний для проведення революційних свят. На прикладі с. Чапаївки напрошується інша пропозиція: чи не краще ці свята проводити не на майдані, а в парку, на стадіоні, які є і мають бути в селах.

З цього всього не слід робити висновку, що треба зовсім відмовитися від проектування майданів на селі, але ми повинні обговорити, як проектувати ці майдани і як вони будуть вирішуватися. Мені здається, що в ряді проектів, які демонструються на пленумі, зокрема, в матеріалах Полтавського інституту, це зроблено так, що відіб'є у колгоспників всяке бажання створювати такі майдани. Ми тут бачимо майдани на перехресті двох вулиць, вздовж майдану організовано так званий „ансамбль"-клуб з оточуючими його спорудами: школа, дитсадок, правління колгоспу, магазин і ін. Навряд чи правильно буде розуміти ансамбль колгоспного центру тільки в такому рішенні. Можна багато правильніше і простіше підійти до вирішення завдання, інакше—не так, як це прийнято в умовах міста.

В порядку експериментальної проектної роботи Академія Архітектури СРСР розробила ряд проектів колгоспних клубів для різних районів нашої країни. В цих проектах враховано пов'язання з природою, з тими будівлями, які оточуватимуть клуб. Наприклад, в проекті для Північного Кавказу запроектовано тераси, балкони. Ми пішли на те, щоб дати вихід на другий поверх зовнішніми сходами, вважаючи, що в умовах Північного Кавказу це цілком можливо; передбачено черепичну покрівлю, яка там є звичайним явищем і яка буде гармоніювати з житлом і громадськими будівлями колгоспів. Навпаки, при проектуванні колгоспних клубів для північних районів ми підійшли інакше: вирішили клуб в дереві, дали гонтову покрівлю. В архітектурі ми пробували відобразити архітектуру північного зодчества, але в сучасній трактовці.

В багатьох раніш розроблених проектах мало приділялось уваги архітектурі інтер'єру. А тим часом архітектурно-художнє рішення полягає не лише в

зовнішньому оформленні, а й в створенні інтер'єру. Завдання архітектора в тому, щоб зробити клуб уютним, привабним. Треба при плануванні будови уникати коридорів, які надають будівлі казенного вигляду.

В проекті клубу на 180 чоловік, складеному Сільгосппроектом УРСР, вхід у приміщення зроблений у вигляді вузького фойє. Праворуч в цьому вузькому місці розташовані клубні кімнати. Хіба можна в такому вузькому фойє створити уют? Мало того, такі фойє взагалі мало придатні для проведення культурної роботи. Вузьке фойє незручне і для організації масових розваг.

Хиби в рішенні інтер'єрів є й у ряді проектів Шкілпроекту УРСР. В проекті клубу з залом на 200 місць з центрального входу ви попадаєте в вестибюль, а з вестибюля в гардеробну. Але, щоб знайти цю гардеробну, треба бути дуже догадливою людиною. Розташована гардеробна в кінці вестибюля, де є четверо дверей, з яких одні ведуть в гардеробну. Таке рішення неправильне. Треба, щоб рішення інтер'єра допомагало відвідувачеві правильно орієнтуватись, а не примушувало його вгадувати, в які двері йому треба увійти.

Ці матеріали і аналіз їх переконують нас, що раніш складені програми на проектування клубів, були дуже завищені. Наприклад, при місткості залу для глядачів на 300 чоловік, ми маємо сцену в 100 м, кармани, бутафорську, чотири кімнати для артистів, крім того, відокремлене фойє для артистів в 35 кв. м, гардероб і т. д. На практиці ми бачимо, що багато з цих приміщень пустують. Клубні приміщення часто перетворені в житлові приміщення — живуть в них директор, сторож і ін. Другий тип проектів, за якими були збудовані клуби на Україні і які є в розробці, передбачають такі приміщення в клубі, як фотолабораторія, перукарня, хата-лабораторія і ін.

В результаті цілого ряду скорочень і більш продуманих планувальних рішень клубів, проекти, розроблені в 1940 р. Академією Архітектури і іншими організаціями (Сільгосппроект НКЗ СРСР, проектне бюро Наркомкомгоспу, Шкілпроект УРСР), дають велику економію в порівнянні з проектами 1939 р.

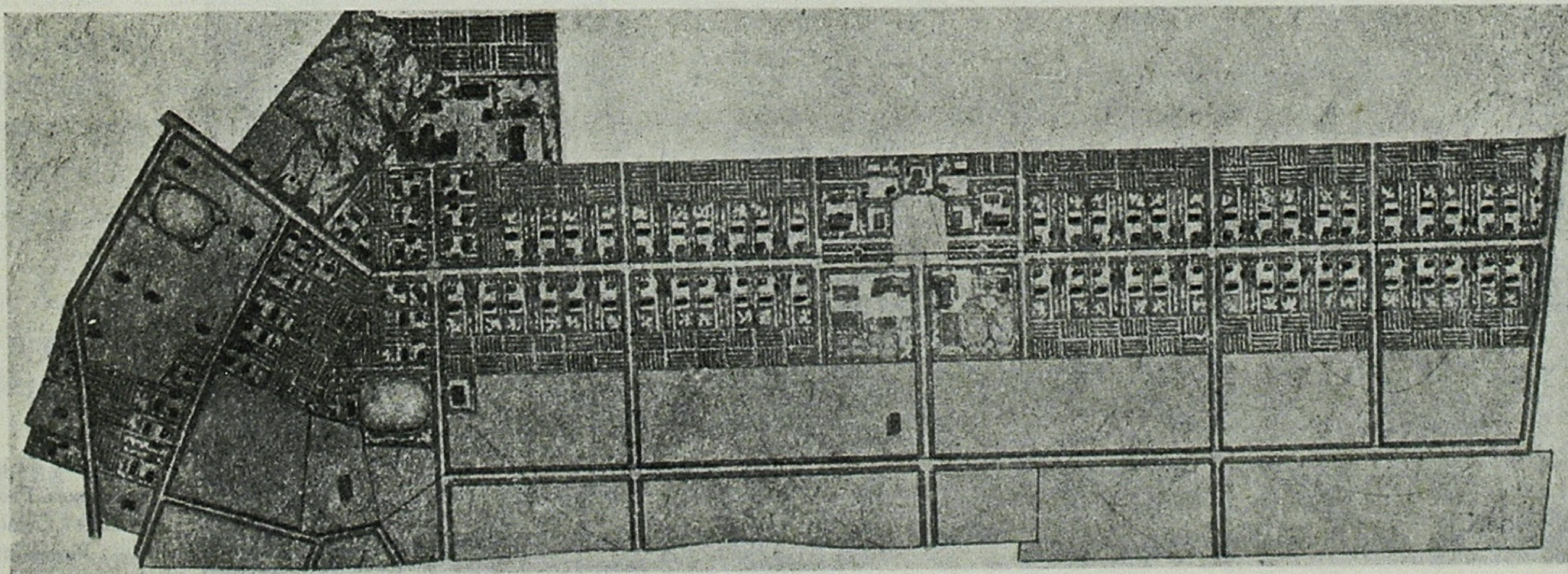
Потрібно зупинитися ще на проектуванні санвузла при відсутності водогону і каналізації. Єдине, що можна запропонувати, це люфт-клозети, але матеріали обслідування показали, що вони частіше не функціонують, особливо влітку. Зваживши на це, Академія Архітектури в проектах для південної смуги, а також і для північної, орієнтувалась на винос вбиралень за межі приміщень, щоб вони не отруювали повітря.

Ще багато і наполегливо треба працювати над архітектурою колгоспного клубу. Тепер архітектура клубів краща, ніж була раніш, але сказати, що ми вже в архітектурі клубу зробили все, що можна, було б неправильно. Ми договорилися про склад приміщень клубів, але ще треба багато виявити творчої ініціативи, щоб створити справжній образ колгоспного клубу, який є основною ланкою в архітектурі колгоспного села.

Мені хочеться висловити впевненість, що спільними зусиллями архітекторів, з допомогою колгоспників, при тій підтримці, яку ми маємо від вищих органів нашої партії й уряду, ми це почесне завдання виконаємо з честю.

Полтавський інститут інженерів сільськогосподарського будівництва. Генеральний проект планування села „Серп і молот", Полтавської області.

Institut d'ingénieurs de la construction agricole à Poltava. Projet général d'aménagement du village „Serp i Molote", région de Poltava.

Критичні зауваження і пропозиції

Дебати на доповіді на V пленумі правління Спілки радянських архітекторів УРСР

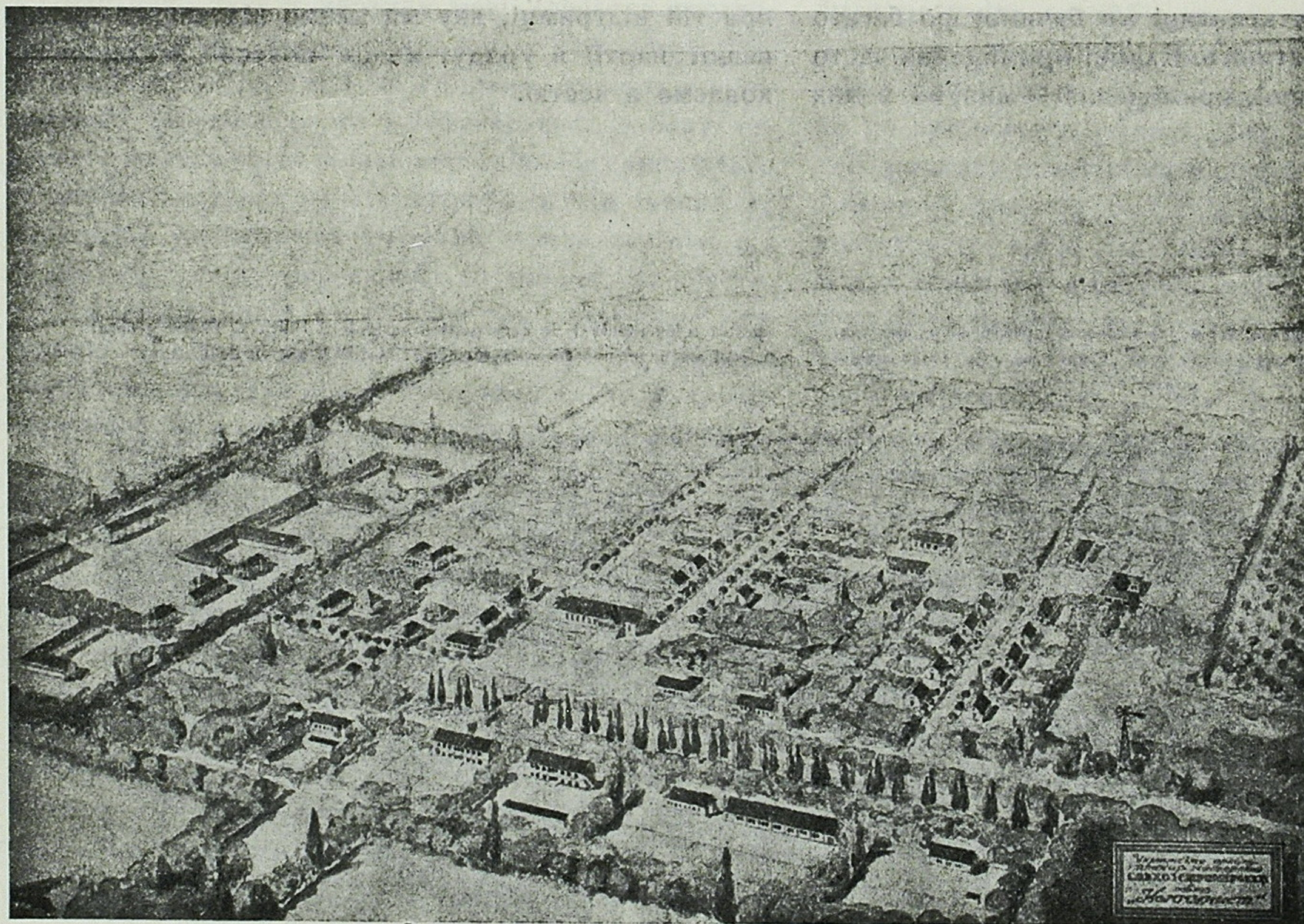
По основних доповідях і повідомленнях та навколо представлених на виставці пленуму графічних матеріалів, на самому пленумі і, особливо, в виділених ним комісіях розгорнулись дуже жваві дебати. Всього на пленумі і в комісіях виступило 83 товариші. Деякі промовці в своїх виступах подали дуже доречні критичні зауваження і цінні ділові пропозиції. Подаємо найцікавіші з цих пропозицій.

М. С. Осмоловський — начальник Радгосппроекту Наркомрадгоспів СРСР (Москва), відзначивши серйозне значення, якого надало V пленумові українських архітекторів Всесоюзне правління Спілки радянських архітекторів, говорить про необхідність розробити основні, керівні правила забудови і благоустрою колгоспного села.

— Ці правила, — каже т. Осмоловський, — повинні стати своєрідним технічним посібником для села. В них повинні бути розроблені рішення вулиць, профілювання їх, рішення садиб, тваринницьких ферм, бригадних і господарських дворів, планування тощо. Вони повинні бути розраховані на ініціативу самих колгоспників. Питання про малі форми архітектури, штахети, ворота, хвіртки, палісадники, догляд за ними, тримання їх в порядку і чистоті — все це залежатиме також і від того, як ми допоможемо колгоспникам надати селу приємний вигляд. В колгоспах провадиться велике будівництво, і їм треба подати технічну допомогу в цьому будівництві. Настав час, коли в колгоспах уже треба організувати виробництво місцевих будівних матеріалів (цегла, черепиця, кар'єри тощо), будівних дворів, де можна було б виробляти такі деталі, як двері, вікна і т. ін.

Оцінюючи матеріали виставки пленуму, т. Осмоловський зазначає, що серед виставлених проектів є проекти колгоспного села, виконані Полтавським інститутом сільськогосподарського будівництва, на яких можна вчитись, як не треба проектувати і псувати села.

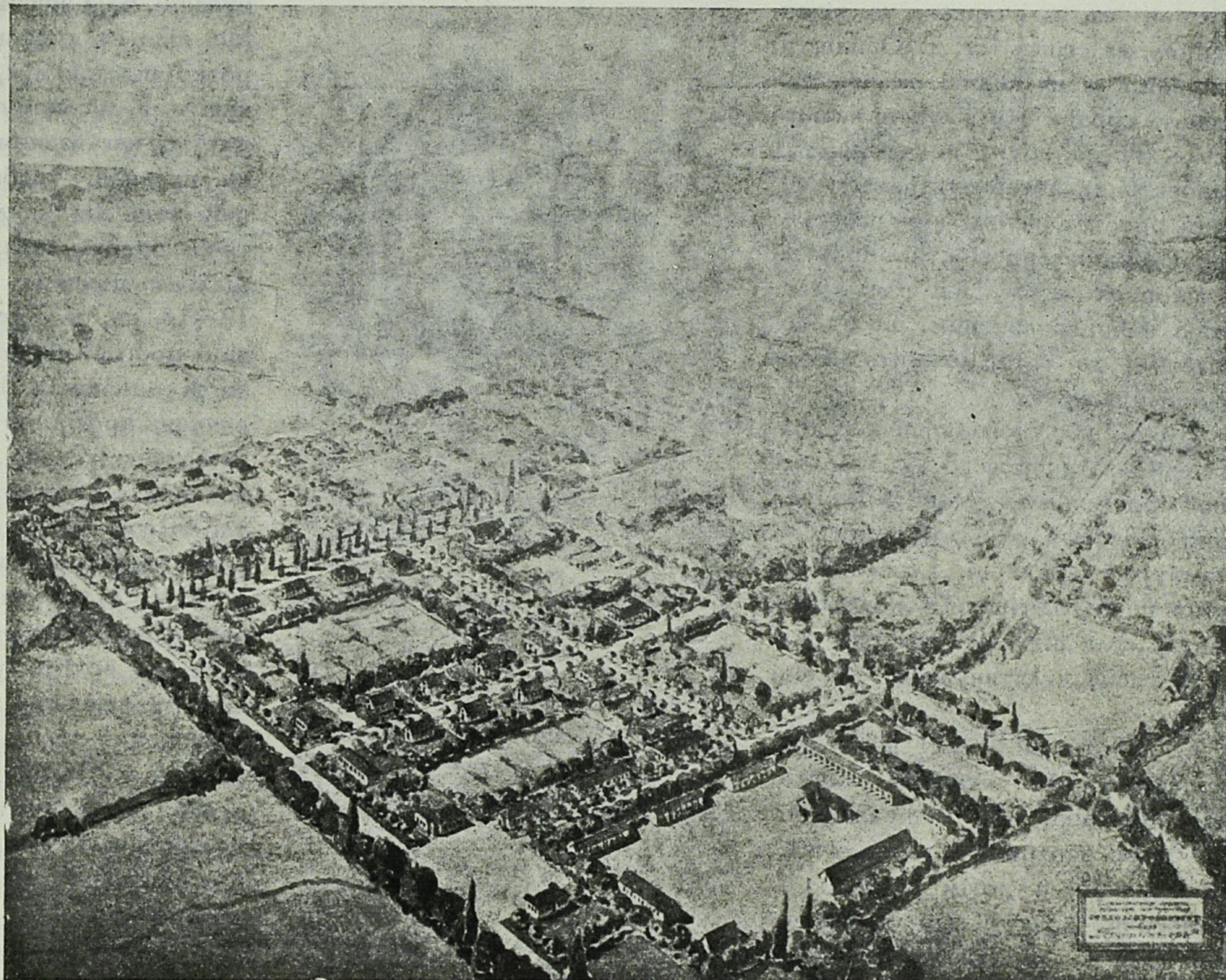
Ніякого композиційного задуму, вулиці запроектовані надмірної ширини з двохбічним проїздом на зразок міських бульварів, дивовижні форми великих майданів, при проектуванні яких не враховано ні рельєф, ні існуючу забудову. Це яскравий приклад аракчеєвщини. В цих проектах ігнорується господарська діяльність

Радгоспбудпроект. Проект радгоспу „Комуніст". Перспектива.

Ateliers de projets de sovkhozes. Projet de sovkhoze „Communiste". Perspective.

Радгоспбудпроект. Проект радгоспу „Профінтерн". Перспектива.

Ateliers de projets de sovkhozes. Projet de sovkhoze „Profinterne". Perspective".

колгоспів. Ніяк не можна допускати проектування для села в 140 дворів кіно на 500 місць. Таке приміщення для кіно рідко в якому місці можна знайти. Це прожекторство, яке треба засудити.

З позитивних прикладів треба відзначити проект планування колгоспу с. Зачепилівки, який на виставці подано в макеті. Це одне з кращих рішень. Проект складено з урахуванням рельєфу, він має мальовничу форму з правильним розміщенням і пов'язанням житла з виробництвом.

Проф. В. Г. Заболотний—лауреат Сталінської премії, відзначивши велику роботу, яку провели пленум і учасники пленуму—проектні організації Діпроміст, Сільгосппроект, Інститут комунальної гігієни, Полтавський інститут інженерів сільськогосподарського будівництва та Всесоюзна Академія архітектури, каже:

— Я не сподівався побачити тут стільки матеріалів. Я вважаю, що ми повинні взятись до вивчення кращих з цих матеріалів і видання їх для широкого користування.

Переходячи до критики представлених на виставці пленуму проектів, В. Г. Заболотний зазначає:

— Тут можна спостерегти певний любительський підхід до справи, який пояснюється тим, що ми досі колгоспним будівництвом по-справжньому не займались і, отже, не мали досвіду, який можна було б перетворити в систему. В поданих тут проектах мало врахована мальовничість, що є властивою українському селу. Т. Г. Шевченко писав про наше село:

„Село на нашій Україні,
Неначе писанка..."

— Ви йдете селом, і перед вами розкривається цілий ряд панорам: там хата, тут гребля, ставок і т. д. Цієї мальовничості немає майже в жодному проекті. Я вважаю, що саме на цю мальовничість, на цілий ряд таких умов, як рельєф, вода, пейзаж і ін., при плануванні села треба звертати увагу в першу чергу. Ідея мальовничості повинна бути покладена в основу планування колгоспного села.

— В деяких проектах механічно перенесено форми міського рішення майдану в село, без урахування навколишнього антуражу і пейзажу, в інших спостерігається хуторянський підхід до вирішення завдання, перенасиченість фасадів українським розписом, орнаментикою, яку проектувальник застосовує

скрізь—на наличниках, на віконницях, на стінах і т. д. Обидва ці прийоми неправильні, не відповідають справжньому духові нашого села. Третя група показаних тут проектів характеризується шуканням простих, ясних форм, суворої пропорціональності стін, покрівлі і віконних пройм. Цей шлях я вважаю найправильнішим, він наближається до того, до чого ми повинні прагнути.

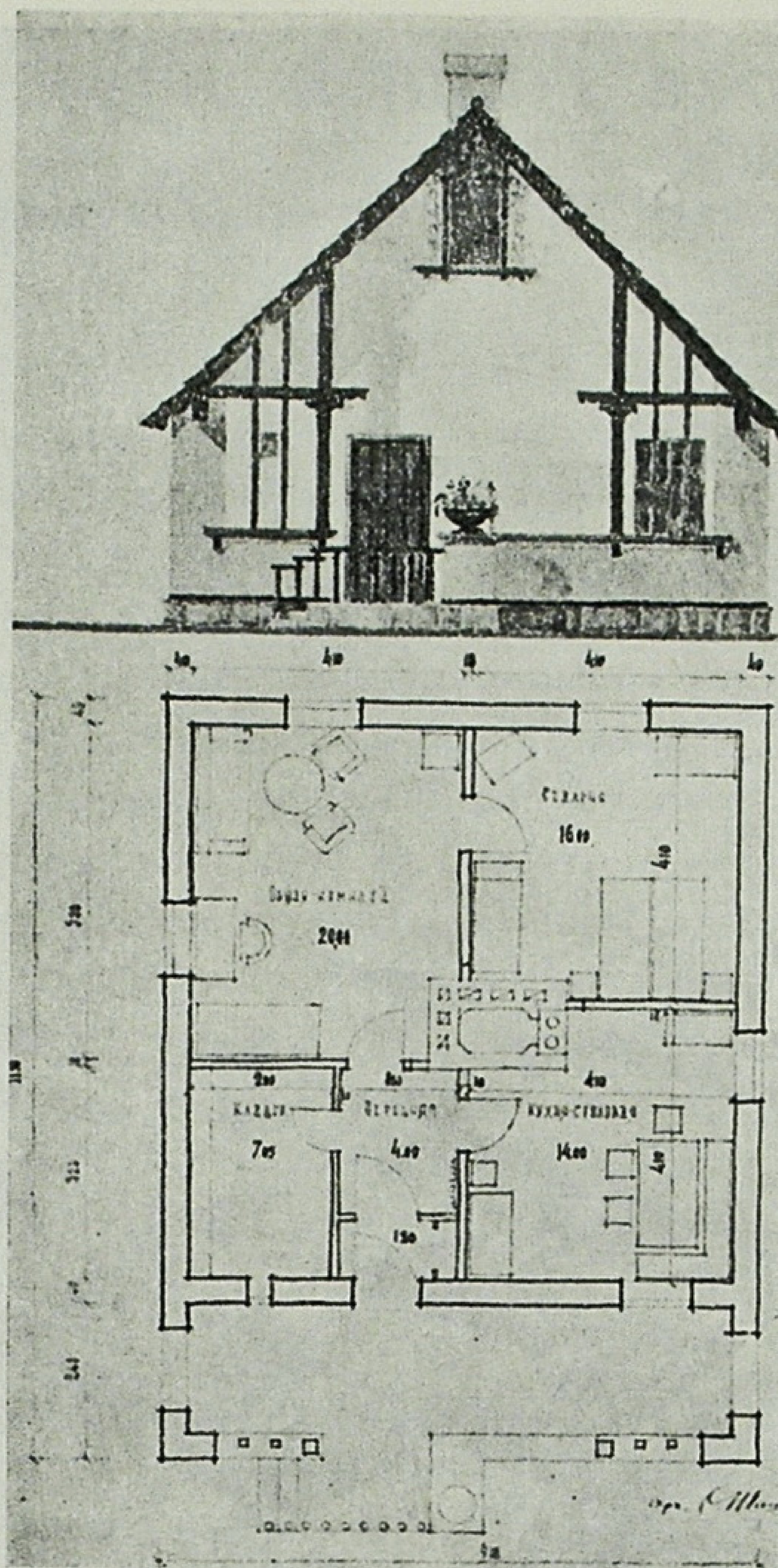
Щодо планового рішення колгоспної хати проф. В. Г. Заболотний принципіально ставить питання про наявність в плані одночасно тамбура і передньої. Для сільських умов це не годиться. Господарське життя села підказує, що тут, скоріш, треба культивувати утеплені сіни.

— Я хотів би,—каже він,—щоб проектант, який ставить тамбур, далі передню, а потім кухню, попробував заварити в хаті „січку" для худоби, а потім винести її. Виносячи „січку", він примушений був би по три-чотири рази ставити цеберку, щоб відчинити двері.

Наприкінці тов. Заболотний зупиняється на винаході інженера-будівника Садовського, який винайшов спосіб надавати гіпсові механічних властивостей цементу. Відзначивши, що такий гіпс має велике майбутнє в міському і сільському будівництві, він закликає архітекторів активно включитись до цієї роботи.

О. О. Тацій—архітектор-орденоносець (Київ) відзначає, що V пленум правління Спілки радянських архітекторів України є оглядом і перевіркою наших досягнень в колгоспній архітектурі, оглядом робіт, виконаних архітекторами для села за минулі 3—4 роки.

— Якщо два-три роки тому,—каже т. Тацій,—були тільки поодинокі виступи архітекторів на ділянці колгоспної архітектури, то на V пленумі ми переконуємося в тому, що

Архітектор-орденоносець О. О. Тацій. Житловий будинок на дві кімнати з кухнею-їдальнею.

O. Tatsiï, architecte décoré. Habitation kolkhozienne avec 2 chambres et cuisine-salle à manger.

вже дехто і з керівних архітекторів працює над колгоспною архітектурою. Раніш участь архітектора в проектуванні колгоспів вважалась чимсь ніби негідним звання архітектора, а тепер над цим питанням працюють цілі майстерні—Наркомосвіти, Міськпроекту, Цивільпроекту тощо. Підвищилась якість самого проектування, ми вже ближче підходимо до правильного вирішення проблем колгоспної архітектури.

Тов. Тацій висловлює кілька критичних зауважень з приводу представленого на виставці пленуму проекту житла архіт. О. М. Касьянова, який він готував для Всесоюзної сільськогосподарської виставки.

— Цей проект,—каже т. Тацій,—має істотні дефекти в своєму плануванні. Вхід зовсім неправильний. Ми ніде не допускаємо такої короткої відстані між двома дверима, навіть в міському житлі це вважається негативним явищем. Двері, як правило, треба ставити так, щоб вони відчинялись всередину, треба проектувати тамбур. Кухня-їдальня повинна мати площу в 12—14 кв. м. Треба домагатись, щоб прогони були мінімальні і по змозі однакові. В проекті ж Касьянова прогін в 5—5,2 метра цілком випадковий, нестандартний, великий. 4,1-метрові прогони в житлі колгоспника дають змогу перекрити балку стандартною деревиною. І найголовніше в проекті архіт. Касьянова—архітектура цієї хати: ця архітектура прибіднена, вона являє собою копію найгіршої з існуючих хат.

Далі т. Тацій зупиняється на деяких конструктивних елементах колгоспних будівель і на питаннях застосування місцевих будівних матеріалів.

— Тепер багато дискутують з приводу того, яка потрібна покрівля—чотирьохскатна чи двохскатна. Мені здається, що двохскатна покрівля простіша і її можна добре вирішити. Така покрівля дає змогу заздалегідь заготовити стандартні крокви, стандартні балки, щитки для стелі, отже, дає змогу заощадити певну кількість деревини.

— Треба використати любов до кольору і світла, що є характерним для української хати. Треба українську хату збагатити. Ми повинні використати „піддашок", винесену „стріху", яка в умовах України має виробниче значення. Взагалі треба брати основне, характерне, щоб можна було організувати масове саманне будівництво. Хоч тут і висловлювались, що саманні будівлі недовговічні, проте тепер треба використовувати всі місцеві ресурси, всі можливості, щоб можна було широко розв'язати питання житлового будів-

ництва на селі. Саманні будівлі можна споруджувати швидкісними методами. Організувавши бригади, швидкісним методом можна будувати два десятки хат одразу. З інших місцевих матеріалів треба особливу увагу звернути на цеглу. Ми повинні проектувати будівлі з цегли, наш обов'язок—глибше і всебічно проробити це питання. Якщо колгосп будує клуб, то, очевидно, у нього вже є цегельня, а коли так, то ми повинні проектувати клуб з цегли, хоч таке проектування і складніше.

— Треба звернути увагу архітектурної громадськості на проектування клубів. Шполянський орденоносний колгосп-мілionер вирішив збудувати клуб. До цієї справи взявся бригадир. Ніякого проекту будівництва ніхто не складав. В зв'язку з тим, що бригадир знає крокви з прогоном тільки в 7 метрів, він будує клуб шириною в 7 метрів. Отже, і виходить не клуб, а коридор. Клуб уже збудований наполовину, але без ніяких норм, без розрахунків на евакуацію, без урахування вимог акустики і оптики. Нам, архітекторам, треба негайно звернути увагу на такі явища, треба прикріпитись до районів, щоб допомагати колгоспам і запобігати такому будівництву, як у Шполі.

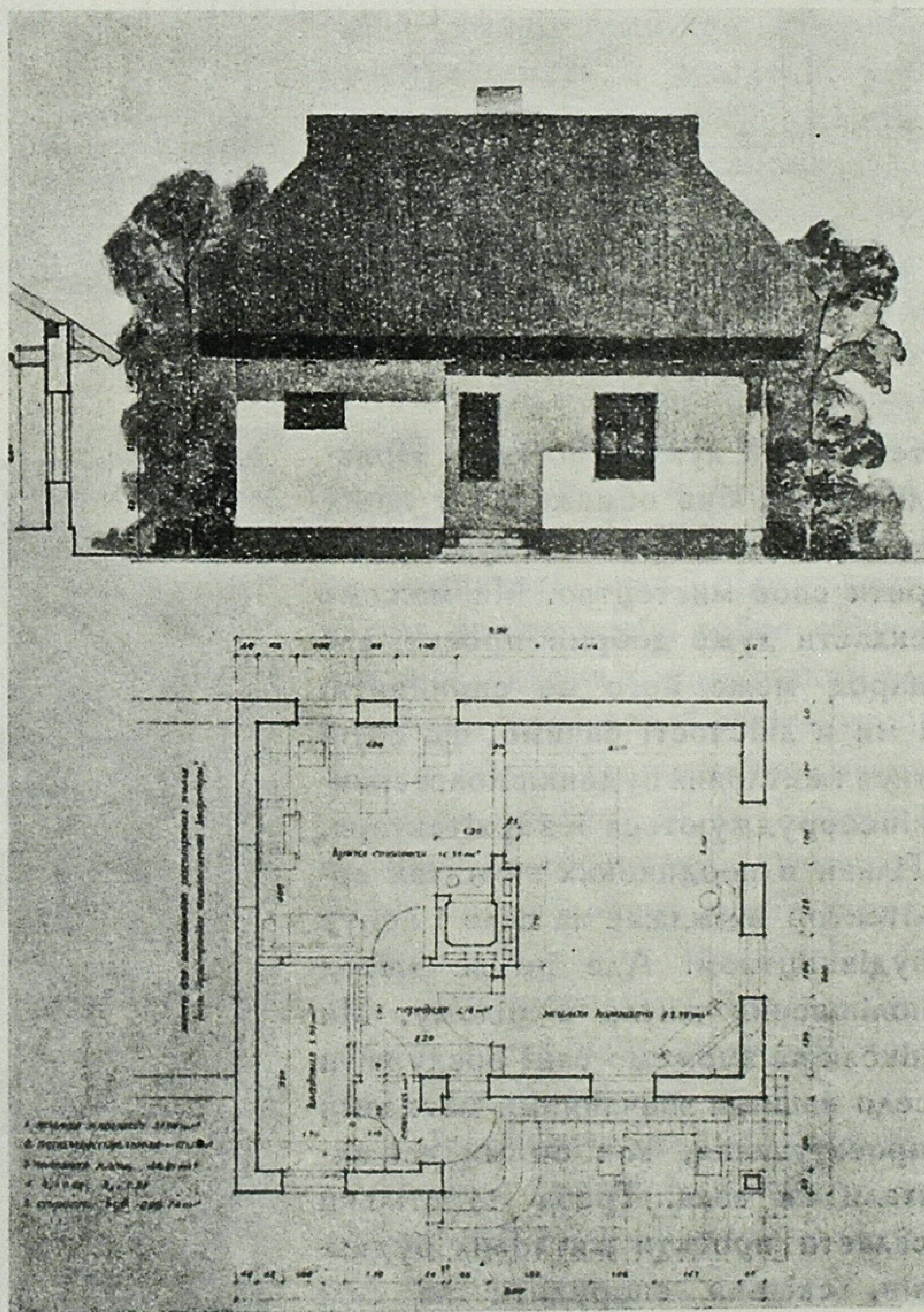
О. М. Касьянов—головний архітектор Львівського філіалу Діпроміста УРСР (Львів), відповідаючи на критичні зауваження т. Тація, каже:

— Ми мало ще звикли до думки про те, що серед нас, архітекторів, є цілий ряд творчих течій. І в такому питанні, як житло колгоспника, у нас намічається два погляди, що ілюструються в даному разі суперечкою між мною і архіт. Тацієм. Одні пропонують відійти від традицій села і запропонувати селу щось нове, щоб воно прищепилось на селі поряд з старими типами будівель. Інші (в тому числі і я) пропонують взяти за основу наявні на селі типи, яких там дуже багато, і розвинути їх. Народ будує своє житло тисячі років, він сторіччями будував без архітектора, народ сам був архі-

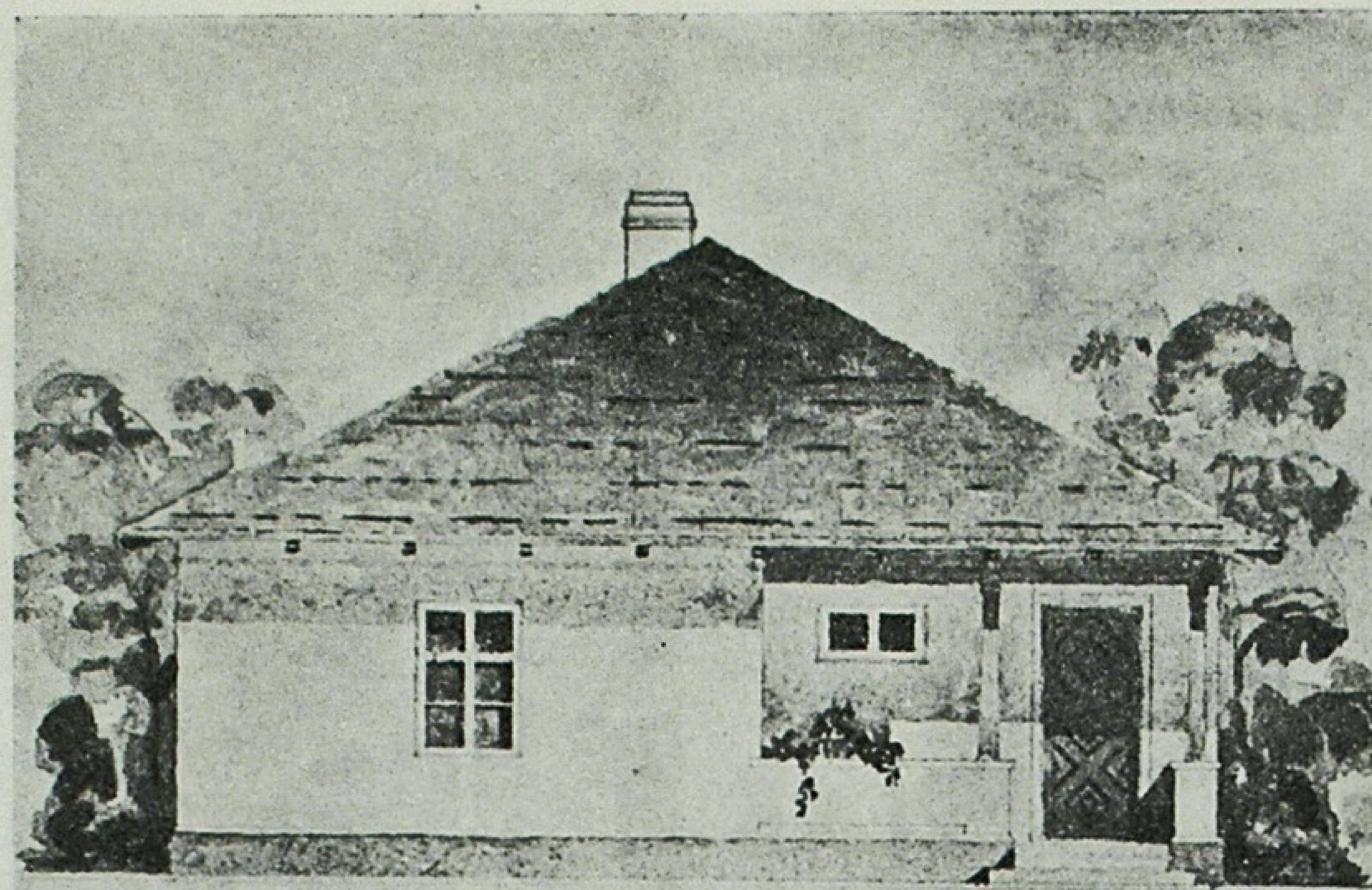
Архіт. Ф. Я. Лєсковой. Житловий будинок колгоспника. Перспектива.

Leskovoï, architecte. Habitation du kolkhozien. Perspective.

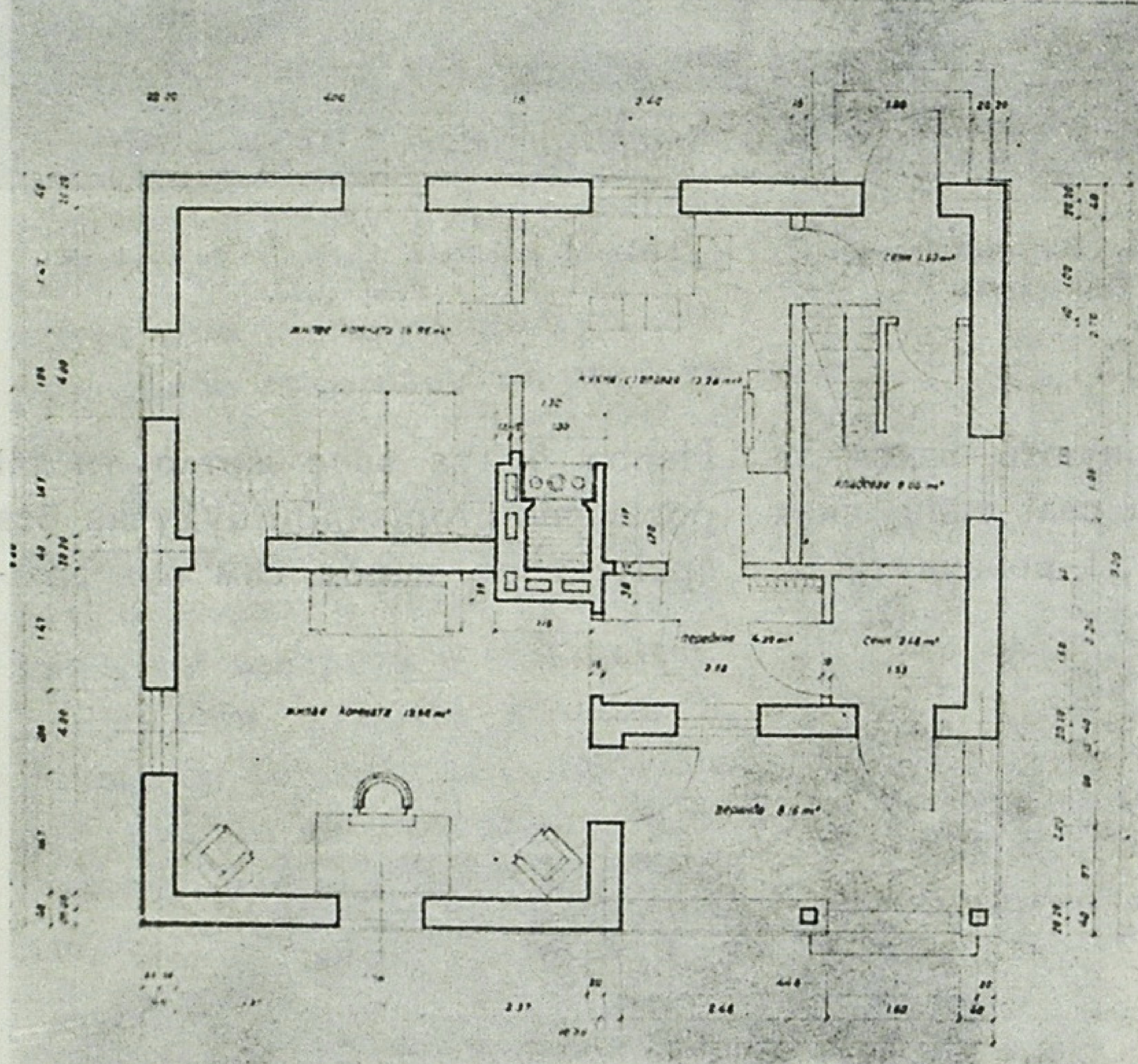

Архіт. Ф. Я. Лєсковой. Житловий будинок колгоспника. Фасад і план.

Leskovoï, architecte. Habitation du kolkhozien. Façade et plan.

Укрцивільпроект. Проект житлового будинку колгоспника на дві кімнати з кухнею-їдальнею.

Oukrcivilproekt. Projet d'habitation kolkhozienne avec 2 chambres et cuisine-salle à manger.

кілька будинків, рекомендованих нами. І якщо ці будинки будуть добрі, то їх наслідуватимуть і зразки ці прищепляться в колгоспному житті.

— Вигадувати нове, — каже т. Касьянов, — треба, але його треба вигадувати на основі більшовицького передбачання тих можливостей, які ми сьогодні можемо собі дозволити. Треба сьогодні запропонувати для села будиночок з мансардою (в Німеччині в мансарді міститься спальня). На мою думку, цей будиночок прищепиться і у нас. Не забігаючи далеко вперед, ми допоможемо колгоспникові тим, що підмітимо хорошого і перенесемо в наше село.

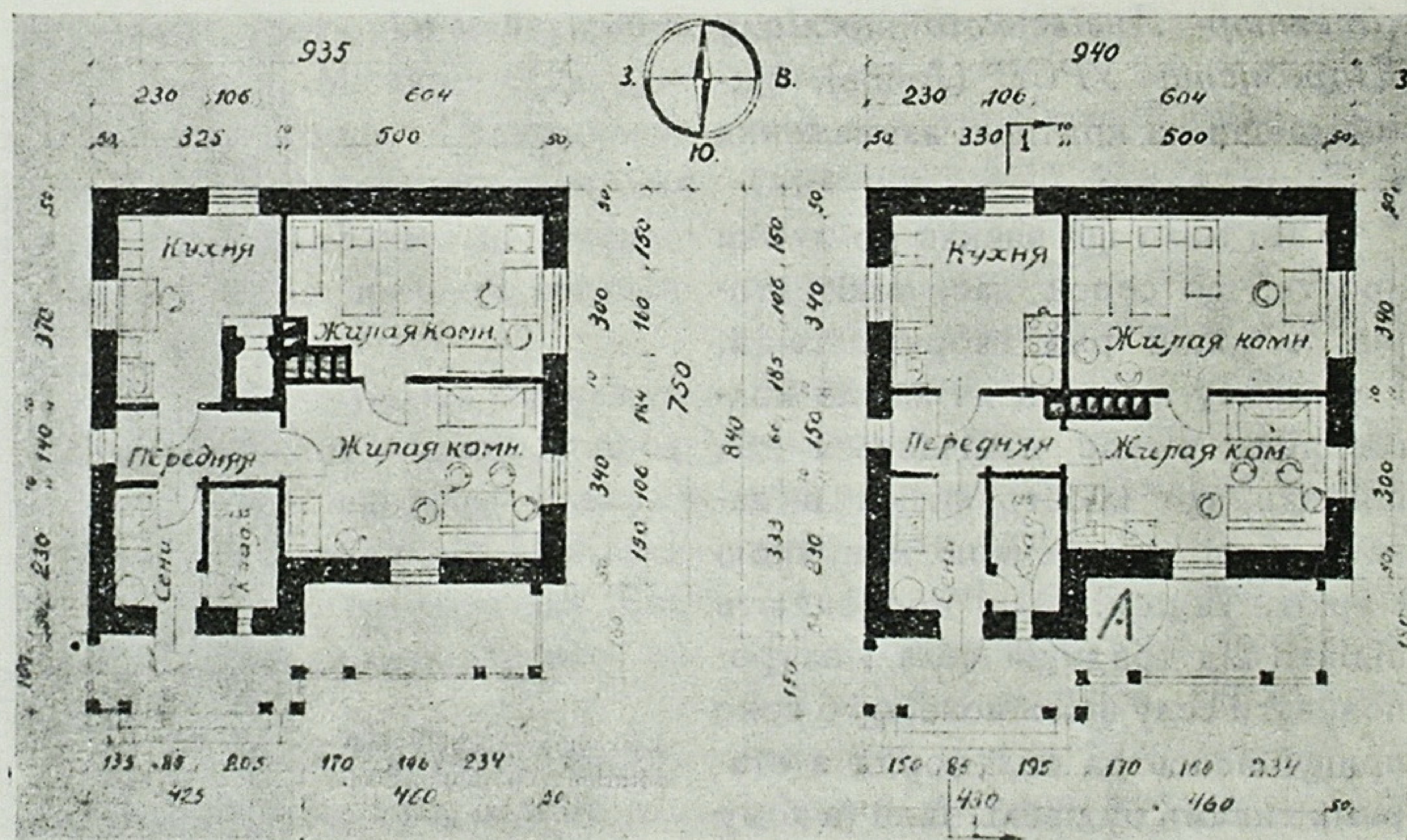
М. Л. Мовшович — кандидат архітектурних наук (Харків) у своїй промові в комісії житлових і культурно-освітніх споруд на селі зупинився на цілому ряді конструктивно-технічних моментів у проектуванні колгоспного клубу.

— Що можна зробити, — каже т. Мовшович, — щоб збільшити площу залу для глядача? Ми можемо включити площу фойє в площу залу. Треба будувати так, щоб

тектором і дуже непоганим. Правда, народ був обмежений у своїх можливостях, проте він зумів створити своє мистецтво. Ми можемо скласти дуже добрий проект, але народ може його не сприйняти. І ми в дійсності бачимо, що сотні тисяч житлових будинків колгоспників споруджуються без архітектора. Тільки в поодиноких випадках архітектор виїжджає на село і керує будівництвом. Але це не метод поліпшення житла в цілому. Ми ніколи не зможемо самі обслужити село нашими звичайними методами проектування, хоч би ми всі виїхали на села. Треба не стільки скласти проекти житлових будинків, скільки спорудити на селі

Український інститут комунальної гігієни. Плани житлових будинків колгоспника. Варіанти з різними печами.

Institut ukrainien d'hygiène communale. Plans d'habitation de kolkhoziens. Variantes avec devers poêles.

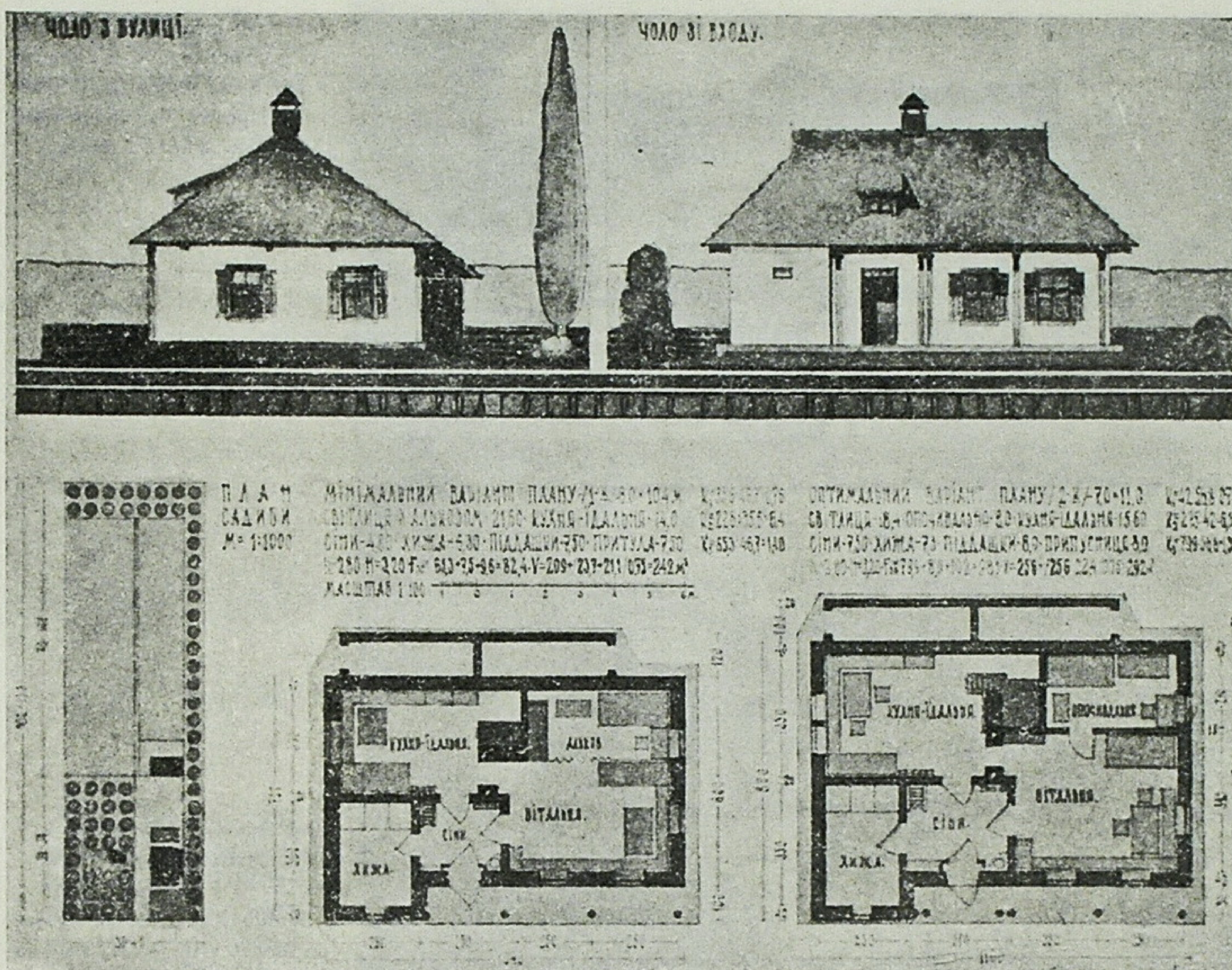

при потребі в фойє можна було влаштовувати додаткові місця. Я сам так зробив у проекті клубу Старої Руси. Це може збільшити зал до 40%. Якщо є приміщення на другому поверсі, то можна розширити зал і за рахунок другого поверху. Цю трансформацію можна поширити і на інші приміщення клубу.

Не треба вважати, що фойє обов'язково повинно бути запроектоване у клубах всіх типів. При клубі з залом на 160 місць фойє не потрібне. З такого залу можна винести стільці і організувати в ньому танці. Питання про фойє в клубі з залом на 400 місць треба ставити інакше. В такому фойє можна влаштовувати виставки, вести пропаганду. І якщо ми дамо в такому клубі фойє з площею в 0,50 від площі залу, то цього буде досить.

Треба подумати про те, як використовувати клубну сцену влітку. В Курську за моїм проектом сцена в клубі на 300 місць споруджена так, що її можна використати і зимою і влітку. Для цього зимою велика зовнішня пройма сцени утеплюється щитами.

Зовсім не розроблене в проектах питання про зв'язок з природою. Де організувати влітку танці, де влаштувати маскарад. Адже навколо клубу влітку провадитиметься вся культурно-освітня робота. Треба подумати про те, де музика сидітиме, де виділити майданчик для танців, для фізкультури. Обов'язково треба вимагати, щоб в проектах клубів планувався і клубний майданчик.

Архіт. Н. К. Куниця. Проект житлового будинку колгоспника. Фасади (з вулиці і головний) і план. Ліворуч — генплан садиби колгоспника.

N. Kounytsia, architecte. Projet d'habitation kolkhozienne. Façades et plan. A gauche — plan général d'ensemble.

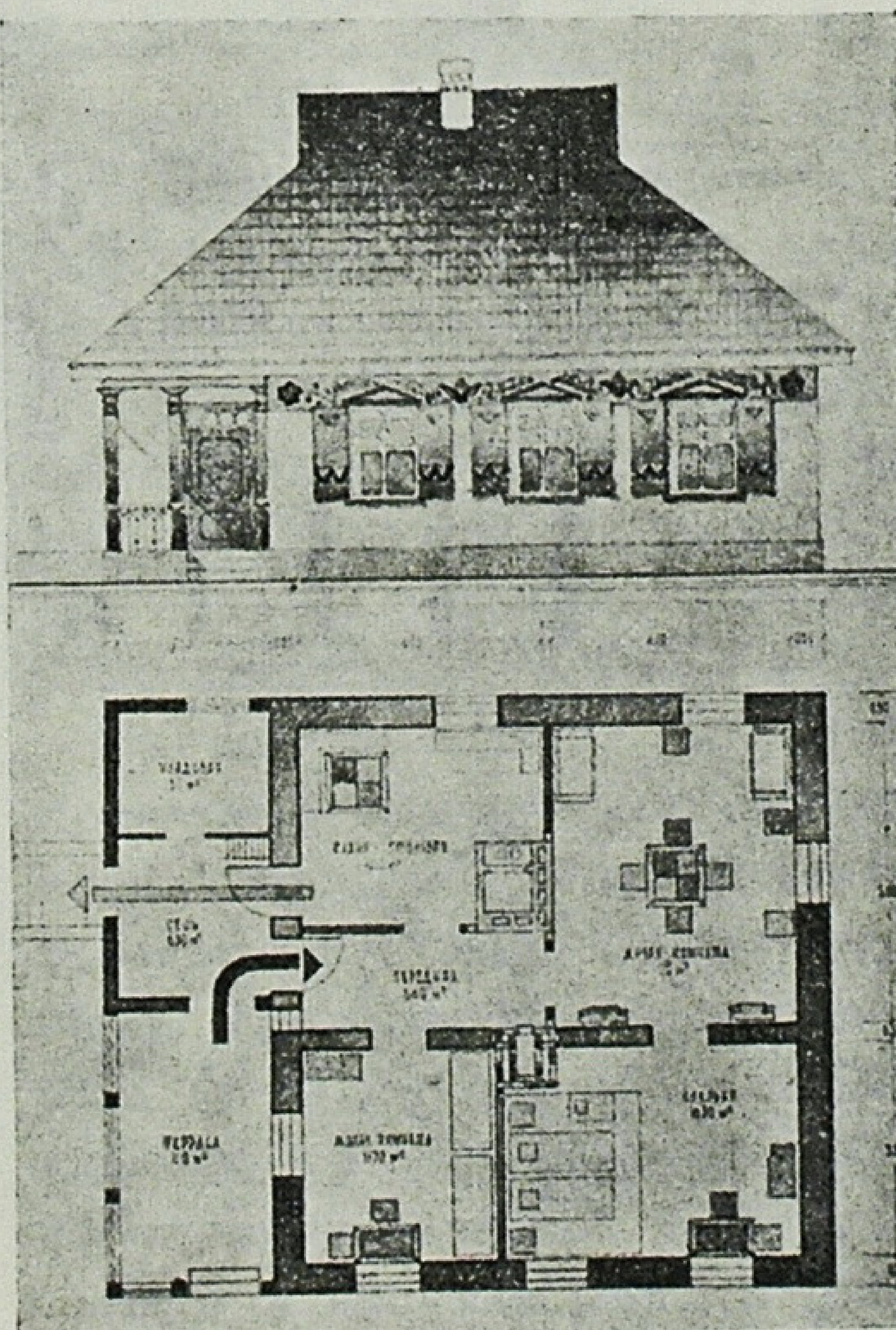
Проф. О. Д. Зейлігер (Одеса) відзначає, що в зв'язку з грандіозним розвитком колгоспного будівництва перед нами на весь зріст стає проблема підготовки кадрів.

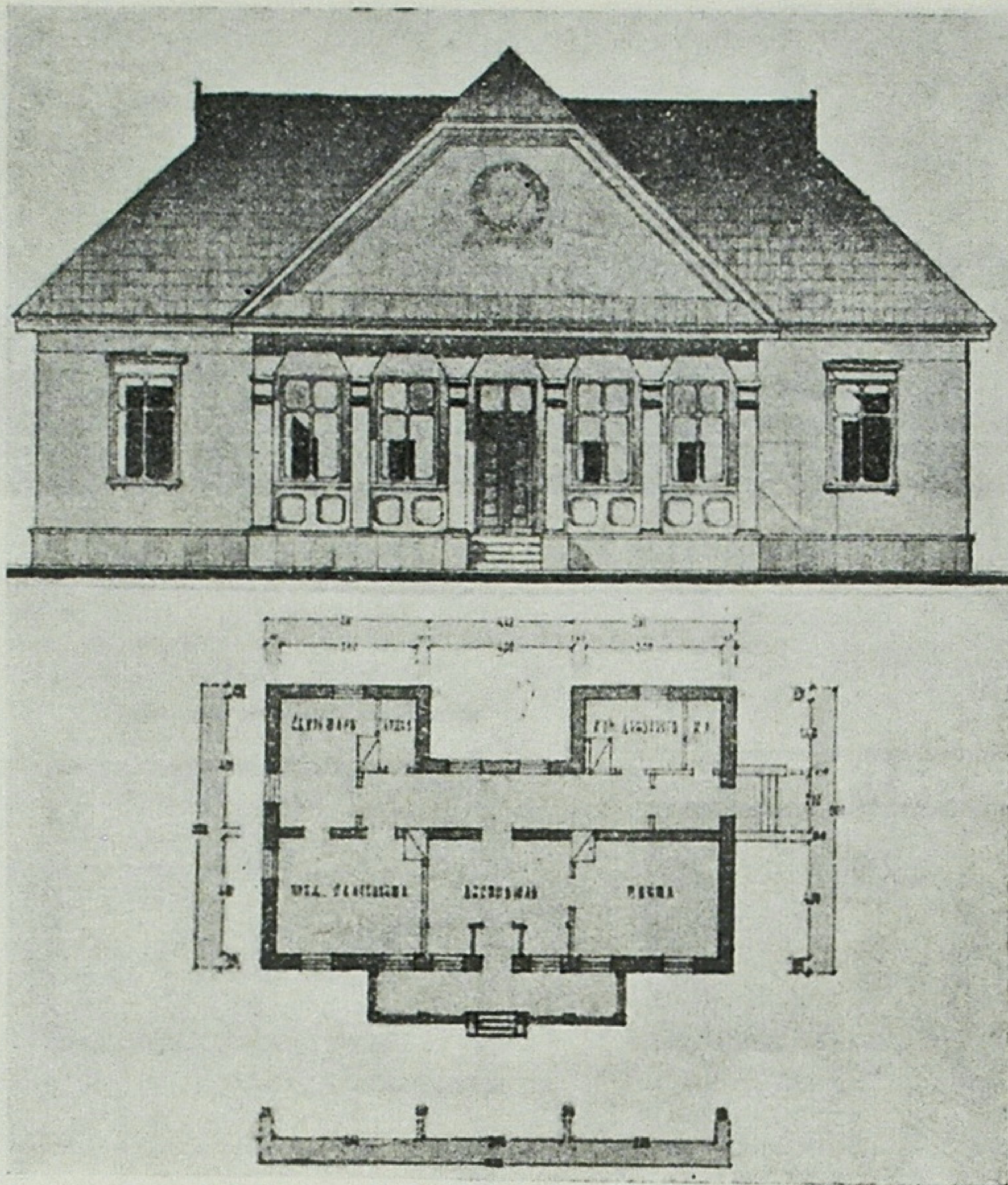
— Здійснення будівництва колгоспного села, — каже проф. Зейлігер, — можливе буде лише при одній умові — коли це завдання виконуватимуть в достатній мірі підготовлені до цього спеціалісти. Як же насправді з кадрами архітекторів у галузі планування і будівництва колгоспів? Треба одверто сказати, що тут не все гаразд. Більшість архітектурних факультетів стоять осторонь цієї великої справи. Не тільки факультети вузів України, а й архітектурні вузи Москви і Ленінграда й досі не працюють над підготовкою кадрів архітекторів, добре обізнаних з складними комплексними завданнями колгоспної архітектури. Тому я думаю, що ми не виконаємо повністю вказівок М. С. Хрущова в справі колгоспного будівництва, якщо не наблизимо архітектурні факультети наших інститутів до тих безпосередніх завдань, що стоять перед нами в галузі колгоспної архітектури.

— Архітектурний факультет Одеського будівного інституту за останні чотири роки щороку включає в обов'язковому порядку ди-

Архіт. І. І. Котков (Інститут інженерів сільськогосподарського будівництва в Полтаві). Житловий будинок колгоспника на 3 кімнати з кухнею-їдальнею. Фасад і план.

I. Kotkov, architecte (Institut d'ingénieurs de la construction agricole à Poltava). Habitation kolkhozienne avec 3 chambres et cuisine-salle à manger. Façade et plan.

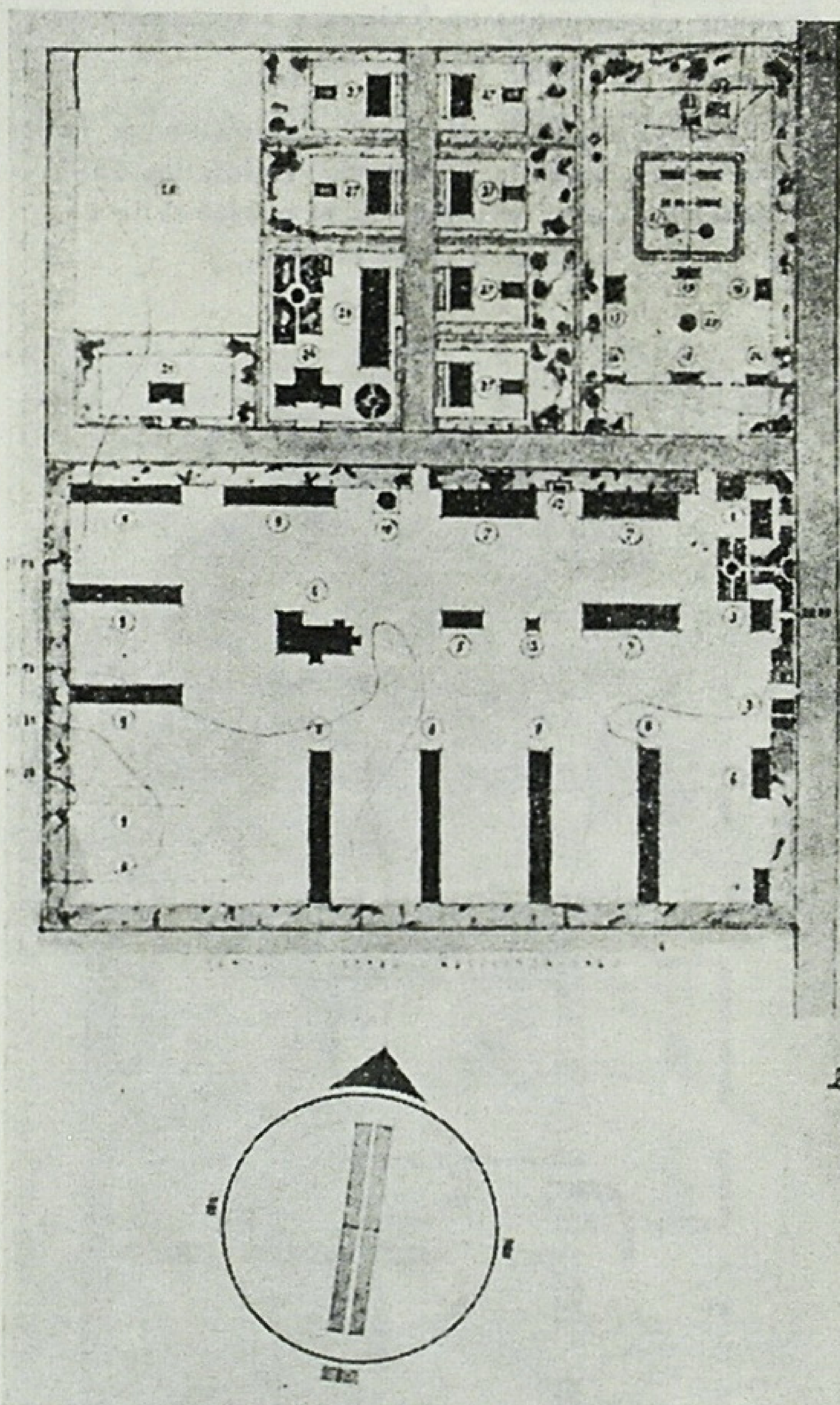

Інститут інженерів сільськогосподарського будівництва в Полтаві. Архіт. І. І. Котков. Проект будинку сільради. Фасад і план.

Institut d'ingénieurs de la construction agricole à Poltava.
I. Kotkov, architecte. Projet de soviet villageois. Façade et plan.

Сільгосппроект НКЗ УРСР. Генплан Червонопавлівської МТС, Лозівського району, Харківської області.

Ateliers d'études de projets du Commissariat du peuple de l'Agriculture de la RSSU. Plan général de la station de machines et tracteurs de l'arrondissement de Lozova, région de Kharkov.

пломний проект з колгоспного будівництва. Ми впевнені, що дипломне проектування на цю тему безперечно дасть позитивні наслідки.

— Потрібно також розширити тематику науково-дослідної роботи, включивши до неї питання архітектури колгоспів. Ми повинні свій творчий досвід і архітектурні знання віддати українському селу й організовано взятись до підготовки необхідних у цій галузі архітектурних кадрів, здатних вкласти в цю роботу весь свій ентузіазм і молоде завзяття.

Г. Л. Швецький-Вінецький (Дніпропетровськ) у своїй промові в комісії житлових і культурно-освітніх споруд зупиняється на загальних композиційних прийомах клубних будівель.

— В основі всіх представлених на виставці проектів клубів лежить принцип міського театрального будинку. За принципом міських театрів розміщується театральний зал, навколо якого замість комплексу театральних приміщень безладно розміщуються клубні кімнати. Мені здається, що таке рішення завдання не цілком правильне.

— Багато запроектованих клубів справляють враження поміщицьких будинків. Вони далекі від образу клубного будинку, потрібного колгоспному селу. Клубний будинок повинен бути основною висотною спорудою всього села. Навряд чи будьяка інша споруда на селі може більше підходити для виконання домінантної ролі. Дуже шкода, що ніхто не спробував вирішити будинок сільського клубу з баштою. Таким способом можна було б вдало вписати будинок клубу в мальовничу природу села, забезпечивши ансамблеву композицію села в цілому.

І. І. Котков (Полтава) на підставі досвіду проектування клубів для колгоспів Полтавської області відзначає, що для масового будівництва потрібно проектувати клуби з залом для 200—250—300 глядачів.

— У нас є колгоспи-мілionери,— каже т. Котков,—які можуть вкласти в будівництво клубу 600—700 тис. крб., але для масового будівництва потрібно проектувати клуби не дорожче 200 тис. крб.

Фойє в колгоспному клубі повинно бути такої форми і мати таку площу, щоб у ньому можна було організувати танці та розваги для колгоспної молоді. Звичайно, для цього фойє в три метри шириною не годиться.

Роздягальню в колгоспному клубі треба проектувати в обов'язковому порядку. Адже заходити в клуб в одязі—некультурно, а наше завдання сприяти підвищенню культурного рівня колгоспного села.

Нове соціалістичне село

Н. П. Мельник—голова колгоспу „Комсомолець“, с. Лісна Колона, Базарського району, Житомирської області.

Голова колгоспу „Комсомолець“ тов. Н. П. Мельник біля проекту реконструкції села Лісної Колони.

Le président du kolkhoze „Komsomolets“ N. Melnyk et son projet de reconstruction du village „Lissna Kolona“.

Будівництво нашого села в основному почалось в 1935 р. До того на місці, де тепер стоїть с. Лісна Колона, стелилось чисте поле і стояв густий ліс. Тут стояло 5 хат, в яких оселились члени сільськогосподарської комуни „Комсомолець“.

Комуна росла і міцніла й виросла в заможний колгосп „Комсомолець“, який в 1936 р. перейшов на статут сільськогосподарської артілі. Одночасно виростало і село „Лісна Колона“. До нього приєднувались маленькі колгоспи, що організувались на сусідніх хуторах, вливались окремі селяни з тих же хуторів і навіть з інших районів. Вони перевозили в с. Лісну Колону свої хати, а більшість колгоспників з активною допомогою всього нашого колективу будували собі нові дерев'яні хати.

За допомогою активістів нашого колгоспу мені вдалось зручно розпланувати це нове село, зробити його культурним, чистим, впорядкованим. Своїми силами ми перенесли в центр села чотирьохкласну школу, що стояла далеко в лісі, на хуторі. Тепер цю школу перетворено в неповну середню школу. В цьому році ми закінчуємо новий будинок для наших сільських ясел. В новому будинку ми організуємо ясла на 50 дітей. В цьому ж році ми переносимо з хутора в село, на кінець вулиці ім. Шевченка, медичну амбулаторію, яка, крім нашого села, обслуговує Рутвинську, Новогутівську і Дубровську сільради. На новому місці амбулаторія буде забезпечена електрикою від колгоспної електростанції та іншими вигодами.

Центр нашого села становлять дві головні вулиці — ім. Леніна і Комсомольська, розташовані паралельно одна одній. Між ними більш як на кілометр тягнеться сад-сквер, який ми насадили ще в 1936/37 р. Все це ми тепер об'єднуємо в одну широку красиву вулицю, що перейменовується в „Проспект ім. Леніна“. Інші 6 вулиць села—вулиця Шевченка, Пушкінська, ім. Карла Маркса, ім. Кірова, Чапаєва і Жовтнева—пролягають перпендикулярно до цих двох головних вулиць і ділять все село на правильні чотирьохкутні квартали.

На всіх вулицях у нас обабіч прокладені кювети для стікання води і тротуари з добре утрамбованого суглинку з домішкою піску. Тротуари мають невеликий схил (в 50 см) до обдернованих кюветів, і з обох боків обсаджені фруктовими деревами й липами.

Хати у нас здебільшого двохквартирні, кожний колгоспник має окремий вихід на свою садибу. В такій квартирі кожний колгоспник має коридор-сіни розміром приблизно в 3×2,5 м, комірчину (2×3) з ходом на горище, кухню-їдальню розміром 3×4 м з двома вікнами у двір і спальню такого ж розміру з вікнами у двір і на вулицю.

Хата з дерева (наш район поліський), зсередини вимазана глиною і вибілена, знадвору вибілена вапном. В кімнатах подекуди є нескладні, простенькі карнизи. Покрівлі процентів на 60 вкриті залізом та осиковою дранкою, а решта—соломою.

Середня вартість такої хати—5—6 тис. крб.

Звичайно, в нашому будівництві ще багато хиб, недокінченого, неоформленого. Є складніші роботи, за які ми самі не наважуємося братись. Ми повинні спорудити в селі клуб, лікарню, хату-родильню, сільмаг, нам потрібний водогін, невеликий радіовузол тощо. В клубі наші колгоспники хотіли б

мати зал на 250—300 місць, 2—3 кімнати для занять гуртків, окрему комсомольську кімнату оборони і більярдну, бо наша молодь дуже захоплюється грою на більярді. Потрібна також роздягальня. Ми зможемо добре палити грубки і одвідувачі нашого клубу охоче роздягатимуться при вході. Ми почали споруджувати став для рибного господарства на 5 га. До нього треба організувати зручні і красиві підходи, спорудити невелику греблю і т. ін.

Треба також влаштувати одиндва добре устаткованих спортмайданчики і дитячий майданчик поблизу ясел.

Щоб вирішити всі ці завдання добре і якісно, нам потрібна допомога архітектора. Архітектори повинні також виправити ті недоліки і недоробки, що є в нашому будівництві.

Практика нашого колгоспу

В. М. Шквар — голова колгоспу ім. Кірова, с. Талдики, Черкаського району, Київської області.

В нашому селі за останні два з половиною роки споруджено 16 нових хат. Будували самі колгоспники, колгосп допомагав їм матеріалами, переважно, лісом, а також тягловою силою, давав теслярів. Хати колгоспники нашого села будують на дві половини. Всередині ці хати мають дві, частіше, три кімнати. Двохкімнатна хата має кухню, їдальню, спальню, сіни, передню і комірчину. Все це—в одній половині хати, а в другій половині колгоспник звичайно тримає сільськогосподарські продукти. Згодом, коли діти підростають і будьхто з них одружується, ця друга половина хати теж перетворюється в житло—для цього досить поставити піч, грубку та відповідні перегородки.

У нас колгоспники вважають за краще мати хату з двох, а де велика сім'я—з трьох кімнат. Тут береться до уваги збільшення за останні роки народжуваності на селі, а особливо, підвищення культурного рівня колгоспної сім'ї.

Діти ходять до школи, і їм треба мати своє місце для занять.

Клуб у нашому селі споруджено з залом на 500 чоловік (у нашому селі 230 дворів). Можливо, що тут ми допустили певне перебільшення, але наші колгоспники вважають, що клуб повинен бути розрахований на 50—60% всього дорослого населення села; на колгоспних зборах за статутом повинно бути не менше 75% працездатного населення. З цієї цифри, нам здається, і треба виходити при визначенні розмірів клубу.

В будівництві нашого села велику роль відіграла наявна в нашому колгоспі бригада будівників на чолі з бригадиром І. З. Качком. До складу бригади входять 4 теслярі, 4 столярі, 2 каменярі і 2 пильщики. Робота членів бригади оплачується трудоднями за нормами виробітку, визначеними правлінням колгоспу. За цими нормами виготовлення вікна, наприклад, розцінюється в 3 трудодні, вхідні двері—4,5 трудодня, фундаментальна цегляна кладка 500 цеглин—1,25 трудодня, побілення 70 кв. м стіни—1 трудодень тощо. На трудодень нашого колгоспу колгоспники одержували по 3 крб. 41 коп. грішми, 2 кг 200 г хліба зерном, 1 кг 200 г картоплі і деяку кількість городини.

Норми розцінки деяких робіт у нас безперечно завищені, їх треба буде переглянути.

Наші вимоги до архітекторів

Ф. І. Дубковецький — голова колгоспу „Здобуток Жовтня“, Тальнівського району, Київської області.

Наш колгосп „Здобуток Жовтня“ має великий практичний досвід господарського, культурного і побутового будівництва на селі. Тільки за останні два роки ми збудували 6 колгоспних хат на 12 квартир і закінчуємо ще три такі ж хати на 6 квартир. Ці квартири мають по дві і три кімнати. Однокімнатних хат ми в своєму будівництві вже зовсім не практикуємо, бо досвід показує, що теперішня селянська сім'я, що складається, скажімо, з 5—6 чоловік, менше ніж двома кімнатами обійтись не може. Адже вимоги нашого колгоспника порівняно з рівнем життя селянина дореволюційного часу набагато зросли.

Однією з важливіших вимог, що їх ставить колгоспник до хати, є економічна конструкція опалення в ній. Нам непотрібно кілька грубок в одному житлі. Треба звичайну кухонну піч проектувати і споруджувати так, щоб вона була придатна і для варіння і для обігрівання всіх кімнат у хаті. В хаті обов'язково повинна бути передня-коридорчик, який замінив би сіни в старій селянській хаті, а також невелика комірчина, в якій можна було б класти всякі невеликі речі господарського призначення.

З більш-менш значних громадських будинків на селі тепер дуже потрібні клуби. Клуб з залом на 200—300 чоловік тепер потрібний майже в кожному селі.

І в цих будинках, на мою думку, найважливішим тепер є питання

про опалення. Грубки, яких у клубному приміщенні буває не одна, а кілька, не завжди задовольняють. Це питання потрібно розв'язувати залежно від місцевості. В поліських районах, наприклад, де багато лісу, клубне приміщення з пічним опаленням вцілому задовольняє. А в районах степових і навіть лісостепових, де дрова дефіцитні, в клубі повинно бути просте, бодай найпримітивніше, центральне опалення. Завдання наших архітекторів і будівників — спроектувати для цього найбільш економне і дешеве пристосування.

Залежно від цього вирішується і питання про роздягальню, про гардеробне приміщення в клубі, навколо якого є багато суперечок. Там, де приміщення буде добре опалене, наш колгоспник охоче користуватиметься гардеробом і при вході в зал та в інші клубні приміщення скидатиме верхній одяг.

В клубі, крім залу для глядачів на 200—300 чоловік, бажано мати три кімнати для роботи гуртків, кімнату для оборонної роботи, кімнату для відпочинку і культурних розваг. Велике фойє, яке можна бачити в деяких проектах сільських клубів, — зайве. Краще мати маленьке фойє, але більше окремих кімнат. Для бібліотеки-читальні слід виділити одну кімнату, але достатніх розмірів.

Дитячі ясла повинні міститись в центрі села, щоб матерям зручно було доставляти туди дітей. При яслах або недалеко від них повинен бути організований дитячий майданчик. Село потребує добрих спортивних майданчиків, які обов'язково слід влаштовувати недалеко від клубу або в сільському парку культури і відпочинку. При клубі повинен бути парк.

Особливу увагу треба звернути на благоустрій і зовнішній вигляд сільських вулиць. Вулиці повинні мати в ширину в середньому 20 метрів. Обабіч вулиць повинні бути простенькі тротуари завширшки в 1,5 метра з місцевих матеріалів (камінь або цегла), або хоч з добре утрамбованої землі з домішкою піску. Тротуари повинні бути обсаджені зеленню, фруктовими або іншими деревами.

Таким ми уявляємо собі впорядковане колгоспне село.

Резолюція V пленуму правління Спілки радянських архітекторів УРСР

Заслухавши доповіді і повідомлення Сільгосппроекту Наркомзему УРСР, Сільгосппроекту Наркомзему СРСР, Діпроміста УРСР, Полтавського інституту інженерів сільськогосподарського будівництва, науково-дослідного інституту комунальної гігієни, Академії Архітектури СРСР і Шкілпроекту Наркомосвіти УРСР про досвід і завдання в плануванні, будівництві і благоустрої колгоспного села, V пленум правління Спілки радянських архітекторів УРСР постановляє:

I. Планування і соціалістична реконструкція колгоспного села

Грандіозні успіхи, яких досяг Радянський Союз під керівництвом партії Леніна — Сталіна в усіх галузях народного господарства, в соціалістичній індустріалізації країни, забезпечили перемогу колгоспного ладу на селі і могутній розвиток соціалістичного сільського господарства.

На цій основі перед трудящими нашої країни, перед нашою державою поставлено на весь зріст історичне завдання соціалістичної перебудови села, дальшого розвитку процесу ліквідації протилежності між містом і селом.

За роки сталінських п'ятирічок наша країна пішла далеко вперед по шляху соціалістичної реконструкції села. В результаті зселення хуторів, освоєння нових економічних районів, організації численних МТС, МТМ і радгоспів, в результаті корінної перебудови і піднесення на найвищий технічний рівень колгоспного сільського господарства, в СРСР побудовані тисячі нових сіл. Існуючі села стали невпізнанними: виросли сотні тисяч нових будинків, господарських споруд, шкіл, лікарень і клубів, що стали маяками виросли культури і розквіту колгоспного села.

Але слід відзначити, що процес соціалістичної перебудови села дав би ще значніші наслідки в створенні нового архітектурно-художнього обличчя села, в боротьбі за поліпшення його санітарно-гігієнічного стану, задоволення житлово-побутових вимог колгоспного селянства, якби не було істотних недоліків як у самому будівництві на селі, так і в організації його.

Основними недоліками пленум вважає:

а) відсутність єдиного науково-технічного центру для керування і практичного здійснення всіх заходів, зв'язаних з реконструкцією сіл на Україні;

б) спеціальні проектні організації, що повинні обслуговувати сільське будівництво, недозволенно відстають від потреб села.

Єдина республіканська проектна організація системи Наркомзему УРСР — Сільгосппроект не проводить наукової і дослідної роботи, не видає потрібної колгоспному будівництву літератури і в теперішній час сама потребує зміцнення свого керівництва. В наслідок цього будівництво на селі здебільшого провадиться без планів і без проектів. В центрі сіл, серед житлових кварталів нерідко споруджуються ветеринарні лікарні з заразними відділами, школи споруджуються на проїзних шляхах, розміщення господарських дворів не пов'язується з землекористуванням, джерела водопостачання і колгоспні стави забруднюються стічними водами в наслідок неправильного розміщення утильзаводів, тваринницьких ферм тощо.

Зовсім неправильним треба вважати стан, при якому над будівництвом, що провадиться на колгоспні кошти, немає ніякого архітектурно-будівного контролю і воно, як правило, ведеться без проектів;

в) не провадиться серйозна систематична робота над типізацією окремих частин плану села.

Типові проекти окремих споруд теж не скрізь застосовуються. За останні 5—7 років у Радянському Союзі було споруджено до 2.866 тисяч різних споруд виробничого призначення, з них тільки 800 тисяч — за типовими проектами.

Соціально-культурне і житлове будівництво ще в меншій мірі охоплено типовим проектуванням, воно провадиться, в основному, в порядку колгоспної самодіяльності.

Більшість майстрів архітектури по суті не виявляють справжнього інтересу до колгоспного будівництва і не беруть практичної участі в розроблюванні проектів для колгоспного села;

г) пленум відзначає, що нормалізацію присадибних ділянок в значній частині сіл проведено механічно, звичайним відрізуванням зайвої площі садиб серед кварталів, а тому в багатьох селах утворились неорганізовані території, що не використовуться.

Наявні в селах надмірно великі квартали (до 40—60 га) потребують організації. Такі квартали теж ускладнюють здійснення планувальних заходів і висувають необхідність перегляду існуючих правил і норм.

Дуже важливим заходом щодо широкого охоплення плануванням і благоустроєм колгоспних сіл пленум вважає розробку ілюстрованих правил планування, забудови і благоустрою колгоспного села. Ці правила повинні передбачати найсуворішу дисципліну в забудові села. Жодна споруда, навіть в садибі колгоспника, не повинна бути в протиріччі з проектом, прийнятим для забудови.

Правила повинні передбачати обов'язкове і раціональне використання типових проектів окремих елементів сільського плану: господарських дворів, парків-садів, садиб колгоспників, житлових будинків, громадських будівель, профілів вулиць тощо. В правилах повинні бути дані вказівки про застосування зазначених типових проектів залежно від конкретних умов.

В правилах повинні бути передбачені вказівки:

а) про аналіз сучасного села;

б) про складання схеми функціонального розподілу всієї території села (житлові квартали, центр села, господарські двори і ферми колгоспів, зелені насадження, територія, що не заселюється, тощо);

в) про розміщення сітки радянських, соціально-культурних, побутових і господарських установ і підприємств, окремо кожного виду (сільрада, будинки правлінь колгоспів, клуби, школи, дитячі садки, дитячі ясла, лікувальні установи, лазні, пожежні, електростанції, території підприємств місцевої промисловості і т. д.).

В правилах окремо повинні бути наведені такі випадки стану колгоспного села, в яких благоустрій села є основним фактором його реконструкції.

Правила планування, забудови і благоустрою повинні відбивати вимоги районного планування, особливо щодо розміщення об'єктів соціально-культурного будівництва і виробничих центрів (МТС, МТМ) і відповідати завданням забудови як районних центрів сільського типу, так і колгоспних сіл.

Пленум вважає неприпустимою відсутність нормативів планування і благоустрою села і визнає за потрібне, щоб Сільгосппроект разом з Діпромістом та інститутом комунальної гігієни видали такі норми.

Щоб налагодити суворий контроль над будівництвом у селах, районних центрах і радгоспах, пленум вважає за потрібне встановити інститут управлінь обласних архітекторів при обласних радах депутатів трудящих. Цим управлінням повинно бути надано право дозволяти будівництво і припиняти його в разі порушення встановлених правил.

Пленум вважає, що повинен бути створений в особі Сільгосппроекту Наркомзему УРСР справжній науково-методологічний і проектний центр. Для цього існуюча організація Сільгосппроекту повинна бути зміцнена кадрами і забезпечена коштами.

Одночасно слід розгорнути роботу обласних проектних організацій в галузі проектування сільських населених місць, сільськогосподарських споруд і громадських будівель.

Розробка типових проектів повинна бути організована як на основі рекомендованих пленумом матеріалів і проектних рішень, так і через організацію конкурсів.

Пленум відзначає, що в більшості поданих проектів планування колгоспних сіл і проектів садиб не відбиті і не враховані планувальні особливості колгоспного села. Тільки небагато робіт являють собою позитивний приклад розробки планування села з урахуванням основних вимог і конкретних умов села.

В поданих на пленум проектах планування колгоспних сіл, розроблених Полтавським інститутом інженерів сільськогосподарського будівництва є нічим необгрунтовані надуживання в рішенні і забудові площ; немає в проектах чіткої архітектурної організації села в розумінні композиційного рішення (геометрична

сітка з непотрібними вулицями двохбічних проїздів, розміщення в центрі села футбольного поля відірвано від парку, дитячих установ поруч з клубом і кооперативом на майдані), а також немає ясного пов'язання з виробничими центрами (господарські двори, ферми тощо).

Ці роботи (проекти планування сіл колгоспу ім. Шевченка та ім. Куйбишева) свідчать про недостатній якісний рівень підготовки кадрів Полтавським інститутом.

Пленум доручає президії правління Спілки радянських архітекторів порушити питання перед ВКВШ і НКЗ СРСР про здійснення відповідних заходів, спрямованих на підвищення якості підготовки кваліфікованих спеціалістів і на зміцнення керівництва кафедри проектування й планування провідними архітекторами.

З поданих проектів планування сіл пленум вважає кращим проект планування і реконструкції с. Зачепилівки, Харківської області, складений Діпромістом УРСР.

В композиційному рішенні генерального плану враховано зв'язок житлового сектора з господарською частиною колгоспів; правильно розміщена сітка радянських, соціально-культурних, побутових, господарських установ і підприємств; враховано природні умови і рельєф місцевості.

Проект планування садиби колгоспника з довжиною ділянки по фронту вулиці в 30 м дає повну організацію і правильне використання території садиби з урахуванням специфіки особливостей господарської частини житла колгоспника.

Пленум рекомендує, як один з типів садиб, який можна використати, проект садиби, розроблений Діпромістом УРСР.

Відзначити, як позитивне рішення, проект села Ново-Можарово, Харківської області, розроблений Сільгосппроектом Наркомзему УРСР. В цьому проекті враховано природні умови і рельєф місцевості, встановлено проектний взаємозв'язок заселюваної частини села і господарського центру, правильно намічено культурно-побутове обслуговування населення.

Пленум відзначає велику роботу, яку провів інститут комунальної гігієни щодо вивчення питань планування і благоустрою колгоспного села.

Пленум вважає, що роботи в галузі благоустрою повинні бути нерозривно зв'язані з планувальними заходами, бути їх складовим елементом.

З цього погляду дуже бажаним і необхідним є зв'язок інституту комунальної гігієни з проектно-планувальними організаціями, а також використання ними в своїй роботі розроблених інститутом норм і правил благоустрою.

Пленум особливо відзначає велику роботу щодо планування і забудови колгоспу „Комсомолець" (с. Лісна Колона, Базарського району), проведену з ініціативи і силами самих колгоспників та керівника колгоспу т. Мельника.

Пленум доручає президії правління Спілки спеціально вивчити забудову і планування цього села, висвітлити в пресі і подати кваліфіковану допомогу колгоспові в дальшому здійсненні забудови і благоустрою.

Відзначити також ініціативу колгоспників с. Левади, Смотрицького району, Кам'янець Подільської області, в реконструкції свого села і організувати необхідну допомогу цьому селу, прикріпивши до нього спеціального архітектора.

Журнал „Архітектура Радянської України" недостатньо висвітлював питання планування і благоустрою колгоспного села. Пленум доручає тов. Головку (відповідальний редактор журналу) надалі розширити розділ журналу, присвячений колгоспному селу.

Вихід з друку праць Українського інституту комунальної гігієни і Діпроміста є дуже позитивним фактом, але тираж цих видань зовсім недостатній і не може задовольнити дедалі більшої потреби в такій літературі.

Пленум вважає, що надалі повинен бути значно збільшений випуск літератури з питань планування і забудови колгоспного села.

Пленум вважає, що схвалені типові проекти надалі слід випускати масовими тиражами за доступну ціну.

II. Проектування житла колгоспника

Заможне культурне життя колгоспного села викликало широке будівництво нових зручніших двох- і трьохкімнатних житлових будинків колгоспників з виділенням кухні або кухні-їдальні в самостійну кімнату, поліпшеним освітленням приміщень тощо.

На розвитку житла колгоспника в великій мірі позначається культурний вплив міста, який виявляється в застосуванні нових видів меблів, обстановки, устаткування тощо.

Не зважаючи на створені колгоспним ладом сприятливі умови в житловому будівництві на селі є ряд серйозних недоліків:

а) будівництво житлових будинків колгоспників, як і раніш, має самодіяльний характер, немає необхідної кваліфікованої допомоги і технічної консультації. Кількість будівних бригад у колгоспах недостатня;

б) немає доступного колгоспникові інструктивного матеріалу в вигляді плакатів з типовими проектами, популярної технічної літератури про житлове будівництво;

в) недостатньо розвинене експериментальне проектування для розробки найбільш прийнятних типів житла раціональних конструкцій; зовсім немає дослідно-показового будівництва, кращими зразками якого могли б скористуватись колгоспники і будівні бригади колгоспів;

г) в умовах дефіцитності на селі деяких будівних матеріалів (пиломатеріали, скоб'яні вироби, прилади для грубок), відчувається гостра недостача черепиці і цегли, для виробництва і найширшого розвитку яких на селі є всі необхідні умови;

д) виготовлення окремих будівних деталей (віконні рами, двері, гончарні, димові труби і ін.) підприємствами місцевої промисловості й промкооперації і досі не налагоджено;

е) і досі залишається нерозв'язаним питання про раціональні типи огрівальних і кухонних печей для сільського будинку;

ж) зовсім недостатню увагу житловому будівництву на селі приділяють органи Наркомзему;

з) секції колгоспного будівництва при обласних відділах Спілки працюють не досить активно, малоконкретно і не зв'язані в своїй роботі з селом та місцевими земельними органами.

В питаннях про тип житлового будинку колгоспника і про організацію нового будівництва на селі пленум постановляє:

1. Основним типом житлового будинку колгоспника слід вважати будинок на одну сім'ю. Одночасно відзначити, що досвід колгоспу „Здобуток Жовтня", Тальнівського району, Київської області, дає підставу говорити про допустимість в окремих випадках, за бажанням колгоспників, блочних будинків на дві сім'ї.

2. Виходячи з середнього складу колгоспної сім'ї в 5—6 чоловік, найдоцільнішим слід вважати житловий будинок з 2—3 житлових кімнат.

3. Площа двох житлових кімнат повинна дорівнювати не менше 20 кв. м, а трьох кімнат — 40 кв. м; мінімальною площею однієї кімнати слід вважати 10—12 кв. м.

4. При проектуванні нових житлових приміщень слід передбачати кухні-їдальні або окремі кухні на 8—12 кв. м (без площі печі); на садибі бажано передбачати літню кухню під навісом.

5. Вважати доцільним спорудження теплої передньої (площею до 5 кв. м), перед якою повинні бути холодні сіни; рекомендувати влаштування веранд (відкритих або засклених).

6. Слід передбачати комірчину на 2—5 кв. м для невеликих запасів продуктів, господарських речей і інших предметів.

7. В окремих випадках, в порядку дослідно-показовому, доцільно рекомендувати в будинках передових колгоспників влаштування теплих вбиралень (типу люфт-клозет).

8. Світловий коефіцієнт житлових приміщень слід брати за відповідними нормами.

9. Нормальна висота житлових приміщень повинна становити не менше 2,8 м.

10. Проекти житлових будинків потрібно розробляти в нерозривному зв'язку з плануванням садиби, з чітким розміщенням сільськогосподарських служб, організацією саду і ін. Ці проекти повинні бути розраховані на використання місцевих будівних матеріалів і маломірного лісу, залежно від умов окремих областей і районів України.

11. Архітектурно-художній образ української хати повинен вирішуватись з урахуванням кращих традицій українського народного зодчества, навколишнього ландшафту і українського колориту з урахуванням всіх досягнень нової будівної техніки.

12. Пленум відзначає, що поряд з спорудженням нових будинків село посилено реконструює старий житловий фонд, пристосовуючи його до нових умов. Ця ініціатива села вимагає уваги і підтримки в такій же мірі, як і нове будівництво.

При реконструкції старих жител слід організовувати не менш двох житлових приміщень, збільшуючи житлову площу за рахунок площі підсобних приміщень (сіней, комір) і часткового виносу їх за периметр капітальних стін, в прибудови і надвірні будівлі.

13. Пленум вважає за потрібне відзначити роботу Діпроміста УРСР, Сільгосппроекту Наркомзему УРСР, Українського центрального інституту комунальної гігієни в галузі проектування колгоспного житла.

Пленум також відзначає виявлену ініціативу здібних архітекторів: тт. Касьянова О. М., Тацiя О. О., Буценка А. Є, Андрущенка Г. І., Коткова І. І. та Повстенка О. І., які за останні роки включились до роботи над проектуванням для колгоспного села.

14. З поданих на виставку проектів колгоспного житла пленум рекомендує такі проекти, що за своїми планувальними рішеннями можуть бути взяті за основу типових проектів після виправлень відповідно до ухвалених пленумом рішень:

а) проект Сільгосппроекту Наркомзему УРСР — будинок на одну кімнату з кухнею (автор архіт. Андрущенко Г. І.);

б) проект Укрцивільпроекту під девізом „Соняшник";

в) проект Діпроміста УРСР — будинок на одну кімнату з кухнею (автор архіт. Касьянов О. М.);

г) проект Діпроміста УРСР — будинок на дві кімнати з кухнею (автор архіт. Касьянов О. М.);

д) проект Діпроміста УРСР — будинок на дві кімнати з кухнею, другий варіант (автор архіт. Касьянов О. М.);

е) проект Українського центрального інституту комунальної гігієни — будинок колгоспника на дві кімнати з окремою кухнею (автор архіт. Фіногенов Н. Н.);

ж) типовий проект житлових будинків Сільгосппроекту Наркомзему СРСР;

з) проект архіт. Коткова І. І.— будинок на дві кімнати з кухнею;

і) проект архіт. Коткова І. І.— будинок на дві кімнати з кухнею — другий варіант;

к) проект архіт. Коткова І. І.— будинок на три кімнати з кухнею;

л) проект архіт. Куниці К. Н.— будинок на одну кімнату з кухнею.

Наркомземові України потрібно узагальнити досвід типового проектування колгоспного житла. На підставі цього досвіду і результатів дальших конкурсів видати альбом рекомендованих типових проектів.

Вважати за потрібне, щоб центральний інститут комунальної гігієни і Сільгосппроект Наркомзему УРСР розробили раціональні огрівальні і кухонні печі для колгоспного житла.

Доручити Сільгосппроектові Наркомзему УРСР опрацювати номенклатуру і типи меблів, потрібних для сільських житлових будинків; з приводу проектування меблів потрібно звернутися з спеціальним листом до тресту „Укрмеблі".

Треба, щоб сільськогосподарські артілі збільшили допомогу своїм членам у будівництві, зокрема, через широку організацію будівних бригад.

III. Будівництво сільських клубів

В умовах колгоспного села клуб є центром культурно-освітньої і політико-виховної роботи в колгоспі. За розмірами і архітектурною значимістю будинок клубу повинен домінувати в колгоспному селі. Будинок колгоспного клубу треба споруджувати в пов'язанні з загальним плануванням колгоспного села, по можливості, на підвищеній, найбільш мальовничій ділянці, в оточенні зелених насаджень або в парку, бажано поблизу водоймища або ріки.

Об'ємне рішення клубу повинно бути розраховане на те, щоб будинок було видно звідусіль; його архітектура повинна вирішуватись в простих лаконічних формах з урахуванням творчого використання багатющої спадщини українського народного зодчества, що є одним з найважливіших завдань у створенні образу радянської громадської споруди.

В композиції плану колгоспного клубу потрібно домагатись не тільки вирішення функціональних завдань, а й найкращої архітектурно-просторової організації, щоб були створені повноцінні інтер'єри основних приміщень клубу. На вирішення, розробку і архітектурне оформлення інтер'єрів треба звернути найсерйознішу увагу.

Пленум вважає за доцільне покласти в основу проектування колгоспного клубу програми, розроблені Академією Архітектури СРСР і Шкілпроектом Наркомосвіти УРСР.

Найдоцільнішими слід вважати клуби з залом для 200—300 глядачів,— такі клуби найбільш поширені.

Зважаючи на те, що в окремих випадках є потреба в клубах інших розмірів, вважати також за доцільне розробити типові проекти клубів з залом для 400—450 глядачів і малих клубів з залом на 150 місць, вирішених за принципом об'єднання залу і фойє.

Кількість приміщень повинна бути обмежена, але всі вони мають бути раціонально використані для різної клубної роботи в різний час робочого дня клубу.

Нормативи приміщень залу для глядачів, фойє і вестибюля, що застосовується тепер при проектуванні клубів і театральних будинків в міських умовах, при проектуванні колгоспних клубів повинні бути переглянуті з метою зменшення і максимального наближення до реальних умов села. Норму на одного глядача в залі 0,7 м² треба зменшити в результаті раціонального планування місць.

Доручити Шкілпроектові УРСР обгрунтувати межі зменшення цієї норми відповідними дослідженнями і результати цих досліджень повідомити на засіданні правління Спілки радянських архітекторів УРСР.

Вестибюль може бути доведений до мінімуму, а в ряді малих клубів перетворений у вхід в вигляді розвиненого тамбура з виділенням гардеробу в окреме приміщення, що може бути використане влітку для інших потреб; в зв'язку з тим, що в умовах колгоспного клубу фойє здебільшого виконує трохи інші функції, ніж звичайно в кіно або театрі, площа фойє може бути взята в межах 50—60% від площі залу для глядача.

Кількість клубних приміщень від двох у малих клубах до 3—4 у великих клубах цілком забезпечить всі види клубної роботи. В обох випадках, крім клубних кімнат, повинно бути передбачено окреме приміщення для бібліотеки-читальні.

Кімнати для артистів при сцені-естраді повинні бути розміщені з урахуванням можливості використання їх і для іншої клубної роботи.

При складанні типових проектів потрібно розробити для кожного типу проект устаткування сцени і кіноапаратної.

Оркестрові ями слід проектувати тільки в великих клубах.

В зв'язку з тим, що в більшості сіл покищо немає водопроводу і каналізації, вбиральні слід розміщувати поза будинком клубів.

Основним покрівельним матеріалом слід визнати черепицю.

Одночасно потрібно поставити питання про відновлення ряду заводів цегли і черепиці та гончарних виробів (Полтавська область) і про розширення виробництва шиферних покрівельних матеріалів та гонту, що можуть бути використані і для інших будівель.

Крім застосовуваного опалення грубками, потрібно, для зручності в експлоатації і здешевлення, опрацювати питання про застосування центральної системи опалення.

Вважати за потрібне, щоб Шкілпроект опрацював нові типові проекти шкіл сільського типу: симетричні і асиметричні рішення,— залежно від розмірів ділянок, орієнтації тощо.

В проектах дитячих садків для колгоспів слід передбачати відкриті веранди.

Вважати за можливе проектування дитячих садків і дитячих ясел в одних будинках.

Пленум відзначає ініціативу і позитивну роботу, яку останнього часу виконав колектив архітекторів Шкілпроекту Наркомосвіти УРСР щодо ескізного проектування різних типів колгоспних клубів.

IV. Будівництво сільськогосподарських споруд

Особливу вагу в будівництві колгоспного села як за своїм народногосподарським значенням, так і за капіталовкладеннями мають різноманітні господарські споруди колгоспів та МТС. Цей вид будівництва не забезпечений в належній мірі технічним керівництвом. Випадки, що про них розповіли колгоспники в своїх виступах на пленумі, говорячи про те, що невдало споруджені сільськогосподарські будівлі доводиться розбирати, є характерними для багатьох колгоспів.

Невдале розміщення будівель у плані села, погана якість робіт, що приводить до швидкого зносу і руйнування споруд, незручні плани, що утруднюють експлуатацію сільськогосподарських будівель — все це є великим гальмом у будівництві.

Великі розміри сільськогосподарських споруд, сконцентрованих в одному місці, наявність у них таких висотних частин як силосні башти, вітродвигуни і ін., дають в руки проектувальника додаткові можливості в створенні нового архітектурного образу села. Прикладом такого ефектного архітектурного використання об'єму силосної башти може бути поданий на пленум проект тваринного двору з силосною баштою, розроблений Сільгосппроектом Наркомзему УРСР (автор — архіт. Андрущенко).

Відзначаючи велику роботу, що її провели Сільгосппроект Наркомзему СРСР і Сільгосппроект Наркомзему УРСР в опрацюванні проектів господарських тваринних і інших будівель, пленум одночасно вказує на потребу розширення їх асортименту з метою цілковитого задоволення вимог, що виникають

залежно від конкретних умов сіл (різноманітність щодо місткості, будівних матеріалів, кліматичних умов тощо).

Поряд з типовими проектами окремих господарських споруд Сільгосппроект повинен опрацювати схеми типового розміщення їх у господарських дворах колгоспів, на тваринницьких фермах і ін. В основу планування повинно бути взято розміщення споруд з урахуванням архітектурно-будівних, функціональних, санітарно-гігієнічних і протипожежних вимог в різних умовах рельєфу місцевості, переважних вітрів, орієнтації щодо частин світу і потужності елементів, що проектуються.

Не менш важливим питанням, на яке повинні звернути свою увагу проектні організації, є опрацювання різних типів підсобних споруд у садибах колгоспників: корівники, свинарники, приміщення для зберігання продуктів, льодовні, льохи тощо.

* * *

З метою організації керівництва і впорядкування будівництва на селі пленум вважає за потрібне здійснити такі заходи:

1. Треба поліпшити укомплектування обласних і районних земельних управлінь кадрами кваліфікованих будівників.

2. Місцевій промисловості і промкооперації потрібно розширити виробництво місцевих будівних матеріалів і будівних деталей.

Доручити президії правління Спілки розробити з цього питання конкретні пропозиції і надіслати їх до відповідних наркоматів.

3. Великого практичного значення повинно набрати дослідне будівництво за типовими проектами, яке повинно допомогти вкоріненню на селі нових конструкцій, нових будівних матеріалів і раціонального планування. Дослідне будівництво одночасно дасть змогу виявити і ліквідувати всі недоліки в проектуванні.

4. Треба перебудувати роботу секцій колгоспного будівництва при обласних правліннях Спілки радянських архітекторів. Обласні організації Спілки повинні поставити питання колгоспної архітектури в центрі своєї творчої діяльності.

Навколо секцій повинен бути створений широкий актив архітекторів, інженерів, агрономів і інших спеціалістів різних галузей сільського господарства. До роботи треба залучити не тільки архітекторів, що працюють в ґалузі колгоспного проектування, а й старих майстрів. Секції повинні глибше вивчати діяльність проектних організацій, що обслуговують потреби села, заслуховувати творчі звіти колективів і окремих архітекторів, налагодити тісний зв'язок з обласними і районними земельними органами і колгоспами своєї області для організації можливої допомоги їм в питаннях будівництва і архітектури.

Обласним правлінням Спілки радянських архітекторів спільно з обласними земельними управліннями треба організувати короткострокові курси для колгоспних будівних бригад.

Пленум закликає всі проектні організації, будівні інститути, архітекторів та інженерів-будівників взяти найактивнішу участь в конкретній роботі по проектуванню, будівництву і благоустрою села, щоб наше колгоспне село відповідало його культурному ростові і матеріальній забезпеченості колгоспників, щоб наші села були перетворені в найбільш благоустроєні населені місця квітучої Радянської України, яка разом з усіма народами могутнього Радянського Союзу будує своє щасливе соціалістичне життя під мудрим керівництвом великого Сталіна.

ХРОНІКА

Проект парку колгоспу ім. Дімітрова

Група працівників Харківського інституту інженерів комунального господарства в складі професора інституту, доктора сільськогосподарських наук А. І. Колесникова, декана архітектурного факультету, доцента архітектури Б. І. Пушкарьова та аспіранта кафедри архітектури А. М. Пащенка розробила технічний проект парку колгоспу ім. Дімітрова, Лозівського р-ну, Харківської області.

Парк буде мати територію в чотири гектари. На цій невеличкій ділянці розташовується клуб на сто п'ятдесят чоловік, фізкультурні майданчики, футбольне поле розміром 45 × 90 метрів, смуги військових занять з перешкодами, майданчик для танців, естрада для вистав і кіно на відкритому повітрі та дитячий майданчик.

Парадною частиною парку є 160-метрова алея. На протязі вісьмидесяти метрів вона має вісім метрів завширшки. На всю її довжину посередині тягнеться квітник шириною в два метри. Далі алея стає вужчою і затишнішою: вона має 6 метрів завширшки, а тому дерева над алеєю з'єднають свої крони.

Крім цієї алеї парк матиме багато мальовничих доріжок, галявин, куточків. В парку буде побудовано легкі бесідки тощо.

Дуже старанно в проекті підібрано асортимент дерев різних порід, декоративних кущів тощо. Все це буде утворювать мальовничий вигляд парку. Матеріали для посадки беруться з Лозівського питомника. Тепер колгосп підготовляє грунт для парку. Восени буде проведено посадку дерев.

Проект парку колгоспу ім. Дімітрова експонується на Всесоюзній сільськогосподарській виставці в Москві.

В проектній конторі Сільгоспбудпроекту

Сільгоспбудпроект, як проектна контора Наркомзему УРСР існує лише з січня 1940 року. Вона має своїм завданням давати проектні матеріали для колгоспного будівництва. Тепер в конторі працюють сорок два чоловіки архітекторів, інженерів-будівельників, сантехніків, енергетиків, геодезистів тощо. За цей порівняно короткий час конторою розроблено і затверджено наркомземом більше як сорок різних типових проектів сільськогосподарських будівель: житлові будинки, культурно-побутові споруди, скотарні, виробничі будівлі тощо.

Серед проектів виробничих будівель цікаві своєю оригінальністю типові проекти водяних двох поставних млинів, що устатковуються гідротурбінами пропелерного типу. Особливість цих гідротурбін полягає в їх простоті: вони можуть бути здійснені власними силами любого колгоспу. Ще більш цікавий об'єкт знаходиться зараз в стадії розробки. Це проект вітряного млина. Відмінність його від всім відомих вітряків полягає в тому, що тут ми не маємо звичайної важкої башти. За розроблюваним проектом вона набуває легкої, ажурної форми на зразок металічної каркасної вишки, але зроблена вона з дерева. Лише знизу, де саме знаходиться постав млина, каркас зашитий дошками або іншими будівельними матеріалами (камиші тощо).

Така конструкція млина дає можливість зменшити витрати цінних будівельних матеріалів. Розмах крил в новому вітряку значно зменшується, але в той же час потужність млина збільшується майже на 50%. Цікаво також те, що крила весь час автоматично настроюються на вітер.

За рік існування Сільгоспбудпроекту ним розіслані на вимоги колгоспів три тисячі п'ятсот десять екземплярів проектів скотарських споруд, 535 виробничих, 300—культурно-побутових, 2365 ветеринарних споруд тощо.

Вимоги колгоспного села так різноманітні, що конторі потрібно ще дуже наполегливо працювати над збільшенням асортименту типових проектів. Наявні типи не завжди відповідають конкретним умовам села.

Представники колгоспу ім. Кагановича, Браславського району, Вінницької області, наприклад, приїхали 20/V ц. р. в Сільгоспбудпроект з метою одержати проект клубу з залом на 350—400 чоловік, але обов'язково з прямокутною конфігурацією плану. Існуючі „теобразні" плани, що є в конторі, за місцевими умовами їм не підходять. Укрсільгоспбудпроект не зумів задовольнити їх вимогу: такого проекту контора не має.

Укрсільгоспбудпроект потребує більш живого і конкретного керівництва з боку будівельного відділу Наркомзему УРСР.

Видання матеріалів п'ятого пленуму правління Спілки радянських архітекторів УРСР

На виставці V пленуму Українського правління СпРАУ було виставлено багато цінних проектів будівництва колгоспного села. Значну частину з цих проектів пленум визнав такими, які можна з невеликими коректививами рекомендувати для здійснення в селах УРСР як типові. На виконання цього рішення, після виправлення в проектах вказаних пленумом помилок, проектними організаціями та авторами, що представляли проекти, ці матеріали будуть видані спеціальною збіркою „Архітектура колгоспного села". Матеріали, вміщені в збірці, будуть наближатись до робочих проектів. Практики будівництва колгоспного села — техніки, бригадири будівельних бригад зможуть використати його, як посібник в своїй практичній роботі.

11988

Ціна 3 крб.

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО „МИСТЕЦТВО“

Київ, вул. Воровського, 22

ПРОДОВЖУЄТЬСЯ ПРИЙОМ ПЕРЕДПЛАТИ

на 1941 рік на журнал

Г. П. Б-ка

„АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ“

ОРГАН СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ АРХІТЕКТОРІВ УКРАЇНИ

ЖУРНАЛ МАЄ СВОЇМ ЗАВДАННЯМ допомагати архітекторові в його творчій роботі і боротьбі за опанування більшовизму, за створення величного архітектурного стилю Сталінської епохи.

ЖУРНАЛ ВИСВІТЛЮЄ питання архітектурної практики і будівництва Радянської України; проблеми планування і соціалістичної реконструкції міст УРСР і зокрема Києва як столичного центра Радянської України; питання колгоспної архітектури, проблеми впорядкування і комунального будівництва міст, районних центрів і сільських місцевостей УРСР.

ОЗНАЙОМЛЮЄ ЧИТАЧА з сучасною архітектурою братніх республік СРСР і архітектурною спадщиною минулого в СРСР і на Україні.

ЖУРНАЛ РОЗРАХОВАНИЙ на архітекторів, будівельників, студентів і викладачів архітектурних і будівельних учбових закладів, працівників республіканських, обласних і районних центрів, бригадирів будівельних бригад колгоспів і ін.

Виходить щомісяця. Умови передплати: на рік — 36 крб., на 6 міс. — 18 крб., на 3 міс. — 9 крб. Ціна окремого номера — 3 крб.

ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ всі міські і районні відділи „Союзпечати“, всі поштові філії і листоноші.